

กัตถุญุตานุสสรณ์

จิระประวัติบรมครูแพทย์จักรโกมารวัช

โคข ฌสรวาณมธุรส (บ้างเอ็ง)

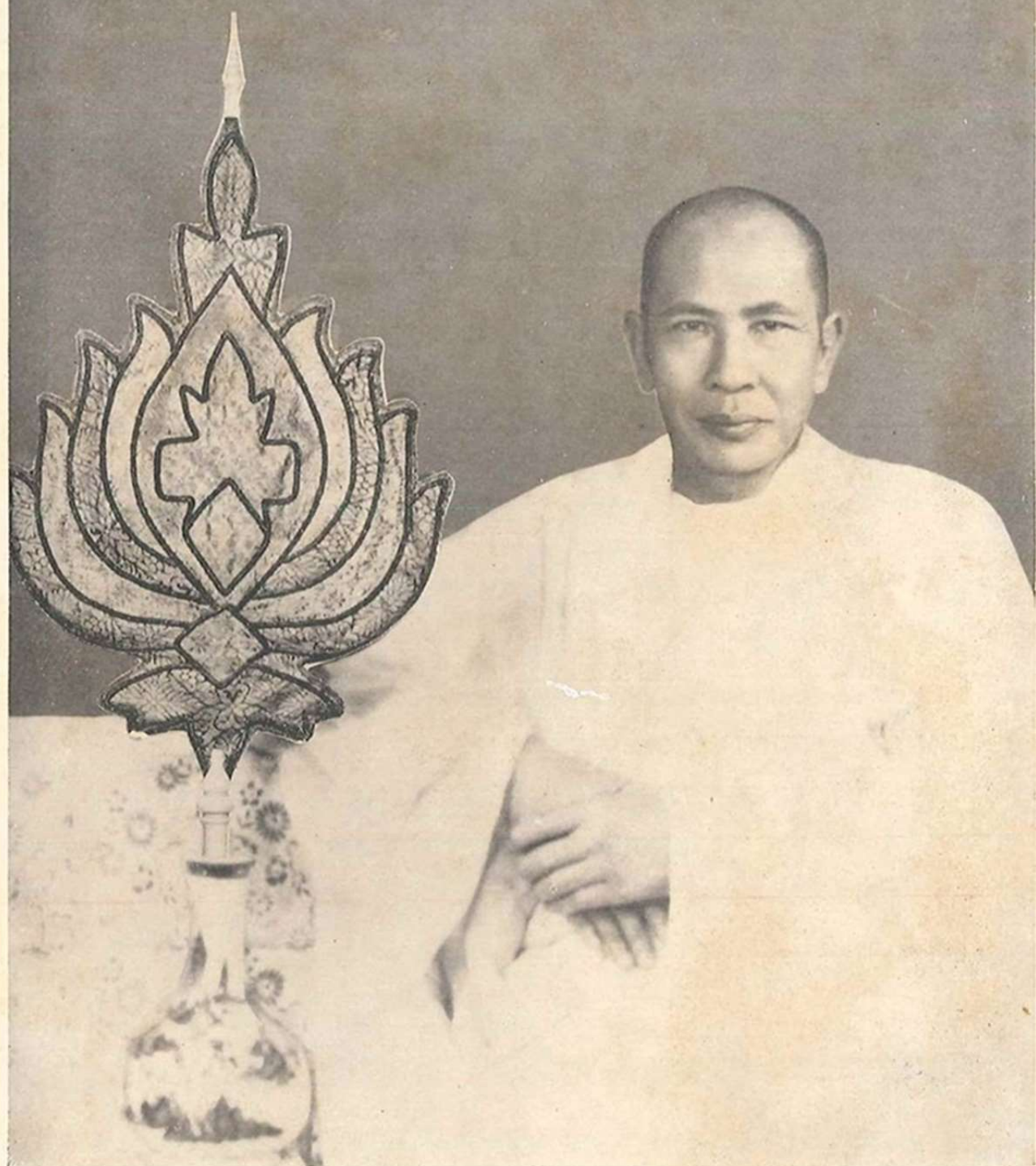
เจ้าอาวาสวัดสามหมื่นบริการ

จาก ผ.ด.ม.รักษา ศักดาภรณ์

เลขที่ ๑๕

เลขที่ ๑๒๖.๑
๑๑๖๕

เลขที่ ๑๑๖๕ ๕๑๓๗ ๓๖๐

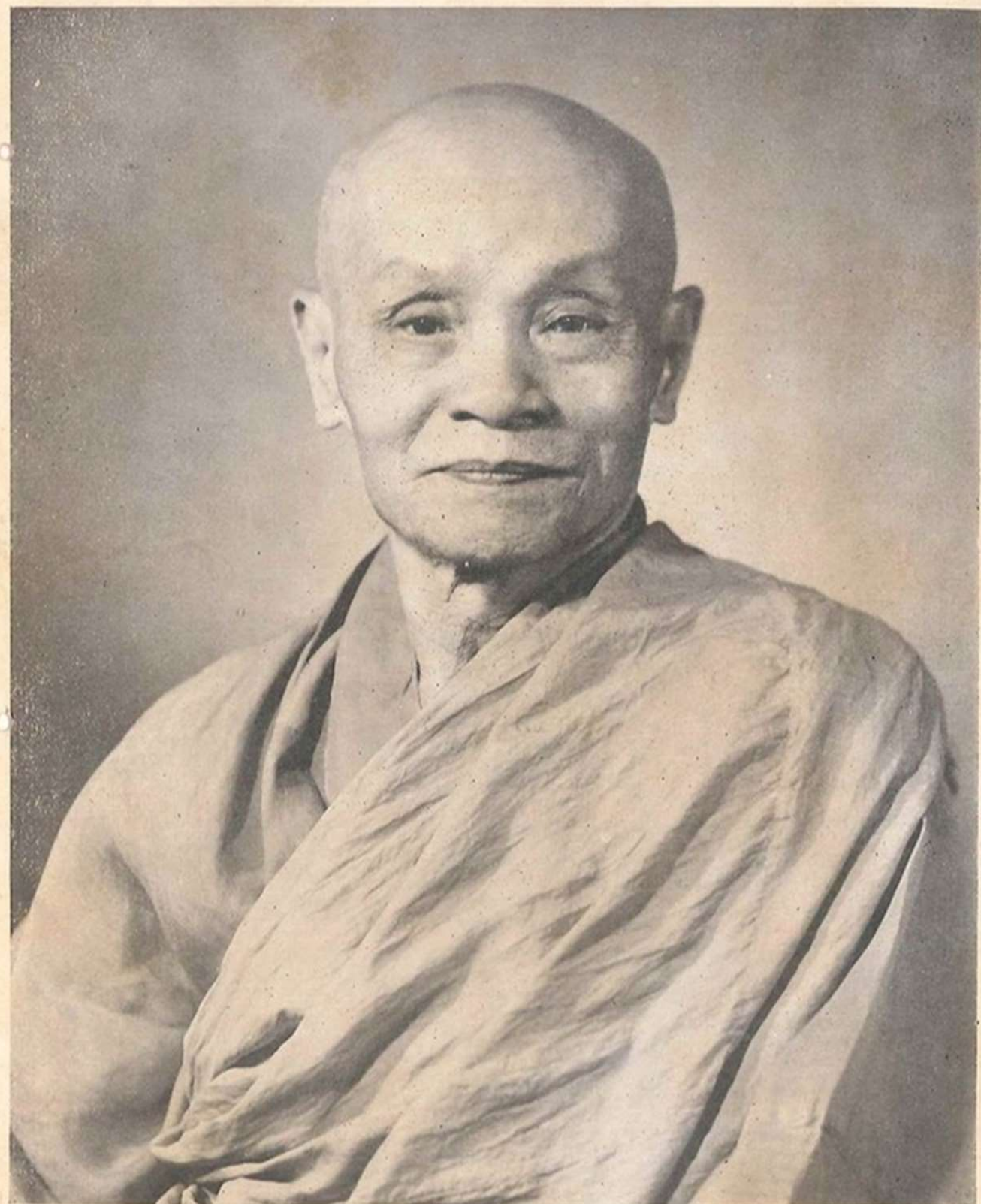
พระครูคณาณพัสมณาจารย์ (โพธิ์ชัย)
เจ้าคณะใหญ่หน่ำนิกาย จตุตถักราชบัรื่อง
ช้าคม ๙ สิงหาคม ๒๔๔๒ มรณะ ๑๑ เมษายน ๒๕๐๑

สารบัญ

หน้า

๑.	คำไว้อาลัยและอุทิศกุศลถวายท่านพระครูคุณานัมมสมาจารย์ (โพชัย)	
	โดยพระครูคุณานัมมสมาจารย์ (บันเตื่อง)	—
๒.	ประวัติและจริยานุวัตร ของพระครูคุณานัมมสมาจารย์ (โพชัย)	
	โดย พระครูบริหารอนัมพรต (ไผ่เรียน (เป้า))	ก
๓.	พระโอวาท ของ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์	
	สกลมหาสังฆปริณายก	๗
๔.	คำนำ	ก ๑
๕.	คำวิจารณ์และคำไว้อาลัย ... ของ พระยาอนุমানราชชน	จ ๕
๖.	เรื่องวิญญูณมีจริงหรือไม่ ... โดย พระราชดุ่มนคัมน์	๑
๗.	เรื่องวิญญูณ ... โดย เปมฤกโรภิกขุ	๕
๘.	บันทึกปฐมเหตุที่ได้พบและการปั้นหล่อรูปบรมครูแพทย์ชวักโกมารภัก	
	โดย องัฏฐาณมธุรส (บัวเอ็ง)	๑๖
๙.	คำชี้แจงของผู้รวบรวมและแปลจากพระไตรปิฎก	๒๕
๑๐.	ชี้แจงประวัติบรมครูแพทย์ชวักโกมารภัก รวบรวมและแปลจากพระไตรปิฎก	
	โดย พระอริยมะธี ป. ๘ เรียบเรียง โดย เปมฤกโรภิกขุ	
	ก. ปฐมภาคส่วนเบื้องต้น	๒๗
	ข. ชาติกำเนิดของชวักโกมารภัก	๒๘
	ค. ชวักโกมารภักไปเมืองตักกศิลา	๓๐
	ฌ. ชวักโกมารภักได้เรียนวิชาแพทย์เป็นพิเศษ	๓๒
	ง. ชวักโกมารภักกลับบ้านเมืองของตน	๓๓
	จ. ชวักโกมารภักใช้วิชาเป็นผลสำเร็จครั้งแรก	๓๓

ฉ. ชั่วโกมารภัดถึงกรุงราชคฤหแคว้นมคธ	๓๔
ช. เกียรติคุณของชั่วโกมารภัดในราชสำนัก	๓๕
ซ. ชั่วโกมารภัดเปิดกระโหลกศีรษะเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห	๓๘
ฌ. ชั่วโกมารภัดรักษาคณปวัยในต่างแคว้น	๔๐
ญ. ชั่วโกมารภัดรักษาพระมหากษัตริย์กรุงอุชเชนี	๔๑
ฎ. ขาละบายพิเศษของชั่วโกมารภัด	๔๘
ฏ. ชั่วโกมารภัดทูลขอพรพระพุทธองค์	๕๐
ฐ. ชั่วโกมารภัดสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า	๕๑
ฑ. ชั่วโกมารภัดรักษาแผลโลหิตุปบาท	๕๒
ฒ. ชั่วโกมารภัดนำพระเจ้าอชาตศัตรูเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า	๕๗
ณ. ชั่วโกมารภัดทูลขอไม่ให้บวชนมโโรคติดต่อกัน	๖๑
ด. ชั่วโกมารภัดทูลถามเรื่องอุทิสมังสะ	๖๓
๑๑. บันทึกประวัติชีวิตตอนขึ้นปลายของบรมครูแพทย์ชั่วโกมารภัด โดย องค์ภานุมนุส (บ้างเอ็ง)	๖๖
๑๒. พระคาถาอัญเชิญบรมครูแพทย์ชั่วโกมารภัด	๗๒

พระครูคณาณัติพนธมหาราชาจารย์ (บั้นเพื่อง)
เจ้าคณะใหญ่หน่อกัณย ปัจจุบัน
วัดโลกานุเคราะห

คำไว้อาลัย และอุทิศกุศลถวาย
ท่านพระครูคณานัมสมณาจารย์ (โผชัย)
เจ้าคณะใหญ่หน่อก้นกวยแห่งประเทศไทย
วัดอุภัยราชบำรุง

ท่านพระครูคณานัมสมณาจารย์ (โผชัย) เจ้าคณะใหญ่หน่อก้นกวยแห่งประเทศไทย และเจ้าอาวาสวัดอุภัยราชบำรุง (วัดญวนตลาคน้อย) ตำบลตลาคน้อย อำเภอฉิมพ้นวงค์ จังหวัดพระนคร ได้ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๑ การมรณภาพของท่านทำความเศร้าสลดใจให้บังเกิดแก่พระภิกษุ สามเณร และศิษยานุศิษย์ ตลอดจนสัปบุรุษพุทธศาสนิกชนทั้งปวงโดยทั่วกัน แม้จะรู้ซึ้งอยู่ว่า การตายเป็นของธรรมดา เกิดมากก็ต้องตาย แต่ก็ไม่วายที่จะพากันเสียใจอาลัยรัก

ท่านพระครูคณานัมสมณาจารย์ (โผชัย) เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ เป็นผู้มั่งคั่งเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีแก่พระภิกษุ สามเณร ศิษยานุศิษย์ ตลอดจนสัปบุรุษพุทธศาสนิกชนโดยทั่วกัน การปกครองในหน่อก้นกวยของท่าน ใครผิดก็ว่ากันไปตามความผิด ใครถูกก็นิยมชมเชย และยกย่องส่งเสริม กับได้เอาใจใส่ในการพระพุทธรักษาไม่เสื่อมคลาย

การที่ท่านได้จากไปแล้วด้วยธรรมดาของสังขาร แต่ด้วยอำนาจแห่งความเคารพนับถือ อาลัยรักในตัวท่านของผู้ที่อยู่ยังมีอยู่ จึงพระภิกษุสามเณรเจ้าอาวาสวัดฝ่ายอนันตนิยาย พร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร ศิษยานุศิษย์ ร่วมด้วยสัปบุรุษพุทธศาสนิกชน ร่วมกายร่วมใจเป็นสมานฉันท์ ช่วยจัดการในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน ณ เมรุวัดสมณานัมบริหาร วันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๒ เวลา ๑๗.๐๐ น. และยังได้ร่วมกันบำเพ็ญกุศลบุญราศี อุทิศส่วนกุศลถวาย ท่านตามประเพณีนิยมแต่ด้นเป็นลำดับมา

ครั้นขอส่วนการอันเป็นวาระสุดท้ายที่พระภิกษุสามเณรเจ้าอาวาสวัดฝ่ายอนันตนิยายทั้งหลาย พร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร ศิษยานุศิษย์ ร่วมด้วยท่านสัปบุรุษพุทธศาสนิกชน ได้ร่วมจัดการ

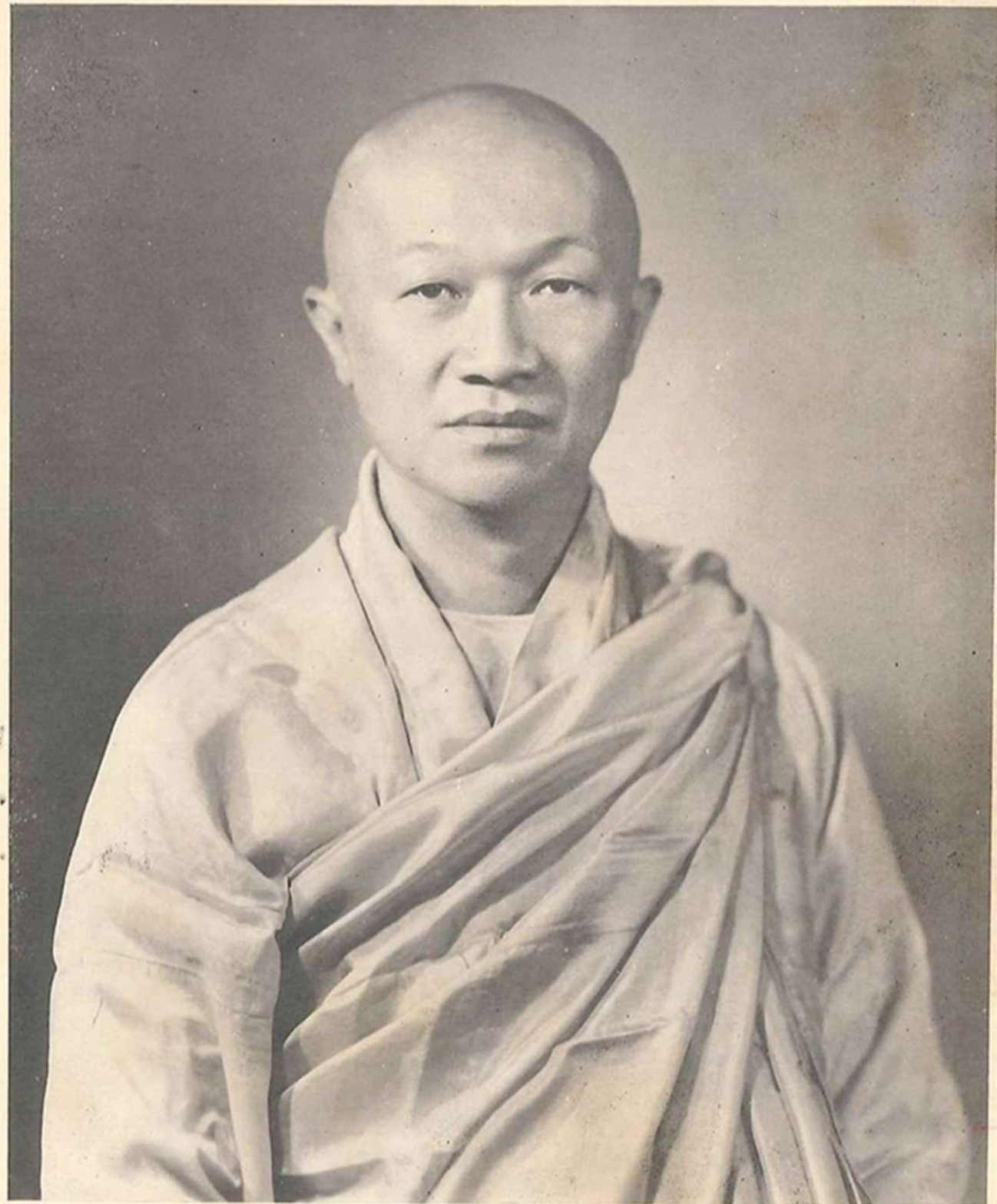
งานพระราชทานเพลิงศพของท่านด้วงปรากฏ ณ บัดนี้ พร้อมทั้งบำเพ็ญกุศลบุญราศีอุทิศถวายให้
แก่ท่านในโอกาสอันด้วย

หากวิญญานของท่านสถิตย์อยู่ ณ สถานที่อันสามารถจะหยั่งทราบได้โดยประการใดก็ขอ
อาราธนา อัญเชิญท่านได้ รับอนุโมทนา และรับผลแห่ง การกุศลที่ บำเพ็ญอุทิศถวายให้ นี้ตามเจตน์
จำนงของผู้ที่ร่วมอุทิศถวายให้ด้วยเทอญ.

พระครูคุณนัสนิมิต

(พระครูคุณนัสนิมิตสมณจารย์ (บั้นเถียง))

เจ้าคณะใหญ่หน้มนิกายแห่งประเทศไทย

พระครูบริหารอนัมพรต (โพธิ์เรียว (เป๋))

รองเจ้าคณะใหญ่หนกลาง

เจ้าอาวาสวัดชัยภูมิการาม

ประวัติและจริยาวัตร

ของ

เจ้าพระคุณ พระครูคณานัมมสมาจารย์ (โผชัย)

อดีตเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกาย วัดอุภัยราชบำรุง

เรียบเรียงโดย

พระครูบริหารอนัมพรต (โผเรียน (เป้า))

งานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระคุณ พระครูคณานัมมสมาจารย์ (โผชัย) อดีตเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกาย เจ้าอาวาสวัดอุภัยราชบำรุง ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ณ เมรุวัดสมณานัมมบริหาร (วัดบุญส่งสะพานขาว) นางเตง พระนคร ได้กำหนดวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ เวลา ๑๗.๐๐ น.

ข้าพเจ้าเห็นว่่างานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระคุณ ครั้นเป็นงานสำคัญที่จะได้มีการบำเพ็ญกุศลต่อม อภิเศก ถวายตาม ประเพณีนิยม เพื่อเป็นการ แสดงความจงรักภักดี และกตัญญู กตเวทิต์ของพระเดชพระคุณเจ้าพระคุณที่ล่วงดับไปแล้ว เป็นการสมควรที่จะได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ในระหว่างพระภิกษุฐานาเจ้าอาวาสทั้งหลาย เพื่อขอให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้โดยทั่วกันว่า จะสมควรจัดการสถานใดจึงจะให้งานครั้งนี้ได้ดำเนินไปสู่ความเรียบร้อยและเหมาะสมตามกาลสมัย เพื่อเทอดเกียรติเจ้าพระคุณผู้ได้เป็นประมุขของคณะสังฆมณิกาย และเป็นเจดีย์ปรากฏอยู่ชั่วกัปชั่วกัลป์

ฉะนั้น จึงได้มีการ ประชุม บรรดา พระภิกษุฐานา เจ้าอาวาสวัดฝ่าย หน่มนิกาย ทั้งหลาย พร้อมกันที่วัดโกลานเคราะห์ ซอยผลัดผล ถิ่นราชวงศ์ พระนคร วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ เวลา ๙.๐๐ น. โดยมีเจ้าพระคุณ พระครูคณานัมมสมาจารย์ (บันเตื่อง) เจ้าคณะใหญ่หน่มนิกาย องค์ปัจจุบันเป็นประธาน

ที่ประชุมคณะสงฆ์ได้มีความรู้สึกและความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ว่า บรรดาพระภิกษุทั้งหลายฝ่ายหน่มนิกายทุกองค์สมควร ได้มีส่วนร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลือปฏิบัติหน้าที่ ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ให้ดำเนินไปสู่ความเรียบร้อยด้วยดี เพื่อแสดงจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความจงรักภักดีและกตัญญูกตเวทิต์แด่เจ้าพระคุณเป็นครั้งสุดท้ายอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงได้กำหนดหน้าที่การปฏิบัติต่าง ๆ ให้พระภิกษุทุกองค์รับไปดำเนินการโดยทั่วถึงกัน

ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากที่ประชุมคณะสงฆ์ให้เป็นผู้เรียบเรียงประวัติและจริยานุวัตรของเจ้าพระคุณ พระครูคุณานันต์มณณาจารย์ (โผชัย) เมื่อครั้งยังดำรงชีพอยู่ตลอดถึงเมื่อครั้งอาพาธและได้มรณภาพ นำมาพิมพ์ไว้ในหนังสือที่ได้เลือกสรรคัดแจกเป็นธรรมเนียมบรรณาการในงานพระราชทานเพลิงศพครั้ง เพื่อเป็นอนุสรณ์ของเจ้าพระคุณตลอดไป

ข้าพเจ้ามีความปลื้มปิติยินดีที่ คณะสงฆ์ได้ มอบหมาย งานอัน มีเกียรติ ยังให้ทำ และรับเรียบเรียงด้วยความเต็มใจ เพื่อเป็นการฉลองพระเดชพระคุณเจ้าพระคุณผู้ทูลข้าพเจ้ามีความเคารพอย่างยิ่ง เท่าที่จะกระทำได้ จึงได้พยายามรวบรวมค้นคว้าหาเรื่องราวและหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบการเรียบเรียงครั้งเพื่อให้ได้ข้อความครบถ้วนสมบูรณ์

กำเนิดและบิดามารดา

เจ้าพระคุณ นามเดิมชื่อ เรือง มธุรสกฤต ถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด ณ ที่บ้านกริมคตของมดุงกรงเกษม ตำบลดีแยกมหานาค อำเภอคูคต จังหวัดพระนคร บิดาชื่อ นายช่วย มารดาชื่อ นางแถม (ไม่มีนามสกุล เพราะขณะนั้นยังไม่ได้ใช้)

การศึกษา บรรพชา และอุปสมบท

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุได้ ๑๒ ปี มารดาได้นำตัวไปมอบถวายให้เป็นศิษย์อยู่กับเจ้าพระคุณ พระครูคุณานันต์มณณาจารย์ (เหมิกโงน) ขณะนั้นเป็นเจ้าคณะใหญ่หน่อก้นายเจ้าอาวาสวัดมณฑลศรคตมาคม ถนนแปลงนาม อำเภอสามพันสงฆ์ จังหวัดพระนคร เพื่อศึกษาวิชาความรู้

ครั้น พ.ศ. ๒๔๕๖ มารดาได้เป็นเจ้าภาพจัดการให้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่วัดมณฑลศรคตมาคม บวชอยู่ ๓ พรรษาถัดก่ แด่ยังคงอยู่เป็นศิษย์เจ้าพระคุณ พระครูคุณานันต์มณณาจารย์ (เหมิกโงน) ต่อไปตามเดิม บางครั้งได้มาช่วยเหลือกิจการงานของมารดาที่บ้าน บางครั้งก็ไปพำนักอยู่วัดมณฑลศรคตมาคมเพื่อศึกษาหนังสือภาษาไทยและอาหรับ

จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ อายุครบปีอุปสมบท มารดาได้เป็นเจ้าภาพจัดการให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ในวัดมณฑลศรคตมาคม โดยมีเจ้าพระคุณ พระครูคุณา-

หม่อมสนาจารย์ (เหมิกโงน) เป็นพระอุปฐมาของธรรมาณมขุรต์ (เหยียจัต) เป็นพระกรรมวาชาจารย์ และองอนนตธรรมา (ถูกกร) เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้อยู่จำพรรษาที่วัดมณฑลสมาคม เอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียนทางพระคัมภีร์ และได้บำเพ็ญตนเป็นผู้ปฏิบัติต่อพระอุปฐมาอาจารย์ตามหน้าที่ของพระภิกษุณะจะระคตอดมา จนเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของพระอุปฐมาอาจารย์

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ วัดอุทัยราชบำรุงได้ว่างเจ้าอาวาส เจ้าพระคุณ พระครูคณานัมธมมาจารย์ (เหมิกโงน) ได้แต่งตั้งให้เจ้าพระคุณเป็นเจ้าอาวาสปกครองดูแลวัดอุทัยราชบำรุงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

กาลเวลาได้ล่วงไปจนเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ เจ้าพระคุณได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นของธรรมาณมขุรต์ ตำแหน่งปลัดขวา

เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓ เจ้าพระคุณได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เลื่อนเป็น พระครูบริหารอนัมพรต ตำแหน่งประธานกรรมการสงฆ์ฝ่ายซ้าย

และเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เจ้าพระคุณได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูคณานัมธมมาจารย์ ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกาย ปกครองดูแลคณะสงฆ์คตอดมาจนถึงกาลมรณภาพเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ เวลา ๒๓.๑๕ น. ณ ที่ถ้ำสามัคคีพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

การบูรณะปฏิสังขรณ์และก่อสร้างถาวรวัตถุในวัดอุทัยราชบำรุง

นับแต่เจ้าพระคุณได้รับแต่งตั้งให้ เป็นเจ้าอาวาส วัดอุทัยราชบำรุง คตอดเรื่อยมาจนได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกายและได้มรณภาพ เจ้าพระคุณได้บูรณะปฏิสังขรณ์และก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นในพระอารามและในที่ดินของวัดคตอดเวตา ส่วนใดหรือสิ่งใดเป็นสถานที่เก่าแก่ชำรุดทรุดโทรมเสียหาย ก็ได้ทำการซ่อมแซมแก้ไขปรับปรุงให้มั่งคั่งภาพมั่นคงแข็งแรงสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่บรรดาทายาททายาทพุทธบริษัทที่ได้มาบำเพ็ญการกุศลในวัดนี้ และแก่บรรดาผู้ที่ได้มาพบเห็น นอกจากนี้จะได้บูรณะปฏิสังขรณ์ภายในพระอารามแล้ว เจ้าพระคุณยังได้ปลูกสร้างอาคารคึกแถวเพิ่มเติมจากที่ได้มีอยู่มาแต่เดิม เพื่อเพิ่มพูนผลประโยชน์รายได้ซึ่งใช้จ่ายในการทูลบำรุงพระอารามและพระภิกษุสงฆ์อีกด้วย ดังจะได้กล่าวไว้เป็นบันทึกประวัติต่อไป

พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้บูรณะปฏิสังขรณ์กุฎีเก่าที่เจ้าพระคุณได้พำนัก ๓ หลัง พร้อมกับได้
รื้อโรงครัวซึ่งมีสภาพเก่าแก่ชำรุดทรุดโทรมเสียหาย และได้ปลูกสร้างขึ้นใหม่ให้มีความแข็งแรง
ทนทานและกว้างขวางสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ต้นค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นเงิน ๓,๓๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้ปลูกสร้างอาคารคักแถว ๒ ชั้นเพิ่มขึ้นในที่ดินด้านข้างวัด ๓ คูหา ต้น
ค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๔๔,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ของเดิมอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม
เพราะได้ก่อสร้างมา ช้านานแล้ว ให้มีความมั่นคง แข็งแรง สวยงามตามที่ปรากฏอยู่ใน ชนระ
พร้อมกับทำการเปลี่ยนสายไฟฟ้าทั้งหมด และทำกุฎีกับกำแพงวัดใหม่ ต้นค่าใช้จ่ายเป็นเงิน
๗๕,๒๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้ปลูกสร้างอาคารคักแถว ๒ ชั้นเพิ่มเติมในที่ดินด้านข้างของวัดอีก ๗
คูหา ต้นค่าปลูกสร้างเป็นเงิน ๓๘๘,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้ทำการรื้อประตูหน้าต่างและกำแพงเก่าออก กับได้สร้างประตูและกำแพง
หน้าต่างใหม่ มีสภาพสวยงามสง่าผ่าเผย ต้นค่าใช้จ่ายเป็นเงิน ๓๗,๐๐๐ บาท

รวมเป็นเงินค่าบูรณะปฏิสังขรณ์และก่อสร้างทั้งสิ้น ๕๔๖,๕๐๐ บาท

จริยานุวัตรของเจ้าพระคุณ

เจ้าพระคุณเป็นมหาเถรธรรมาธิบดีที่มีคุณสมบัตินับพร้อมเหมาะสม กับตำแหน่งสูง
สุดของคณะสงฆ์ เป็นผู้นำของหมู่คณะให้กิจการงานดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ดียังตลอด
อายุขัย เป็นนักปกครองที่มีความเฉลียวฉลาดปรีชาสามารถ เป็นผู้จิตใจเยือกเย็นสุขุมหนักแน่น
ประกอบไปด้วยเมตตากรุณาเมตตาโอบอ้อมอารี และมีความมานะอดทนบากบั่นต่ออุปสรรคนานา
ประการทั้งปวงในอันที่จะประกอบกิจการนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป เพื่อหวังผลดีผลเลิศ เป็นคุณ
เป็นประโยชน์ และความเจริญก้าวหน้า ในทางที่จะทูลบำรุงพระบรมพุทธศาสดาให้เจริญรุ่งเรือง
ยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยไม่คำนึงหรือย่อท้อต่อความลำบากทรมาน

เจ้าพระคุณเป็นผู้มีอหยาภัยและจริยานุวัตรข้อตรงเที่ยงธรรม กิจการใดที่ได้วางระ
เบียบแบบแผนประเพณีไว้แล้ว ก็ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดเรียบร้อย ไม่มีข้ออ้างพรัอยบกพร่อง
เสียหาย และได้เอาใจใส่ตลอดองระมัดระวังให้พระภิกษุในวัดฝ่ายอนัมนิกายทั้งหลายประพฤติ

ปฏิบัติโดยเคร่งครัดด้วย เจ้าพระคุณระมิตระวงษ์มีให้มเหศวรอันก่อให้เกิดความระง่ำร้ายในหมู่
คณะ หากพระภิกษุรูปใดก่อกวนหรือวัดใดก่อกวนความทุกข์เดือดร้อนหรือได้รับความขัดข้องด้วยประ
การใด เมื่อได้นำความกราบเรียนหรือ เจ้าพระคุณก็ให้คำแนะนำและคำอธิบายที่จะปฏิบัติต่อ
ความเดือดร้อนและความขัดข้องนั้น ๆ จนกระทั่งได้กระทำให้สำเร็จลงต่อไป ในกรณีที่มีข้อขัด
แย้งกระทบกระเทือนในบรรดาพระภิกษุทั้งหลาย เจ้าพระคุณก็ได้เป็นธุระเอาใจใส่พยายามชี้แจง
ไกล่เกลี่ยระงับเหตุการณ์นั้นเสียมิให้เกิดขึ้นได้

เจ้าพระคุณมีประกาศนโยบายในการปกครองวัดและคณะสงฆ์ โดยถือหลักมัชฌิมาปฏิ
ปทา คือ ไม่ตึงนักและไม่หย่อนนัก ไม่ใช้วิธีเข้มงวดกดขี่ข่มขู่หรือบีบบังคับแต่ก็ไม่ปล่อย
ปละละเลยจนเป็นเหตุให้เกิดโทษเสียหายนั่นได้ เคร่งครัดและเด็ดขาดตามระเบียบแบบแผนที่วาง
ไว้ในกรณีที่เห็นสมควรโดยชอบต่อเหตุผล ตรงไปตรงมาถือความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง มีความ
เมตตากรุณาเป็นหลักประจำใจ มีความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข และเมื่อทราบความทุกข์ร้อน
ของผู้อื่น ก็ให้ความช่วยเหลือตามสมควร

เจ้าพระคุณเป็นผู้มีอุปนิสัยขยันขันแข็งอดทนอดกลาย ประพฤติปฏิบัติตนสม่ำเสมอ
ตลอดมา มีสติสัมปชัญญะเห็นวาระบังคับจิตใจได้เป็นอย่างดี มีสติปัญญาสูงหมั่นเนนรอบคอบ
เมื่อจะประกอบกิจการใด ๆ ก่อนจะคิด ก่อนจะพูด ก่อนจะทำ จะต้องได้รับความพิจารณา
ใคร่ครวญให้เป็นที่ถ่องแท้แน่ชัดแก่ใจเสียก่อนว่า จะถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควรก่อนเสมอ ไม่
เคยแนะนำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อนใจ ไม่เจรจายยงดังเดี๋ยวมหรือเดี๋ยวลดผู้ใดให้เกิดความ
แตกร้างแตกสามัคคีกัน ไม่มีจิตใจจลาจลวิชาวาชาตามาตร้าผู้อื่น และไม่มีจิตใจเอาวัดเอา
เปรียบผู้อื่นแม้แต่โดยปริยายก็ไม่นิยม

ตามอุปนิสัยขยันขันแข็งและจริยานุวัตรของเจ้าพระคุณดังได้พรรณนามานี้ จึงเป็นการ
สมควรและเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่เป็นประมุขของคณะสงฆ์ ทนุบำรุงและนำหมู่คณะให้
ดำเนินไปในทางที่ชอบที่ควร และสำเร็จประโยชน์ในกิจการทั้งหลาย ที่ได้ทนุบำรุงพระบวร
พุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป เจ้าพระคุณจึงเป็นผู้ได้รับความนิยมนิยมชอบและความเคารพ
ยำเกรงของบรรดาพระภิกษุที่อยู่ภายใต้การปกครองบังคับบัญชา และได้รับการยกย่องสักการะเม
เมื่อครั้งยังดำรงสมณชีพุทธตลอดมาจนบัดนี้ ยากที่จะลืมเสียได้

การที่เจ้าพระคุณเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดังเช่นที่กล่าวมานี้ คงอาศัยเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ
สูงหมั่นเนนรอบคอบ คอยระมิตระวงษ์บังคับจิตใจได้เป็นอย่างดีอยู่เสมอ สัมกับที่ได้รับความไว้วางใจ

วางใจให้ดำรงตำแหน่งอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์อนัมนิกาย คุณความดีที่เจ้าพระคุณมีต่อพระ
ศาสนา พระอาราม และคณะสงฆ์อนัมนิกาย ย่อมจะจารึกอยู่ในความทรงจำตลอดไปทั่วกาลนาน

การอุปการะศิษยานุศิษย์

นับแต่เจ้าพระคุณได้เป็นเจ้าอาวาส วัดอภัยราชบำรุง ตลอดจนได้ ดำรง ตำแหน่งเจ้า
คณะใหญ่อนัมนิกายและถึงกาลมรณภาพ เจ้าพระคุณได้มีศิษย์ที่มานักอาศัยอยู่ด้วย เพื่อเล่า
เรียนในสถานการศึกษาหลายรุ่น และศิษย์ที่เจ้าพระคุณได้อุปการะโดยตลอดก็มีอยู่หลายคน

เจ้าพระคุณเป็นผู้มีคุณวุฒิพิเศษทั้งคนในฐานะผู้ใหญ่ มีอริยาถัฒมุดม่อมโอบอ้อม
อารี เป็นที่เคารพเลื่อมใสของบรรดาศิษยานุศิษย์ มีเมตตากรุณาประจำใจ ดำรงตนอยู่ใน
มาตรฐานอันเป็นแบบฉบับที่ดียิ่ง สมกับผู้มีสติปัญญาควรนับถือเป็นแบบอย่างปฏิบัติต่อไป
เจ้าพระคุณได้ให้ความอุปการะแก่ศิษยานุศิษย์ นับแต่ให้ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน และคอยว่า
กล่าวตักเตือนให้ศิษยานุศิษย์ประพฤติดีประพฤติชอบ เมื่อกระทำผิดหรือประพฤติชั่ว ก็ว่ากล่าว
ตักเตือนให้กลับตัวกลับใจกระทำหรือประพฤติเสียใหม่ให้ ถูกต้องเพื่อเป็นคุณประโยชน์ แก่ตนเอง
เมื่อคนใดกระทำความผิดและตั้งใจเล่าเรียนศึกษาได้ผลดี ก็คอยส่งเสริมกำลังใจให้มุ่งมั่นพาก
เพียรเล่าเรียนศึกษาให้ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเจ้าพระคุณเป็นผู้มีมโนปณิธานมั่นอยู่ในความ
เมตตากรุณาอุปการะสงเคราะห์ศิษยานุศิษย์เป็นประจำใจ ดังจะได้พรรณนาเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ก. เป็นผู้เอาใจใส่ต่อการศึกษาเล่าเรียนของศิษย์ทั้งหลายโดยให้ การสงเคราะห์ ตาม
ฐานะรูป

ข. เป็นผู้ห่วงใน ความเจริญก้าวหน้า และความ รุ่งเรือง ของศิษย์ ทั้งหลายตาม ควรแก่
กรณี

ค. เป็นผู้มีความ ห่วงใยใน ความเป็นอยู่ และความ ประพฤติ ปฏิบัติ ของศิษย์ ทั้งหลาย
ให้ดำเนินไปสู่ที่ที่ดีที่ชอบด้วยความเอาใจใส่ไม่ดูดาย

ง. เป็นผู้ให้ความสงเคราะห์และอุปการะแก่บรรดาศิษย์ทั้งหลายตามควรแก่อัธภาพ

เจ้าพระคุณได้เป็นผู้เอาใจใส่ต่อบรรดาศิษย์ทั้งหลายดังได้พรรณามาแล้ว ทั้งที่เป็น
ภุชงค์ที่มานักอาศัยอยู่ในวัดและความกุ่มครอง ทั้งที่เป็นนักศึกษาอยู่ตามสถานการศึกษาต่าง ๆ
หลายรุ่น ศิษยานุศิษย์ของเจ้าพระคุณได้สำเร็จการศึกษาด้วยความวิริยะอุตสาหะ และความ

สามารถ ประกอบอาชีพเป็นหลักฐานอยู่เป็นอันมาก เป็นคนว่า เป็นนายแพทย์ ช่างตัดบัก-
กรรม ผู้ฝึกพาษา ปลัดอำเภอ ครูโรงเรียน ช่างตัดเย็บ ช่างเขียน และช่างกลึง ฯลฯ

ในขณะที่เจ้าพระคุณได้มรณภาพแล้ว ก็ยังมีศิษย์ที่ได้อ่านอยู่ในวัดอีกหลายคนและ
กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในขณะนั้น

คุณงามความดีที่เจ้าพระคุณได้มีอยู่ต่อศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ทั้งที่ได้สำเร็จการศึกษา
ไปแล้วก็ดี และที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ก็ดี เจ้าพระคุณยังเป็นที่ร่มโพธิ์ร่มไทรให้ความช่วยเหลือ
อุปการะตลอดมาจนทราบเท่ากาลอวสานแห่งอายุขัย คุณงามความดีของเจ้าพระคุณนั้น อุปมา
ประหนึ่งดวงมณีอันมีค่าซึ่งเป็นเครื่องหมายอันล้ำคณียิ่ง มีอานุภาพสูง สามารถชักจูงโน้มน้าว
จิตใจของผู้ที่ใคร่รับให้หันกลับมาอยู่เดิมไม่เลิกล่อน ถึงแม้เจ้าพระคุณจะได้มรณภาพไปแล้วก็
ตามที่ คุณงามความดีที่เจ้าพระคุณได้มีอยู่ต่อศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ก็ยังคงมีอยู่ตลอดไปหาแตก
ดับถ่วงดับตามไปไม่ คงมีสภาพลอยเด่นประจักษ์ชัดตราซาบซึ้งตรึงใจแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ทง
หลายไม่รู้จักเสื่อมสูญสูญสลายไปได้เลย

การไปเยี่ยมเยียนและตรวจตราวัดเขตร้านบุญญาราม

นับตั้งแต่เจ้าพระคุณได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อนนทบุรี ก็ได้เอาใจใส่ดูแล
ตรวจตราความเป็นไป ของวัดฝ่ายอนนทบุรี ทั้งหลายที่อยู่ใน บังคับบัญชา ปกครองเพื่อให้ กิจการ
ต่าง ๆ ของวัดเหล่านั้นดำเนินไปด้วยดี เจ้าพระคุณได้ตั้งความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะหาโอกาส
ออกไปเยี่ยมเยียนวัดเขตร้านบุญญาราม (เพือกเดอนตือ) จังหวัดจันทบุรี เพื่อตรวจตราความ
เป็นไปและความเป็นอยู่ของวัด กับได้พบปะวิสาสะกับคณะกรรมการของวัด และตั้งปณิธานที่จะ
ชาวจังหวัดจันทบุรีทั้งหลายด้วย

เมื่อได้มีหนังสือนัดหมายกำหนดวันไปแล้ว ครั้นวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙
เจ้าพระคุณพร้อมด้วยพระภิกษุฐานเจ้าอาวาสวัดอนนทบุรีหลายวัดได้เดินทางจากกรุงเทพฯ โดย
รถยนต์ เมื่อไปถึงวัดเขตร้านบุญญาราม จังหวัดจันทบุรีแล้ว ก็ได้รับการต้อนรับจากเจ้าอาวาส
ที่ปกครองดูแลวัดในขณะนั้น และคณะกรรมการพร้อมด้วยตั้งปณิธานที่จะชาวจังหวัด
จันทบุรีทั้งหลายเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นที่น่าพอใจและเป็นเกียรติแก่คณะสงฆ์ไป

หลังจากได้พักผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยที่ควรเดินทางไกลและกินเวลานานเป็นปกติ
แล้ว เจ้าพระคุณพร้อมด้วยคณะสงฆ์ไปจึงได้ทำการปฏิสังขรณ์การปราศรัยได้ตามข้อที่ขอร้องโดยทั่ว

กัน กับได้ชักถามถึงความเป็นอยู่และความเป็นไปของวัดเขตร้านบุญญารามด้วย คณะกรรมการของวัดมีคุณหลวงประพนธ์ฤทธิเป็นประธานกรรมการ ก็ได้กราบเรียนให้ทราบโดยตลอดถี่ถ้วน พร้อมกับได้เสนอวิธีการที่จะทุนบำรุงวัดเขตร้านบุญญารามให้ได้รับความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

เจ้าพระคุณได้สำรวจภูมิสถานทั้งวัดเขตร้านบุญญารามโดยตลอด พิจารณาเห็นว่าวัดตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมและดีที่สุดในจังหวัดจันทบุรี ประกอบไปด้วยสถานการค้ำถ่อมรอบบริเวณวัด ในขณะที่วัดอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก ในบริเวณวัดแออัดยัดเยียดไปด้วยบ้านเด็กเร่ร่อนน้อยที่ไปถูกรุกดาเข้ามาเกือบรอบบริเวณโบสถ์ จึงดำริว่าถ้าหากจะปล่อยให้วัดตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปแล้ว วัดคงหาโอกาสฟื้นตัวขึ้นมาได้ยาก และอาจเป็นอันตรายถึงกับสูญเสียวัดไปก็ได้ ถ้าจะทุนบำรุงวัดให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป ก็สมควรจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขกันเป็นการใหญ่ เรื่องนี้เป็นปัญหาที่ยากลำบากมิใช่น้อย จะต้องฟันฝ่าอุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไป ทั้งหวังความเจริญก้าวหน้าของวัดในเบื้องหน้า

ด้วยความศรัทธาอันแรงกล้าที่ เจ้าพระคุณได้ถวายไว้ต่อ พระบรมพุทธรูปในฐานมุนีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาดูแลรับผิดชอบในกิจของพระศาสนา และหวังในการที่จะทุนบำรุงวัดเขตร้านบุญญารามให้ได้รับความเจริญรุ่งเรืองสืบไป เจ้าพระคุณได้นัดหมายคณะกรรมการของวัดและบรรดาผู้เช่าที่ดินของวัดมา ประชุมพร้อมกันใน วันรุ่งขึ้น ณ หน้า พระอุโบสถวัดเขตร้านบุญญาราม กับให้นำหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

ครั้นวันรุ่งขึ้น เมื่อคณะกรรมการของวัดและผู้เช่าที่ดินของวัดมาประชุมพร้อมกันด้วย เจ้าพระคุณได้เป็นประธานในที่ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันในอันที่จะทุนบำรุงวัดเขตร้านบุญญาราม แต่มีปัญหาลอกเถียงกันอยู่มากมาย และประกอบกับมีเวลาอยู่เพียงเล็กน้อย จึงไม่สามารถดำเนินการให้เป็นผลได้ในครั้งนั้น เจ้าพระคุณจึงได้ให้คำแนะนำและมอบหมายให้คณะกรรมการของวัดดำเนินการต่อไป เนื่องจากที่ดินที่วัดยังมีหน้าโฉนด เจ้าพระคุณจึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการของวัดดำเนินการให้วัดยื่นเรื่องราวค่อหื้อทะเบียนที่ดินจังหวัดจันทบุรีเพื่อขอทำการรังวัดและออกโฉนดให้วัดได้ยึดถือไว้เป็นหลักฐานต่อไป

เจ้าพระคุณได้พักแรมอยู่ที่วัดเขตร้านบุญญารามอีก ๓ คืน รุ่งขึ้นจึงได้อำลาเจ้าอาวาส คณะกรรมการของวัด และบรรดาผู้ปลุกเสกพุทธรูปและนิกลินชาวจังหวัดจันทบุรีเดินทางกลับกรุงเทพฯ หลังได้กลับจากการไปเยี่ยมเยียนวัดเขตร้านบุญญารามแล้ว ต่อมามิชชันนารีเท่าใด เจ้าพระคุณได้เริ่มอาพาธ แต่ทุกคนเข้าใจว่าเป็นการอาพาธชนิดธรรมดา คงไม่ร้ายแรงอะไร จึง

ต่างก็ไม่เอาใจใส่เร่งรัดทำการรักษาแต่ต้นมือ ประกอบกับเจ้าพระคุณเป็นผู้มีความมาหะ
 ษตทนประจำใจ ถ้าเมืออาการอาพาธไม่รุนแรงถึงกับล้มหมอนนอนเสื่อแล้ว ก็ไม่ปรึกษาบอกให้
 ผู้ใดทราบเลย

วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๓ พระภิกษุธำมด ถาวรกุล เจ้าอาวาสวัดเขตรักษา-
 บุญญาราม ได้เดินทางมากรุงเทพฯ และขอลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าพระคุณได้
 ตอบถามถึงความสมัครใจจนแน่ชัดแล้ว จึงได้พิจารณาอนุมัติให้พ้นจากตำแหน่งเจ้าอาวาสตาม
 ความประสงค์ ซึ่งต่อมาได้ลาสิกขาบท

วันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๓ หลวงประพนธ์ณฤตวิม ปรชานกรรณการวัดเขตรักษา-
 บุญญาราม ได้มีหนังสือกราบเรียนเจ้าพระคุณขอให้แต่งตั้งพระภิกษุที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ
 และคุณวุฒิตามที่เห็นสมควรออกไปเป็นเจ้าอาวาสวัดเขตรักษาบุญญารามต่อไป

เจ้าพระคุณได้พิจารณาเห็นว่า พระภิกษุเส่งเชียง แซ่ฮอง ฉายาคันเหนียม เป็นผู้
 สมควรดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเขตรักษาบุญญาราม จึงได้เรียกตัวมาถามถึงความสมัครใจ
 พระภิกษุเส่งเชียงก็ได้กราบรับสนองปฏิบัติหน้าที่ตามที่เจ้าพระคุณได้ตั้งใจมอบหมายด้วยความเต็ม
 ใจ เจ้าพระคุณจึงได้ทำหนังสือแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเขตรักษาบุญญาราม
 เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๓

เนื่องจากวัดเขตรักษาบุญญารามจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงมากมายกิจ
 การหลายสิ่งหลายอย่างจะต้องปฏิบัติ เจ้าพระคุณเห็นสมควรว่าจะนำพระภิกษุเส่งเชียงผู้รักษาการ
 ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเขตรักษาบุญญารามไปจังหวัดจันทบุรีด้วยองค์ท่านเอง จึงได้กำหนดวันเดินทางวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ ครั้นใกล้วันกำหนดเดินทาง อาการอาพาธของเจ้าพระคุณ
 ได้กำเริบขึ้น นายแพทย์ได้ทำการตรวจและห้ามเดินทางไกลเพื่อมิให้สังขารได้รับความกระทบ
 กระเทือน

เจ้าพระคุณจึงได้นิมนต์พระภิกษุฐานาเจ้าอาวาสต่าง ๆ มาประชุมพร้อมกันที่วัดอภัย
 ราชบำรุงเพื่อปรึกษาหารือ และตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งโดยได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าเป็น
 ประธานกรรมการนำพระภิกษุเส่งเชียงออกไปจังหวัดจันทบุรี เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการตำแหน่ง
 เจ้าอาวาสวัดเขตรักษาบุญญาราม

ข้าพเจ้าพร้อมด้วยคณะกรรมการ และ พระภิกษุเส่งเชียงก็ได้ เดินทางไป จังหวัดจันทบุรี
 เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓

เริ่มอาพาธหนัก

ต่อจากนั้นอาการอาพาธของเจ้าพระคุณก็เริ่มทรุดหนักลงทุกที มีอาการเหนื่อยหอบ และเดี๋ยวก็ชายโครง ไม่สามารถนั่งดื่มน้ำได้ ถึงจะฉีกได้ก็ดื่มแค่เพียงคราวตะแคงตะน้อย ร่างกายเริ่มซูบผอม เวียนแรงเริ่มตื้อน้อยลงไปทุกที ไม่สามารถจะเดินเหินไปไหนมาไหนได้ คล่องแคล่วดังปกติ และต้องนอนพักอยู่กับที่ตามคำสั่งของนายแพทย์

นายแพทย์สันตย์ เจิมศิริวัฒน์ ได้ทำการตรวจและถ่ายภาพเอ็กซเรย์ ปรากฏว่ามี น้ำในช่องปอดขวา จึงได้เชิญนายแพทย์กมล สันธิวานนท์ นายแพทย์จิตต์ บุญมงคล ซึ่งเป็น ผู้เชี่ยวชาญในทางนมาตรวจอีกครั้งหนึ่ง และได้ช่วยกันรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี จนอาการอาพาธ ของเจ้าพระคุณดีขึ้นเป็นลำดับ พร้อมกับได้ถ่ายภาพเอ็กซเรย์ตรวจสอบทุกระยะ

ต่อมาอีกระยะหนึ่ง มีเรื่องเกี่ยวกับกิจการของพระตำหนักนอก เจ้าพระคุณมีความ รู้สึกวิตกกังวลและห่วงใยอย่างยิ่ง ทำให้ต้องใช้สมองทำงานหนัก อาการอาพาธก็ทงเตาขึ้นกลับ ทรุดหนักลงอีกวาระหนึ่ง ในระยะนี้เองมีศิษย์ที่เคารพนับถือเจ้าพระคุณอย่างยิ่งหนึ่งได้มีมติให้ ไปตรวจอาการที่โรงพยาบาลศิริราช หลังจากกลับจากโรงพยาบาลศิริราชแล้ว ต่อมาอาการ เบื่ออาหารและน้ำหนักร่างกายตื้อน้อยลงอีก

นายแพทย์สันตย์ นายแพทย์กมล นายแพทย์จิตต์ ได้ร่วมมือกันถวายการรักษา พยาบาลอย่างเต็มกำลัง แต่อาการในระยะนี้สุขภาพไม่สู้ดี มีแต่ทรงกับทรุด นายแพทย์ทั้ง ๓ ได้ปรึกษารื้อกันว่า สักควรจะได้นิมนต์เจ้าพระคุณไปทำการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จะได้รับผลดีและสะดวกกว่าที่รักษาของคฤหาสน์อยู่ทางวัด เพราะทางวัดมีผู้คนรบกวนมาก การพักผ่อนไม่เพียงพอ ทั้งไม่สะดวกแก่การตรวจพิจารณาอาการอาพาธด้วย เพราะเครื่องมือ เครื่องใช้ของแพทย์มีไม่เพียงพอ

เมื่อได้ปรึกษารื้อเห็นพ้องต้องกัน จึงกราบเรียนถวายความเห็นต่อเจ้าพระคุณ เจ้าพระคุณได้พิจารณาแล้ว ก็มีความยินดีและเต็มใจปฏิบัติตามที่นายแพทย์ทั้ง ๓ ถวายคำแนะนำ แต่ดำริว่า เจ้าพระคุณเป็นประธานคณะสงฆ์และเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ จะทำไปโดยพลด้นเอง นั้นไม่เป็นการสมควร จึงได้ขอให้ประชุมคณะสงฆ์เป็นผู้พิจารณาว่าจะสมควรประการใด ที่ประชุมคณะสงฆ์ได้มีความเห็นพ้องร่วมกันกับความเห็นของนายแพทย์ทั้ง ๓ จึงได้พร้อมกันอาราธนา เจ้าพระคุณไปพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ด้วยเป็นสถานที่สงบดีเยี่ยมและอากาศปลอด

ไปร่วมเย็น ทั้งนายแพทย์ประจำโรงพยาบาลที่เป็นศิษย์เก่ามาก จึงเป็นการสมควรและเหมาะสม
ด้วยประการทั้งปวง

เจ้าพระคุณได้ย้ายสถานที่ไปพำนักรักษาตัวอยู่ ณ ตึกสามัคคีพยาบาล โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์แด่นมา มีนายแพทย์ที่เป็นศิษยานุศิษย์ คือ นายแพทย์มน แก้วปลั่ง นายแพทย์
วิเศษ ฐิติปรีชา นายแพทย์ น.ร.จ. แก้วเกษมทอง ทองใหญ่ นายแพทย์หญิงจิตตรา เจริญจรัลพร
นายแพทย์วิชัย กุศลชัย นายแพทย์หญิงบุญส่ง มธุรสกุล (บุตรบุญธรรมของเจ้าพระคุณ) ได้
ช่วยกันทำการรักษาพยาบาลอย่างสุดความสามารถโดยสลับเปลี่ยนกันตามวาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
นายแพทย์ณิคมได้คอยเฝ้าระมัดระวังและสังเกตอาการตลอดเวลา

ส่วนทางคณะสงฆ์อัมมิกายได้ประชุม คัดเลือกพระภิกษุที่มี วิชาดีต่อเจ้า พระคุณไป
อยู่คอยเฝ้าทำหน้าที่ค้ำคานปูฐานเป็นประจำโดยสลับเปลี่ยนเวรกันตามวาระ คือ

๑. พระภิกษุบดินทร์ วัดชัยภูมิการาม
๒. พระภิกษุโพธิ์ อินทรวัดน์ วัดชัยภูมิการาม
๓. พระภิกษุประยงค์ ห้าวหาญ วัดสมณานัมบริหาร
๔. พระภิกษุดวงทอง วัดสมณานัมบริหาร
๕. พระภิกษุกิมพู เชียงว่อง วัดสมณานัมบริหาร
๖. พระภิกษุโป๊ก โคมเวียน วัดสมณานัมบริหาร
๗. พระภิกษุเชียง กานเหลือง วัดมงคลดามคม
๘. พระภิกษุบุญส่ง (หย้) วัดอัมมิกายาราม
๙. พระภิกษุประสิทธิ์ จเจริญผล วัดกุศลดามคม

ทางด้าน ศิษยานุศิษย์ วัดอภัยราชบำรุง ก็ได้ สลับเปลี่ยน กันไป คอยรับ ใช้เป็น ประจำอยู่
ตลอดเวลา และมีผู้ปราชญ์ที่คุ้นเคยกับเจ้าพระคุณ ได้พากันไปเยี่ยมเยียนอาการเป็นอันมากตลอด
เวลาที่อยู่ที่โรงพยาบาล

ในระหว่างที่พำนักรักษาของคหคตถกสามัคคีพยาบาล ชนคณาการคอยคณ ณภคคตอาหาร
ได้ บางครั้งณไม่ได้คองถวณภคคตอาหารทางด้านฮายกรกรรม และได้ทำการตรวจคณณาคต
เพื่อพคณณาคตจะมคณณอกหรือไมค ผลการตรวจไมพบ นายแพทย์ศิริ ศิริสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญ
ทางโรคปอด จึงได้ตระเตรียมที่จะใช้กตองเข้าไปตรวจคณในปอดและคตคณณาคตตรวจ โดยปคณา
ผ่านนายแพทย์ธมาน คณคตารณ

แม้ในขณะนั้นอาการอาพาธของเจ้าพระคุณอยู่ในสภาพที่ไม่น่าไว้วางใจได้โดย ประ
กอบด้วยเจ้าพระคุณขณะนั้นได้มีจิตใจกังวลและห่วงใยในกิจพระศาสนาที่ยังปฏิบัติค้างอยู่ จึง
เป็นเหตุกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรงจนถึงกับเยื่อหุ้มปอดขาด อาการอาพาธจึงทรุดหนัก
เพียงลงอย่างกะทันหัน การตรวจโรคโดยวิธีสุดท้ายจึงทำไม่ได้

การเจ็บไข้ได้ป่วยของมนุษย์เราท่านทั้งหลายมีอยู่ด้วยกัน ๓ ประการ คือ

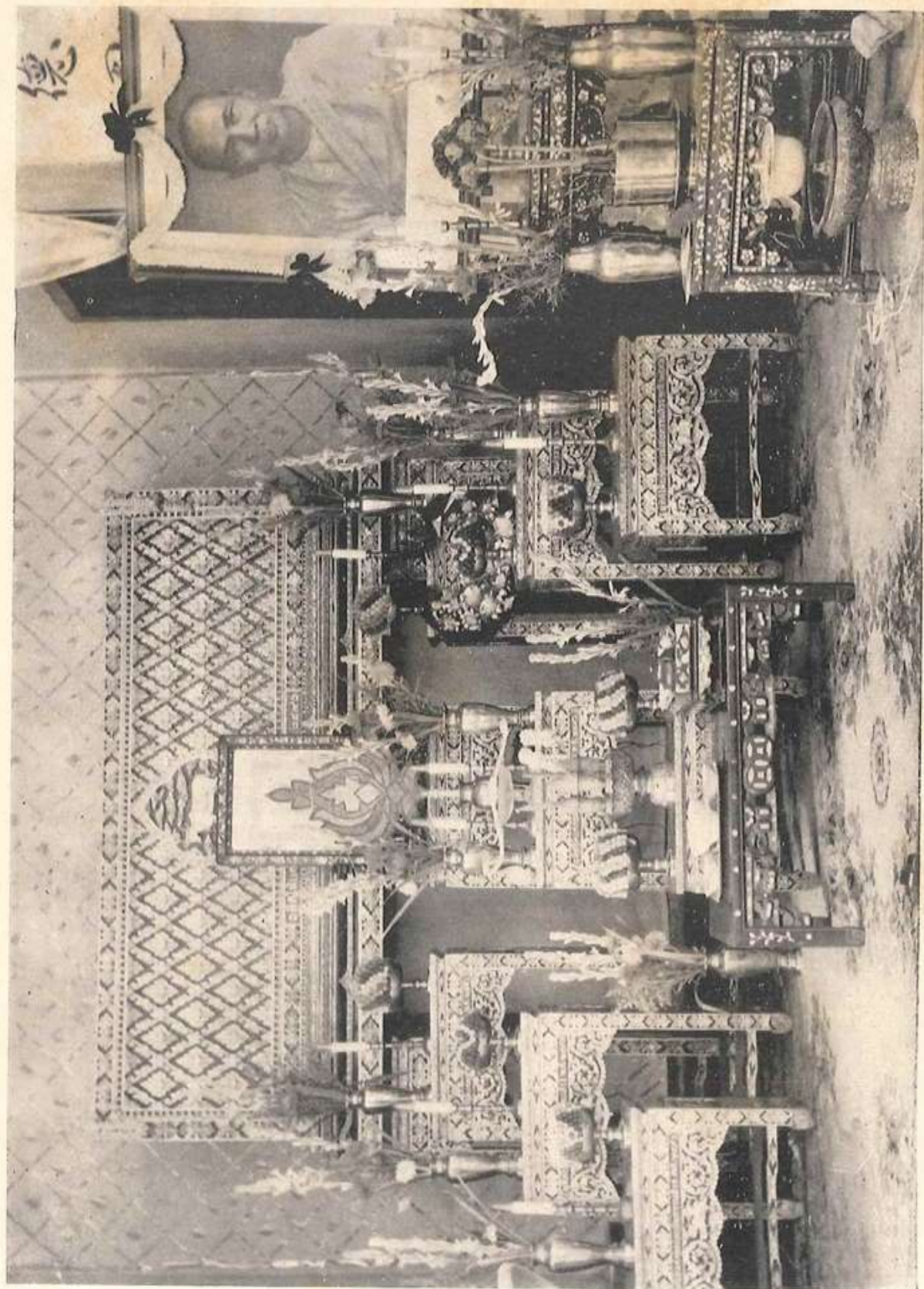
ประการที่ ๑ รักษาภัย ไม่รักษาภัย

ประการที่ ๒ รักษาภัย ไม่รักษากาย

ประการที่ ๓ รักษาภัย ไม่รักษากาย

อาการอาพาธของเจ้าพระคุณได้ตกอยู่ในลักษณะประการที่ ๓ เสียแล้ว เป็นอันถึง
กำหนดวาระดวงชะตาขาด หมดหนทางที่จะเยียวยารักษาให้หายได้ แม้นายแพทย์ทั้งหลาย พร้อม
ด้วยศิษยานุศิษย์ฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ตลอดจนญาติมิตร และท่านที่เคารพนับถือทั้งหลาย
จะได้ช่วยกัน ถวายการรักษา พยาบาลเจ้า พระคุณอย่าง เต็มความ สามารถเท่าที่ จะกระทำได้ ก็ตาม
แต่ก็ไม่สามารถจะรักษาเยียวยารักษาให้เจ้าพระคุณพ้น จากอาการอาพาธ ดำรงคณมชีพอยู่ต่อไป
ได้ ในที่สุดก็ต้องพ่ายแพ้แก่มรณภัย

ประดุจประทีปดวงใหญ่อันมีรัศมีส่องแสงสว่างไสวไปทั่วทิศานุทิศ แล้วดับหรือแสง
ลงทีละน้อย ๆ จนเหลือเพียงระยะอันเป็นนาทีสุดท้ายเท่านั้นที่จะดับไป บัดนั้นได้ปรากฏเป็นมหั-
ศจรรย์บังเกิดกระแฉะเจิดจ้าอันเยือกเย็นแห่งพระพุทธมนตร์ ซึ่งพระภิกษุฝ่ายอนันติกายกำลังล้อมดวงด
เจริญต์คิอยู่ บัดดลประทีปดวงใหญ่ก็พดับดับลงท่ามกลางกระแฉะเจิดจ้าแห่งพระพุทธมนต์นั้น ดวง
วิญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่องของเจ้าพระคุณก็ได้เลื่อนลอยออกจากเรือนร่าง ดำเนินไปสู่สถานอัน
เป็นที่สถิตในสันปรายภพเบื้องหน้าโน่นแล้ว คงเหลือแต่คุณงามความดีอันหาค่ามิได้ ซึ่งเจ้า
พระคุณได้นำเพื่ปฏิบัติมาตลอดอายุขัย คงกักก้องอยู่ในโลกนี้ไม่รู้จะสร้างจิตจางส่งบรรจบไป
แต่ผู้ใดเล่าจะพรรณนาคุณงามความดีของเจ้าพระคุณให้สิ้นสุดลงได้ จึงทำความเศร้าสลดเสียดย
อาลัยเคารพรักแก่บรรดาพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายอนันติกายทั้งหลายที่เคยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา แก่
ศิษยานุศิษย์ ญาติมิตร และท่านที่เคารพนับถือทั้งหลาย อย่างเด่นชัดซึ่ง แต่จะอย่างไรได้เล่า
เพราะความตายนี้เป็นกฎธรรมดาของสิ่งสาร เมื่อเกิดมาแต่ก็ต้องตายเป็นของคู่กัน จะช้าหรือ
เร็วเท่านั้น ขอนหาผู้ใดหลีกเลี่ยงได้ไม่ เจ้าพระคุณได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๓๓ เมษายน พ.ศ.

๗๕
 ทงคพ เจาพระคณ พระครุคณาณมถมจารย (ไมชัย) ณ วตถยราชบาง

คณะสงฆ์อนัมนิกาย พร้อมด้วยศิษยานุศิษย์ของเจ้าพระคุณ ญาณมิตฺตและท่านที่
เคารพนับถือ ได้พร้อมใจกันอัญเชิญศพเจ้าพระคุณกลับสู่วัดอภัยราชบำรุง เพื่อประกอบการ
สร้างศพและบรรจุศพตามประเพณีนิยม กับได้ประกอบการกุศตน์มอฺติศกฺวายโดยควรแก่เจ้า
พระคุณต่อไป

คณะสงฆ์อนัมนิกาย คณะศิษยานุศิษย์ และญาณมิตฺตที่เคารพนับถือ ได้บำเพ็ญการ
กุศตน์มอฺติศกฺวายเจ้าพระคุณเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวที และความเสียสละอดัยรักตามลำดับ
ต่อไปน

สัตวารที่ ๑ วันที่ ๑๖-๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ขุนพรหมอักษร และนายประจิตต์ เรืองโอภาส
เป็นเจ้าภาพ มีสวดพระอภิธรรม พระสงฆ์วัดปทุมคงคา & รูป และมีพชกตเด็ก
พระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย

สัตวารที่ ๒ วันที่ ๒๓-๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓ คณะศิษยานุศิษย์เป็นเจ้าภาพ มีสวดพระ
อภิธรรม พระสงฆ์วัดไตรมิตรวิทยาราม & รูป มีพชกตเด็กพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย

สัตวารที่ ๓ วันที่ ๓๐ เมษายน-๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ นายอึ้ง แซ่จิ่ง เป็นเจ้าภาพ มี
สวดพระอภิธรรม พระสงฆ์วัดมหาพฤฒาราม & รูป มีพชกตเด็กพระสงฆ์ฝ่าย
อนัมนิกาย มีแสดงพระธรรมเทศนา ๓ กัณฑ์ เจ้าพระคุณ พระพิมลธรรม (วัด
มหาธาตุ) พระวิสุทธินิพนฺธ (วัดมหาพฤฒาราม) เป็นผู้จัด

สัตวารที่ ๔ วันที่ ๗-๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ นายเอี้ย แซ่เฮ้ง ยี่หื้อเฮ้งไถ่ฮะเป็นเจ้าภาพ
มีสวดพระอภิธรรม พระสงฆ์วัดจักรวรรดิราชาวาส & รูป มีพชกตเด็กพระสงฆ์ฝ่าย
อนัมนิกาย และมีพระสงฆ์ฝ่ายจันนิกายร่วมด้วย

สัตวารที่ ๕ วันที่ ๑๔-๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ นายกนก ติตระกูล บริษัทเซ่งวณฮ่ง
เป็นเจ้าภาพ มีสวดพระอภิธรรม พระสงฆ์วัดประยุรวงศ & รูป มีพชกตเด็กพระ
สงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย

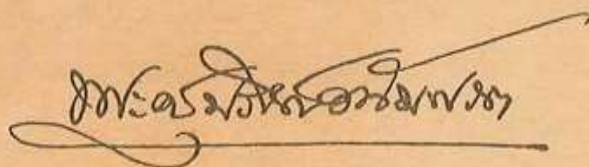
สัตวารที่ ๖ วันที่ ๒๑-๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ นางสาวต๋นย และนายแพทยต๋นย
เจิมศิริวัฒน์ เป็นเจ้าภาพ มีสวดพระอภิธรรม พระสงฆ์วัดชนะสงคราม (วัดคึก)
& รูป มีพชกตเด็กพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย และมีอุบาสกผู้สวด โดยคณะ
ศิษยานุศิษย์วัดถัมณานัมบริหารจัดมา

ตั้งแต่วันที่ ๗ (หรือ ๕๐ วัน) วันที่ ๓๐-๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ คณะศิษยานุศิษย์วัดอภัย
ราชบำรุงเป็นเจ้าภาพ มีสงฆ์พระภิกษุรวม พระสงฆ์วัดปทุมคงคา ๔ รูป มีพช
กตเอกพระสงฆ์อนัมนิกาย มีพระธรรมเทศนา ๓ ถิ่นต์ โดยพระเดชพระคุณเจ้า
พระคุณ สัมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า วัดมกุฏกษัตริยาราม และถวายภัตตาหารเพล
พระสงฆ์ไทยและพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายรวม ๕๘ รูป (เท่าอายุเจ้าพระคุณ)

ครบ ๓๐๐ วัน วันที่ ๓๗-๓๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ คณะสงฆ์อนัมนิกายเป็นเจ้าภาพ มีพช
กตเอกพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ทั้งหลาย และชัก
มหาบังสกล

คณะสงฆ์อนัมนิกายได้ ประชุม พิจารณา กำหนดวันบำเพ็ญกุศล น้อมอุทิศถวายในการ
พระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระคุณ พระครูคุณานันท์สมณาจารย์ (โฆชัย) อดีตเจ้าคณะใหญ่
อนัมนิกาย เจ้าอาวาสวัดอภัยราชบำรุง วันที่ ๒๔, ๒๕, ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงพรรณนาประวัติ จริยานุวัตร การอาพาธของเจ้าพระคุณแต่ต้น
ตลอดมาจนบัดนี้ด้วยความกตัญญูกตเวที และรู้สึกในโอกาสดีที่ได้บำเพ็ญกิจสนองพระเดชพระ
คุณต่อเจ้าพระคุณผู้พี่ข้าพเจ้ามีความเคารพอย่างยิ่ง ข้าพเจ้ามีความเสียใจว่า หากเจ้าพระคุณ
ยังดำรงชนม์ชีพอยู่ต่อไป ย่อมจะได้กระทำการอันเป็นเหตุให้คณะสงฆ์อนัมนิกายเจริญรุ่งเรือง
ตามปณิธานอันแน่วแน่ของเจ้าพระคุณ แต่ความตายเป็นของธรรมดาของสิ่งสาร แม้จะเสียใจ
สักเพียงไรก็ตาม ก็ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงไปได้ ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเจ้าพระคุณจง
ได้ด้วยความสุขสมปรารถนาในสัมปรายภพอันมีสุขวิเศษเกษมสันต์เป็นที่หมาย และพระนิพพานเป็นที่
สุดท้าย ๆ ขึ้นไปด้วยเทอญ.

(พระครูบริหารอนัมพรต)

รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย

ให้ภาพนี้ไว้เป็นกำลังใจแก่ องค์สหชนนร (ชาวไทย) เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เพื่อสนับสนุนวิวัฒนาการ
 ในการนำเทววิทยามาใช้ให้ได้ดีสำเร็จตามปรารถนา.

— ดร. อธิปัทม —

๑๔ เม.ย. ๒๕๐๙

พระโอวาท

ของ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

สกลมหาสังฆปริณายก

ผู้บดขยี้พระพุทธศาสนา ต้องนำสังฆกรรมเข้ามาไว้ในตน ไม่ปล่อยวางรักษาคัด
อันเป็นเบืองต้นมิให้ขาด มิให้ทะลุ มิให้แตกหัก จนบรรลถึงความเป็นอริยะ เมื่อไม่สามารถ
กัฬารักษา คัด ทำตนให้เป็นกัลยาณชน แต่ถามความจำเป็นจักต้องดำเนินชีวิตอยู่ในโลกอย่าง
ปลุกชน แม้กับกพร่องบ้าง ก็ให้มันดี ๆ ยิ่งดีกว่าไม่ถือศีลทีเดียว จงดำเนินในความเป็นพุทธ-
ศาสนิกชนของคนอยู่เสมอ เพราะเหตุนี้ ผู้บดขยี้พระพุทธศาสนาพึงคงใจละความชั่ว บาปเพญ
ความดี ความชั่วเกิดขึ้นแก่บุคคล เพราะโลภะ โทสะ โมหะ เป็นมูล เมื่อบุคคลพิจารณา
ด้วยตนเองจะเห็นได้ ผู้ที่ประพฤติชั่ว หรือผู้ประพฤติกดีแล้ว กลับประพฤติชั่ว ก็เพราะถูก
โลภะ โทสะ โมหะ ทั้ง ๓ ครอบงำ ทำให้มีโลภะ อยากได้มาเป็นของตน เป็นผู้พ้องอยู่
เป็นนิจบ้าง ประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ลุ่มหลงไม่รู้ตามเป็นจริงบ้าง เมื่อเกิดขึ้นตน ย่อม
ก่อทุกข์ภัยพิบัติให้แก่ตน เมื่อแผ่ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่มีอยู่ในตนแก่ผู้อื่น
หมิ่นหมิ่น ย่อมก่อทุกข์ภัยพิบัติให้แก่ผู้อื่น เป็นการสร้างเวรภัยให้แก่กัน เพราะฉะนั้น ชีวิตของผู้
ประพฤติชั่วจึงเป็นทุกข์ชีวิต ชั่วชีวิต ไม่มีแก่นสาร เป็นคนปโทสะ ประทุษร้ายหมิ่นหมิ่น แม้
เป็นอยู่คงร่อยรับ ก็ไม่มีประโยชน์

ส่วนความดีที่เกิดขึ้นแก่บุคคล เพราะมีอโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นมูล ย่อมก่อ
ความสุข ความเจริญ ให้แก่ตนด้วย แก่ผู้อื่นด้วย ชีวิตของผู้ประพฤติกดี จึงเป็นสุขชีวิต ชีวิตดี
ที่มีแก่นสาร เป็นดังขุโสภณะ ยิ่งหมู่ให้งาม เมื่อเป็นเช่นนั้น ความสงบสุขอันเรียกว่าสันติ ย่อม
เกิดขึ้น ทั้งแก่ตนด้วย ทั้งแก่ส่วนรวม ส่วนใหญ่ด้วย

สันติ ความสงบสุขนั้น ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนทุกหมู่เหล่า ไม่เลือกชาติ
ชั้นวรรณะ แต่ผู้มุ่งสันติ ต้องประพฤติตนเป็นผู้สงบกาย สงบวาจา สงบใจ ด้วยประพฤติ
ธรรมะ คือ หิริ ความละอายใจต่อความชั่ว เปรียบเหมือนคนที่เกลียดสิ่งโสโครก ไม่อยาก
เข้าใกล้ โศคตปฺปะ ความเกรงกลัวต่อบาปทุกจริต เมื่อรู้ว่าสิ่งใดผิด ไม่ฝ่าฝืนทำลงไป เปรียบ
เหมือนคนกลัวผี ไม่กล้าเข้าใกล้ ฉะนั้น หิริและโศคตปฺปะทั้ง ๒ อย่างนี้ เป็นธรรมะคุ้ม
ครองรักษาสาวโลก ให้อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข ดังพระพุทธภาษิตแสดงว่า

หิริโศคตปฺปะญฺเจว โลกํ ปาเลติ สาธุกํ

หิริและโศคตปฺปะ ย่อมรักษาสาวโลกให้เป็นอยู่ได้ ดังนี้

ผู้มุ่งดำเนินชีวิตให้พ้นจากความชั่ว ดำเนินไปในทางดี ตลอดจนประพฤติดี ต้อง
มีสติคอยระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ไม่เผลอเพลินไปกับอิฏฐารมณ์ภายนอก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
จนเกินไป และไม่หวั่นไหวกับแค้นเพราะอนิฏฐารมณ์ คือ การเสื่อมตถา เสื่อมยศ นินทา
ทุกข์ พึงมีสติพิจารณารู้เท่าทันความจริงของโลก และชักเตือนตนให้บำเพ็ญความดี อันเป็นทาง
ให้เกิดผลดี คือ ความสุข ตามพระพุทธภาษิตที่แสดงไว้ว่า

อตุคฺคณา โจทยตุคฺคณํ ปฏิมีเสตมตุคฺคณา

โส อตุคฺคตุคฺโค สติมา สุขํ ภิกฺขุ วิหาสิ

แปลความว่า จงเตือนตนด้วยตนเอง จงพิจารณาตบตนด้วยตน ผู้มีสติคุ้มครองตน
จักอยู่เป็นสุข ดังนี้.

องศ์รภาณพจิร (บ้างเฮิง)
ปลัดขวา

เจ้าอาวาสวัดสันตยานิพัทธาร

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระคุณ พระครูคณานัมมธนาจารย์ (ไผ่ซ้าย) เจ้าคณะใหญ่หน่มนิกาย เจ้าอาวาสวัดอภัยราชบำรุง ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ณ เมรุวัดสมณานัมมวิหาร (วัดบุญถ้ำพานขาว) ถนนสุขุมวิท พระนคร วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๐๒ เวลา ๑๗.๐๐ น. คณะสงฆ์หน่มนิกายโดยมี เจ้าพระคุณ พระครูคณานัมมธนาจารย์ (บันเถียง) เจ้าคณะใหญ่หน่มนิกายองค์ปัจจุบัน เป็นประธานได้พิจารณาเห็นสมควรจะได้อัญเชิญศพของ คณะสงฆ์แตกเป็น ๒ ส่วนในงาน พระราชทาน เพลิงศพ ครังนี้ และได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าจัดหาเรื่องอนัตตมคฺวเพื่อจัดพิมพ์ต่อไป

ข้าพเจ้าได้น้อมรับหน้าที่นี้ด้วยความเต็มใจเพื่อสนองเจตนาของ คณะสงฆ์มหานิกาย
เป็นโอกาสได้นำปัญหาของแต่เจ้าพระคุณ และเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนที่ข้าพเจ้า
จะกระทำนำเพียรได้ตามความสามารถ

ข้าพเจ้าจึงได้ พิจารณา เด็กสตรีรศ เรืองท จะนามาพิมพ์ หนังสือครั้งแรกนี้ โดยรอบรอบเห็น
ว่าเรื่องประวัติชีวิตและงานของบรมครูแพทย์ชวโกมารภักดิ์ ซึ่งข้าพเจ้ามีความเคารพอย่างยิ่งใน
วิทยากรแพทย์ของท่าน ได้รวบรวมไว้แล้ว ก็มีเรื่องท้าวเจ้าโศภนทกใจด้วย ชนเดิมข้าพเจ้า
ตั้งใจว่าจะพิมพ์เป็นส่วนตัวของข้าพเจ้าเอง แต่เมื่อได้มาใคร่ครวญเห็นว่า หนังสือเล่มนี้รวบรวม
รวมมาได้ด้วยความยากลำบาก ถือได้ว่าเป็นสมบัติส่วนตัวของข้าพเจ้า ควรจะนำมาจัดพิมพ์
เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งแรกด้วย จึงได้นำเรื่องเสนอที่ประชุมคณะสงฆ์สมณิกาย
ซึ่งมีความเห็นชอบ ข้าพเจ้าได้น้อมรับมติของที่ประชุมซึ่งได้ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าได้แสดงความ
กตัญญูกตเวทีในวาระสำคัญยิ่ง ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอย่างสูง

อนึ่งข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์หนังสือประวัติบรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภักมาแจกครั้งหนึ่งให้ชื่อหนังสือว่า “เป็นมิ่งขวัญมหามงคลตระกูล” ในงานพิพิธภัณฑ์เชกหัตถรูปบรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภัก เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๘๘ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม และได้พิมพ์ตั้งนานแล้วเนื่องจากเป็นทนายมนต์แก้บรรดาท่านด่าชนพุทธบริษัททั้งหลายที่ได้ไปเป็นทนายแก้การบูชาเพราะหนังสือได้นำเข้าสู่ในปริมนทศพิศุทธาภิเษกด้วย จึงมีความศักดิ์สิทธิ์ด้วยเช่นเดียวกับเหรียญพระรูปของท่าน แต่การจัดทำครั้งนี้ ได้กระทำโดยรีบด่วนเพราะจะให้ทันเวลาดังนั้น จึงได้

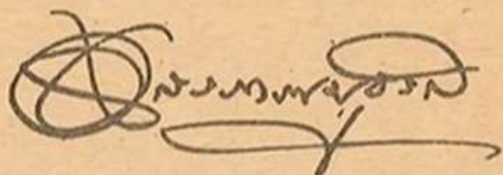
รวบรวมและเรียบเรียงในจดหมายเหตุนี้ ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน เมื่อหนังสือพิมพ์ออกแล้ว จึงได้รวบรวมขึ้นใหม่ในระยะเวลาอันยาวเพื่อให้ได้เรื่องครบถ้วนสมบูรณ์จริง ๆ แต่เมื่อได้กระทำไป คงได้แต่ประวัติชีวิตและงานของบรมครูแพทยชุกโกมารภักแต่เฉพาะในบ้นต้นและบ้นกลางเท่านั้น ส่วนชีวิตบ้นปลายไม่อาจจะค้นหาได้ในพระไตรปิฎกหรือในท่อนใด เมื่อหมดหนทางเข้าจริง ๆ ข้าพเจ้าจึงจำต้องพึ่งความรู้ความชำนาญเก่าของข้าพเจ้าเอง คือ อนุเรณบรมครูแพทยชุกโกมารภักต์มาประพันธ์ร่างทรง ได้ตามชีวิตบ้นปลายของท่านจนถึงกาลอวสานแห่งชีวิต ท่านได้เล่าให้ฟังโดยตลอด ซึ่งได้บันทึกเสียงไว้แต่ต้นจนจบ เมื่อได้มาแล้ว ก็ถอดข้อความออกจากเทป ท่านทั้งหลายจะได้อ่านในคอนท้ายของเรื่องนี้ โดยข้าพเจ้าได้ให้ชื่อเรื่องว่า “บันทึกประวัติชีวิตตอนบ้นปลายของบรมครูแพทยชุกโกมารภักต์”

ประวัติชีวิตและงานของบรมครูแพทยชุกโกมารภักต์ที่ได้อธิบายพอคร่าว ๆ ในหนังสือเรื่องว่า “ชีวิตประวัติบรมครูแพทยชุกโกมารภักต์” ในชั้นต้นข้าพเจ้าได้ไปนิมนต์ให้ท่านเจ้าคุณอริยมณี ป. ๘ วัดส้มพันชองที่ พระนคร ค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและแปลโดยตรงออกสู่ภาษาไทยให้ได้เรื่องครบถ้วนที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ท่านเจ้าคุณอริยมณีได้กรุณารับจัดทำด้วยความเต็มใจ แต่การแปลเรื่องมาจากภาษามคธออกสู่ภาษาไทยโดยตรง ทำให้จำนวนอ่านเข้าใจได้ยาก เรียกได้ว่าอ่านวนวัด ข้าพเจ้าเกรงว่าท่านผู้อ่านจะลำบากแก่การเข้าใจ จึงได้นิมนต์ท่านเจ้าคุณอริยมณีได้กรุณาเรียบเรียงให้ใหม่มีจำนวนที่สั้นลงอ่านง่าย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ท่านเจ้าคุณอริยมณีไม่มีเวลาว่างพอจะทำให้ได้เสียแล้ว เพราะต้องแบกภาระหนักทางด้านการศึกษาและกองตำราที่ สถานการศึกษามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัย พุทธศาสตร์นาในประเทศไทย วัดบวรนิเวศวิหาร กับต้องมีหน้าที่ชำระพระไตรปิฎกฉบับบาลีที่จะต้องพิมพ์ใหม่ซึ่งขาดคราวไป ข้าพเจ้าจึงได้นิมนต์ให้ท่านมหาเปรม ปิยพงศ์ ฉายา เบญจโรภิกขุ วัดบรมนิวาศน์วรวิหาร เป็นผู้นำข้อความจากจำนวนที่แปลดังกล่าวแล้ว เรียบเรียงเป็นจำนวนธรรมดาเสียใหม่ให้ท่านผู้อ่านนำฟัง ท่านมหาเปรมผู้ได้นำหนังสือมาแต่เป็นจำนวนมาก และเป็นทั้งพอใจแก่ผู้ที่ได้อ่านหนังสือของท่าน ท่านมหาเปรมได้จัดทำด้วยความเต็มใจ จึงนับว่าเป็นโชคดียิ่งของข้าพเจ้าที่ได้ท่านผู้แปลและผู้เรียบเรียงเป็นผู้มีความรู้สูงด้วยกัน

เมื่อได้เรียบเรียงใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าได้นำเรื่องน ไปให้ ท่านเจ้าคุณอนุนาทรราชชนนครพิจารณา และขอให้เขียนคำวิจารณ์และคำไว้อาลัย ท่านเจ้าคุณได้กรุณาจัดทำด้วยความเต็มใจ และยังมีเรื่อง “วิญญานมีจริงหรือไม่” ของท่านเจ้าคุณราชธมมคัมภีร์

วัดเทพศิรินทราวาส เสด็จการศึกษาศึกษาปริญญาตรี และเรื่องจิตกัมมวิญญานของ
ท่านมหาเปรม บัณฑิต ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้รับนามมาแต่อย่างสูงไว้ ณ ที่
เพื่อเป็นศิริมงคลอันยิ่งใหญ่และเป็นเกียรติประวัติของหนังสือเล่มนี้ตลอดไป ข้าพเจ้า
ได้น้อมอัญเชิญพระโอรสของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สกตมหา
สังฆปริณายก ซึ่งได้ประทานให้แก่ข้าพเจ้า มาพิมพ์ไว้เป็นประธานในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าขอ
น้อมระลึกในพระเมตตาคุณอย่างสูงสุดที่ได้มีอยู่ต่อข้าพเจ้า

กุศลใดที่จะบังเกิดจากการทศนสังฆอนันตกายได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ แจก
เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณ และความดีอันใดที่มาจากเนื้อหาของหนังสือ
ในนามของคณะสังฆอนันตกาย ข้าพเจ้าขออภัยที่ถวายแต่เจ้าพระคุณผู้ล่วงลับไปแล้วให้ได้
ด้วยความสุขสมบูรณ์ในสมัยปรายภพอันมีสุขวิเศษที่ควรเป็นที่ยกย่อง และได้เพิ่มพูนกุศลบารมี
จนบรรลุนิพพานเป็นที่สุด ยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยเทอญ.

(องสรภาณมธุรส)

เจ้าอาวาสวัดสมณานัมบริหาร

คำวิจารณ์และคำไว้อาลัย

องค์กรภานมขรต์ (บ้างเอ็ง) เจ้าอาวาสวัดถ่มณานัมบริหาร มาแจ้งความแก่ข้าพเจ้าว่า - ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระคุณ พระครูคณานัมธมณาจารย์ (โฆชัย) เจ้าคณะใหญ่หน่อกมกกาย ทางคณะสงฆ์หน่อกมกกายมอบให้ องค์กรภานมขรต์ เป็นผู้รวบรวมเรื่องสำหรับตีพิมพ์เป็นหนังสือช่วยเรื่องในงานนี้ เพื่อบุคคลที่ปลงศพแด่พระคุณเจ้าของคณัน และนำเรื่องประวัติบรมครูแพทยชวกโกมารภต ซึ่งจะตีพิมพ์เป็นอนุสรณ์มาให้ข้าพเจ้าช่วยตรวจดูด้วย

ข้าพเจ้ายินดีรับสนองคำขอของน ทง ๆ ที่ยังไม่หายป่วยอย่างเด็ดขาด เพราะจะได้มีโอกาสดำแดงปฏิการะ คอบแทนท่านเป็น ครั้งสุดท้าย ด้วยความอาลัยใน พระคุณเจ้าที่ มรณภาพไปแล้ว ในฐานะที่ข้าพเจ้ารู้จักและคุ้นเคยกับท่านเจ้าคณะใหญ่เป็นอย่างดีมาเป็นเวลายาวนาน และประกอบทั้ง องค์กรภานมขรต์ ก็เป็นผู้ที่ข้าพเจ้าเคารพและรู้จักคุ้นเคยกันมาแต่ครั้งท่านยังหนุ่มอยู่ ข้าพเจ้าจึงไม่กล้าจะขัดข้องใด แต่ฉันขอขอบท่านมาขอให้ท่านไม่ใช่น้ำหนึ่งหรือสองหน้า และต้องการเร็วในชั่ว ๒-๓ วันเถยด้วย การอ่านของข้าพเจ้าจึงคกอยู่ในลักษณะรีบร้อน เพื่อให้ทันประสงค์และเวลา เมื่ออ่านตะ ๆ จบลงแล้ว ก็รู้สึกวาทานผู้รวบรวมและแปลเรื่องน สามารถรวบรวมประวัติหมอชวกโกมารภตได้ดี เพราะเป็นเรื่องที่มีกถาวอยู่มากแห่งในพระคัมภีร์ไตรปิฎกยากแก่การที่จะเก็บมารวบรวมให้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนทานผู้เรียบเรียงยังแต่งได้ดีและแทรกความเห็นเป็นเชิงวิจารณ์ไว้อยู่ในบางแห่งซึ่งเป็นหลักของผู้น แต่ตามธรรมดาการวิจารณ์นั้นย่อมเป็นของผู้แต่งโดยเอกเทศ จึงคกเป็นหน้าที่ของผู้อ่านที่จะพิจารณาเอง เพราะต่างคนก็ต่างใจ แต่ข้าพเจ้าบอกได้ในความเห็นส่วนตัวว่า หนังสือที่แต่งมีการวิจารณ์ด้วยยอมทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์เกิดความคิดเพิ่มเติมได้ไม่มากนักย ส่วนที่จะเห็นด้วยแค่ไหน ก็แล้วแต่อิริยาบถที่จะคิดเห็นของผู้อ่านเอง หนังสือเรื่องนข้าพเจ้ามีส่วนคกเติมบางเล็กน้อย ในด้านที่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเหตุหาเหตุหา

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาส่วนกุศลทักษิณานุประทาน ซึ่งทางคณะสงฆ์อนัมนิกายได้บำเพ็ญ
อุทิศให้แก่พระคุณเจ้าผู้มรณภาพ ตลอดจนได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้แจกเป็นวิทยาทาน ขออำนาจ
แห่งบุญกุศลนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระคุณเจ้า พระครูคณานันต์มณารักษ์ (โผชัย)
ประสบแต่สิริวิบูลมกุศลในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

พระยาอนุমানราชชน

ราชบัณฑิตสถาน

๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

วิญญาณมีจริงหรือไม่

เรื่องวิญญาณมีจริงหรือไม่ เป็นปัญหาเรื้องต้นค่อเป็นมรดกตกทอดให้ขบคิดกันมาหลายพันปีแล้ว และยังคงเป็นปัญหาให้อนุชนคนรุ่นหลังได้แสดงความคิดเห็นและถกเถียงกันต่อไปได้อีกนาน ถึงแม้ว่าจะได้ใช้เวลาดกันเป็นพัน ๆ ปี ในการแสดงความคิดและถกเถียงกันในเรื่องนี้ แต่ก็ไม่สามารถจะลงมติแน่นอนกันอย่างไรในความมีหรือไม่มีของวิญญาณ

เรื่องวิญญาณเป็นเรื่องใหญ่และยุ่งยาก แม้เจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัต (พุทธสิริ) วัดโสมนัสวิหาร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างยิ่งในธรรม ท่านก็กล่าวว่า “เป็นเรื่องเข้าใจยาก พูดให้ใครฟังลำบาก ถ้าขึ้นพูดมากเกินไป คนก็จะกลายเป็นมิจฉาทิฐิมากขึ้น” (ท่านต้องการให้รู้ด้วยการปฏิบัติให้ถึง ไม่ใช่ด้วยการพูด) และอดีตเจ้าคณะภาค ๕ กล่าวว่า “ตำราอภิปรัชญาตั้งศัพท์เดิมก็ไม่อาจให้รู้ได้ว่าวิญญาณเป็นอย่างไร” การที่จะเขียนเรื่องที่ยากและที่คนแต่ก่อนได้ใช้เวลาขบคิดกันมาตั้งเป็นพัน ๆ ปี ให้ได้ละเอียดและถูกต้อง โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงนั้นเป็นเรื่องเหลือความสามารถของผู้เขียน ดังนั้นจึงพยายามเขียนเท่าที่พอจะเขียนได้ในเวลาอันจำกัด

ปัญหา เมื่อแบ่งความเห็นออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ ก็สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ดังนี้

๑. วิญญาณมีจริง
๒. วิญญาณไม่มี
๓. วิญญาณจะมีก็ได้ไม่มีก็ได้

คำสอนจำพวกวิญญาณนิยม เช่น คำสอนของชาวบาบิโลนและอียิปต์เป็นต้น คำสอนเดิมทีทงสามมีคำสอนยาวเป็นต้น ถือว่าวิญญาณมีทั้งต้น แต่คำว่า “วิญญาณ” นั้นเรียกชื่อแตกต่างกันไปบ้างตามภาษานั้น ๆ ส่วนความหมายนั้นตรงกัน

นักวิทยาศาสตร์ส่วนมากเห็นว่าวิญญาณไม่มี และพยายามอธิบายอาการพิศุจน์ต่าง ๆ ในทางไม่เชื่อว่าวิญญาณ เพราะมีความไม่เชื่อเป็นพื้นฝังอยู่ในใจก่อนแล้ว แต่การอธิบายและพิศุจน์นั้นหนักไปในทางด้านวัตถุ ซึ่งเห็นได้ ฟังได้ สัมผัสได้ เช่นว่า ชั่งตัวแมลงไว้ในแก้วพิเศษซึ่งสามารถเก็บความร้อนได้ แล้วปิดฉนวนกันความร้อน เมื่อแมลงตายแล้วก็ไม่เห็นอะไรพอที่จะรู้ได้ว่าดวงวิญญาณของแมลงตัวนั้นมาปรากฏรูปให้เห็น อย่างนี้จะว่าวิญญาณมีอย่างไร และ

แก้วนั้นแม้ความร้อนก็ยังเก็บไว้ได้ เมื่อความร้อนยังออกไม่ได้แล้ว วิญญาณจะออกได้อย่างไร
ต้องอยู่ในนั้น เมื่อวิญญาณถูกขังอยู่ในนั้นก็ควรจะได้เห็นได้ แต่ไม่เห็นมีอะไร

ทางพระพุทธศาสนาสอนเรื่องต้นตอ คือ ความดับคือแห่งวิญญาณหรือแห่งชีวิตของ
แต่ละบุคคล (รวมทั้งสัตว์ด้วย) แสดงว่า วิญญาณนั้นเกิดแล้วดับ ๆ อยู่เสมอทุกขณะ แต่ที่
ยังคงรู้สึกได้ว่า ยังมีอยู่เดิมอนัน เพราะอำนาจต้นตอ คือ ความดับคือ ดับแล้วเอาไว้ เมื่อต้นตอ
ของวิญญาณของใครหมดลงเมื่อใด วิญญาณของผู้นั้นก็จบเรื่องลงเหมือนหมอนอนกัน เรื่อง
วิญญาณนั้นส่วนเกี่ยวข้องกับอยู่ในธรรมของพระพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่นคำว่าวิญญาณในปัจ
จุตัมปาท วิญญาณในขันธ ๕ จุตวิญญาณ ปฏิสนธิวิญญาณ วิถวิญญาณ เป็นต้น ถ้า
จะถือแต่เพียงว่า วิญญาณคือความรู้สึกอารมณ์ เช่น วิญญาณในขันธ ๕ แล้ว ใครก็ต้องบอก
ทั้งนั้นว่า มีวิญญาณ แต่ที่ต้องมาเป็นปัญหาทางหัตถ์สังวรระกนิกเพราะเขาวิญญาณชนิดที่รู้ยาก
ที่ตำราอธิบายแล้วพอเหมาะพอควรให้รู้ ไม่ได้หมายความว่า

อีกประการหนึ่ง วิญญาณเกิดดับอยู่ทุกขณะ แต่ก็ไม่หมดเรื่องลงไปเลย ก็เพราะ
อำนาจต้นตอ คือ จิตตุนตุนหมดไปพร้อมกับเหตุให้เกิดจิตตุนตุนใหม่ จิตตุนตุนใหม่หมดไปพร้อมกับ
กับเหตุให้เกิดจิตตุนตุนใหม่อีก ดับต่อกันไปจนกว่าจะหมดกำลังเหตุ จิตตุนตุนอุปมาดังวิญญาณ
ความดับคืออันทำให้ยังมีจิตตุนใหม่ ๆ เกิดขึ้นคือ ๆ ไปนั้นอุปมาดังต้นตอ (ความเกิดดับของจิตตุน
เป็นไปอย่างช้าๆ เห็นง่าย แต่ความเกิดดับของวิญญาณเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่ง เห็นยาก แต่จะ
เห็นได้ กำหนดได้ด้วยจิตที่สงบใสหรือสมาธิสูง) อย่างนั้นจะว่าวิญญาณมีอยู่ก็ได้ จะว่าไม่มีก็ได้
คือมีอยู่ชั่วขณะหนึ่ง แต่พอดับไปแล้วจะว่าไม่มีได้ พระเจ้ามัตถกโตครัสถามพระนาถเสนาว่า
“วิญญาณมีอยู่หรือไม่” พระนาถเสนาทูลว่า “เมื่อว่าโดยปรมาณ (ปรมาณคือจุล) แล้ว
วิญญาณไม่มี” ขอนบงความว่า เมื่อว่าโดยโลกียะ (สมมุติคือจุล) แล้ว วิญญาณมี และพระ
เถระคงมุ่งถึงพระบาตว่า วิญญาณ อนุตตะ จิตตุนตุนไปอย่างนั้น

เรื่องวิญญาณที่ยากที่สุด เป็นปัญหาที่สุด คือ วิญญาณของผู้ที่ดวงดับไปแล้วจะ
ว่าไม่มีก็ยาก เพราะมีผู้เห็น ครั้นจะว่าทำไมเราจึงมองไม่เห็น แต่เรื่องอะไรก็ตามที่เราไม่เคย
เห็นแล้ว จะเหมาว่าไม่มีไปเสียทั้งหมดนั้น เช่นนี้ไม่ถูก ทางที่ดีควรระวังไว้บ้าง ไม่ควรปฏิเสธ
จนสิ้นเชิง ในสัมปทานัยสูตร ที่มกนิกาย ปาฏิกวรรค ท่านพระสาริบุตรได้แสดงแต่สมเด็จพระ
บรมศาสดาถึงที่คันธัมมปัต ๔ ประการว่า “เมื่อบุคคลเจริญกายคตาสติ (อย่างดี) แล้วสามารถ
เห็นกระแสวิญญาณของสัตว์โลกได้โดยรอบไป” ขอนแสดงให้เห็นว่า ท่านพระเถระสอนให้

พิสูจน์ขอเท็จจริงของเรื่องวิญญาณด้วยหลักความเท็จ และเข้าหาความจริงด้วยการปฏิบัติไม่ใช่ด้วยการพูด กล่าวคือ สอนให้หาข้อเท็จจริงจากเรื่องนั้น ด้วยความเป็นนักปฏิบัติมิใช่ด้วยความเป็นนักพูดตามธรรมดา คนที่สงสัยอยู่จึงพูดจึงถาม อาการที่สงสัยนั้นย่อมประกาศให้รู้ว่ายังไม่รู้จริง คนที่รู้จริงแล้วก็ไม่สงสัย เมื่อไม่สงสัยก็ไม่ถามและไม่ถกเถียง ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่า การถกเถียงนั้นมิใช่ทางที่จะเข้าถึงความจริงในเรื่องวิญญาณได้ จะเข้าถึงความจริงในเรื่องนี้ได้ก็ด้วยการปฏิบัติเท่านั้น แต่คนก็ยังสมัครใจที่จะเข้าถึงความจริงในเรื่องนี้ด้วยการถกเถียง ซึ่งไม่ต่างอะไรกับคนต้องคนที่ถกเถียงกันอยู่หน้าวัดไตรมิตรถึงพระพุทธรูปทองคำว่า มีจริงหรือไม่ และต่างก็สมัครใจที่จะถกเถียงกันอยู่หน้าวัดมากกว่าที่จะเข้าไปหาความจริงจากองค์พระ เอช.จี. เวลส์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งว่า "ในแผ่นดินของคนตาบอด ไม่มีใครรู้ความหมายของคำว่า "เห็น" ถ้าท่านพูดว่า ฉันเห็นคนไม่เชื่อหรอก คนพวกนั้นจะหัวเราะท่านเสียจริง" ความหมายของคำพูดนี้หมายความว่า เป็นเครื่องสนับสนุนคำพูดข้างบนไว้อีกประการหนึ่ง

ตามหลักวิทยาศาสตร์กล่าวว่า สสารทุกอย่างไม่สูญหาย กล่าวคือคงมีอยู่ เช่นภาพเหตุการณ์ในอดีต เช่นในสงครามมาราธอน อันเกิดขึ้นเมื่อกว่าพันปีมาแล้วก็ยังคงอยู่ ตามหลักนี้แม้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในพุทธกาลก็น่าจะคงอยู่ ดังนั้น การนำภาพในอดีตให้มาปรากฏชั่วคราวในปัจจุบันนี้ ก็น่าจะเป็นไปได้ เพราะเท่ากับเป็นการนำเอาภาพในอดีตที่ยังคงอยู่มาได้สูญหายไปให้มาปรากฏในปัจจุบันนั่นเอง ซึ่งขออนุญาตยกกับนำภาพเก่า ๆ ที่มีอยู่แล้ว แต่อยู่ลึกหน่อยขึ้นมาให้คนดู แต่อย่างไรก็ตามภาพในอดีตนั้นต้องเป็นภาพที่เป็นไปแล้วในอดีตเท่านั้น

ในพระพุทธศาสนามีการเห็นอย่างหนึ่ง เป็นการเห็นเหตุการณ์ในอดีตหรือในปัจจุบัน แต่เกิดในที่อื่น เป็นการเห็นที่เป็นวิสัยของบุคคลประเภทหนึ่งเป็นพิเศษเท่านั้น มีวิสัยของบุคคลทั่วไป เป็นการเห็นที่คงมีเครื่องมือเป็นพิเศษ และเป็นการเห็นที่ไม่ได้ใช้ตา แต่ใช้ใจคือเห็นด้วยจาคือใจ ไม่ใช่ด้วยตาคืออายตนะ ตาอย่างนี้เรียกว่า "ทิพยจักขุ" คือตาทิพย์ (Clairvoyance) ตาทิพย์คือเครื่องมือพิเศษดังกล่าวแล้ว และผู้ที่จะมีตาทิพย์นั้นต้องเป็นผู้มีใจผ่องใสมีพลังจิตสูงมากและมีสมาธิจดจ่อ อันบุคคลจะถึงได้มีได้ก็ด้วยการปฏิบัติธรรมอย่างถึงขนาด

โดยทฤษฎีที่ว่าสสารไม่สูญหายไปจากโลกดังกล่าวแล้ว การเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยอดีต เช่นในสมัยพุทธกาลด้วยทิพยจักขุก็ต้องเป็นไปได้ เพราะเป็นการเห็นดังที่เห็นและเมื่อเห็นยังเห็นได้แล้ว และถึงนั้นก็มีอยู่ จึงน่าจะเป็นไปได้อีกเหมือนกันที่จะนำเอาภาพเหตุการณ์ในอดีตที่เห็นนั้นมาให้ผู้อื่นเห็นได้บางชั่วขณะในปัจจุบันโดยอาศัยเครื่องมือพิเศษ คือสมาธิจิตอัน

แกร่งกล้า แต่กรรมเช่นนี้ของระวางเรื่องสังขารหรือสังขารใจให้จหนัก อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่มั่งคั่งดั่งน้ำผึ้งดั่งผึ้งแล้ว ย่อมผ่านเรื่องสังขารหรือสังขารใจไปได้

อนึ่ง ภาพในอดีตเช่นในสมัยพุทธกาล คนทั่วไปไม่สามารถเห็นได้ แต่บุคคลพิเศษประเภทหนึ่งสามารถเห็นได้ เช่นเดียวกับตาเห็น ซึ่งมีอยู่แต่ที่ใดที่หนึ่งคนทั่วไปไม่รู้ว่ามี แต่นักบรรณวิทยาจารย์ได้ความอยู่มาจนอย่เท่ากัน

ก็พระพุทธเจ้าทรงสอนมิให้ใช้คำพูดอันเป็นเหตุให้ เลี่ยงกัน ในทางที่จะทำให้ เลี่ยงเวตามิได้ก่อให้เกิดความสงสัยหรือได้มรรคผลอะไร ทรงสอนให้รู้ประจักษ์แก่ตนเองด้วยการปฏิบัติ มากกว่าให้รู้ด้วยการถกเถียง การแก้ปัญหาเรื่องวิญญาณมีไม่มั่นคงอยู่กับการอบรมจิตใจให้เกิดอำนาจพิเศษ คือ ให้เกิดญาณความจริงหรือดวงตาภายในอันสามารถที่จะรู้ความจริงของเรื่องนั้น เหมือนนักวิทยาศาสตร์ใช้กล้องจุลทรรศน์ตรวจดูเซลล์ต่าง ๆ ที่ดูด้วยตาเปล่าไม่เห็น ฉะนั้น เมื่อรู้จริงด้วยกันแล้ว การถกเถียงก็จะไม่มีชน

ในระหว่างเชื่อกับไม่เชื่อว่าวิญญาณมีนั้น การเชื่อดีกว่า กล่าวคือ ต้องทำให้คนซึ่งระวางการกระทำหรือความประพฤติของตนไปด้วย ไม่กล้าทำความชั่วประพฤติดีศีลธรรมเต็มที่ เพราะเกรงผลร้ายที่ตนจะได้รับเป็นเครื่องตอบแทน ที่โลกเรามีภาวะอย่างที่เป็นอยู่ดังทุกวันนี้ ไม่เคียดรอนไปทุกหย่อมหญ้า ก็เพราะยังมีคนอีกมากทำความดี และไม่กล้าทำความชั่วอย่างจริงจัง ซึ่งทงนกเนื่องมาจากความเชื่อว่าวิญญาณมีจริงด้วยเหมือนกัน

ในสุดท้ายขอสรุปปัญหาเรื่องวิญญาณมีจริงหรือไม่ด้วย พระพุทธพจน์ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า วิญญาณ อนาคต (วิญญาณเป็นอนาคต คือ วิญญาณไม่มีอดีต ไม่เป็นอดีต หาสอดีตไม่ได้ ไม่ใช่อัตตา) พระพุทธองค์ตรัสพุทธพจน์ไว้เพื่อเตือนไม่ให้พุทธศาสนิกชนติดหรือยึดมั่นไม่ปล่อยวางในวิญญาณ ถ้ายึดติดอยู่ ทุกข์จะมี ถ้าเลิกคิด ก็เท่ากับเลิกทุกข์ด้วย.

พระราชสุมนต์มุนี

สนตงกุโร ภิกขุ

เรื่องวิญญาน

โดย

เปมังกโรภิกขุ

วิญญาน คำเดิมเป็นภาษามคธใช้เรียกเป็นภาษาไทย วิญญานแปลว่าความรู้แจ้ง หรือรู้ชัด มีอยู่ในภายในกายของคน และภายในกายของสัตว์โลกทั่วไป

วิญญานเป็นนามธรรม ไม่ปรากฏรูปร่างอย่างใด ๆ ไม่เหมือนรูปธรรม ซึ่งแสดงตัวปรากฏเป็นรูปร่างได้ เป็นรูปวัตถุต่าง ๆ เช่น ร่างกายของคน และร่างกายของสัตว์ และรูปวัตถุ เป็นเครื่องอุปโลกนวิโลก เป็นต้น

แต่วิญญานมีอำนาจเห็นรูปธรรม คือ ชั่วครู่ร่างกาย เข้าใจกันมาแต่โบราณกาลว่า คนและสัตว์เดรัจฉานย่อมมีวิญญานครอง ตลอดถึงพวกสัตว์โลกที่โกลดตา คือ ภูต ผีต่าง สัตว์นรก เปต อสุรกาย เทวดาในสวรรค์ และพรหมเทพ ก็ย่อมมีวิญญานครองด้วยกันหมด ในทางศาสนาพราหมณ์ถือวิญญานเป็นอัตมมัน คือ เป็นตัวตน เพราะเป็นส่วนสำคัญในชีวิต ร่างกาย เข้ามาได้ออกไปได้ จึงจัดเป็นตัวตนตามมติของเขา

ยังมีอีกข้อหนึ่งซึ่งชอบพูดใช้เป็นคู่เคียงเรียงไปกับวิญญาน คือ จิตต์ ใช้พูดกันทั่วไปว่า จิตต์ของฉัน จิตต์ของท่าน จิตต์ของคนนั้นคนนี้ พูดใช้กันสืบต้นตอเอง บางคราวก็พูดถึงจิตต์ บางครั้งก็ออกเป็นวิญญาน ถือเป็นส่วนสำคัญทั้ง ๒ ประการ ทั้ง ๒ คำ วิญญาน กับจิตต์เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ควรพูดให้หมดทั้ง ๒ คำ

จะพูดถึงเรื่องวิญญานก่อน วิญญานที่แสดงไว้ในพระพุทธศาสนาจัดเป็นขันธกัมม จัดเป็นปฏิสนธิวิญญานสืบต่อภพชาติเกิดต่อไปอีกกัมม

ที่จัดเป็นขันธ คือ ขันธ ๕ โดยแยกส่วนต่าง ๆ ในอัตตภาพร่างกายของคนออกเป็นหมวด ๆ ได้ ๕ หมวด เรียกว่าขันธ ขันธก็คือหมวดนั้นเอง ใช้พูดกันว่าขันธ ๕ คือ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ เป็น ๕ ขันธ

ชวภาพหรือชั่วครู่ร่างกายของคนจัดเป็นรูปขันธ เป็นเครื่องอาศัยของจิตต์ ส่วนเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน แต่ละอย่าง ๆ จัดเป็นนามขันธ รูปขันธ ๑ นามขันธ ๔ เป็นขันธ ๕

รูปขันธ์เป็นชีวิตร่างกาย นามขันธ์ ๔ เป็นพวกจิตต์ รวมเข้าด้วยกันเป็นกายกัมมจิตต์ เรียกว่าคน และสัตว์โลกทั่วไป

ขันธ์ ๕ นี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พวกพระภิกษุปัญจวัคคีย์มาในอนัตตลักขณสูตร ทรงแสดงแยกแยะชีวิตร่างกายของคนออกเป็น ๕ หมวด หรือ ๕ กองดังว่านั้น ชี้แจงแสดงออกให้เห็นว่า เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น ต้องปล่อยวาง คำนึงถึงความเข้าใจของโลกว่าเป็นตัวตน ให้แก่พวกพระภิกษุปัญจวัคคีย์ฟัง ในเบื้องต้นแห่งพุทธกิจหรือศาสนกิจ

รูปขันธ์ หมวดรูปหรือกองรูปนั้น ได้แก่รูปภาพทัศนภาพ หรือชีวิตร่างกายของคน และของสัตว์ ซึ่งประชุมพร้อมด้วยธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม (ลมหรืออากาศ) เป็นย่นต์ กอปร ประกอบด้วยอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย (กาย คือ ผิวหนังซึ่งห่อหุ้มอยู่ทั่วตัว) ก่อเกิดขึ้นด้วยพันธุ์มาแต่บิดา มารดาเป็นผู้เลี้ยง นิจเป็นรูปขันธ์ ๑

เวทนาขันธ์ หมวดเวทนานั้น ได้แก่ความรู้สึก กิเลส คัม ซึ่งอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ขรรมารมณแห่งจิตต์ ให้เกิดเป็นสุข ทุกข์ และเฉย ๆ นิจ เป็นเวทนาขันธ์ ๑

สัญญาขันธ์ หมวดสัญญานั้น สัญญาได้แก่ความกำหนดจดจำซึ่งอารมณ์แห่งจิตต์ เช่น จำรูป จำเสียง จำกลิ่น จำรส เป็นต้น นิจเป็นสัญญาขันธ์ ๑

สังขารขันธ์ หมวดสังขารนั้น สังขารในที่นี้ได้แก่ความตรึงนึกคิดแห่งจิตต์ไปตาม กระแสแห่งอารมณ์ คิดดี คิดชั่ว เป็นบุญ เป็นบาป เป็นต้น นิจเป็นสังขารขันธ์ ๑

วิญญาณขันธ์ หมวดวิญญาณนั้น วิญญาณได้แก่ความรู้แจ้งรูชัดแห่งจิตต์ คือ รู้แจ้ง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ขรรมารมณ ที่เกิดตามทวารวิธ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย (กายผิวหนัง) และใจ เรียกว่าวิญญาณในวิธ เพราะเกิดตามวิธทางทั้ง ๖ นั้น จิตเป็น วิญญาณขันธ์

นามขันธ์ ๔ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณทั้งนั้น เมื่อพิจารณาพิจารณาตาม รูปศัพท์ เห็นเป็นกิริยากรรม การกระทำแห่งจิตต์ ในเมื่อสัมผัสปะยุตสัมผัสพันชะกับอารมณ์อย่างใด อย่างหนึ่ง เช่น รูปปรากฏในทางตาเป็นต้น เกิดกิริยากรรมการกระทำนั้น คือ เวทนา คัม กิเลส อารมณ์ สัญญา กำหนดจดจำอารมณ์ สังขาร คิดนึกถึงอารมณ์ วิญญาณ รู้แจ้งอารมณ์ เป็นกิริยานาม คือ การเสวยกิน ความจำ ความคิดนึก ความรู้แจ้ง มีจิตต์เป็นเจ้าของกิริยา

กรรม อย่างกิริยากรรมการกระทำของกาย ณ ภายนอก เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน จับถือ เป็นต้น

กิริยากรรมเกิดเพราะ ของสอง สิ่งสัมผัส ประกอบกันเข้า เช่น มือกับไม้ เรียกกิริยากรรมว่า ถ้อย กิริยากรรมการกระทำต้องเกิดดับอยู่เสมอ ตามเรื่องที่เข้ามาประกอบและออกไป เพราะฉะนั้น เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณขันธ์ หรือวิญญาณ วิถี ๖ ประการที่งานพระพุทธเจ้าตรัสว่า เกิดดับอยู่เสมอ แต่ว่าเกิดดับตามอารมณ์ ดับแล้ว เกิดอีกได้

เมื่ออารมณ์ เช่น รูปารมณ์ เป็นต้น เกิดขึ้นในวิถีมืดตาเป็นต้น วิญญาณก็เกิดขึ้น เรียกตามวิถี เช่น จักขุวิญญาณ เป็นต้น เมื่ออารมณ์ใหม่เกิดขึ้นแทรกแซง อารมณ์เก่าอันก็ดับหายไป วิญญาณในเรื่องนั้นดับตาม วิญญาณมาเกิดแจ้งชัดอยู่ที่อารมณ์ใหม่อีก เป็นความจริงอย่างนั้น คงใจกำหนดดูจะรู้ได้ทุกคน ผู้ธรรมดาใช้พูดว่า เกิดกับดับพร้อม คือ เกิดพร้อมกับอารมณ์ เวลาดับก็ดับไปพร้อมกับอารมณ์ เพราะเป็นกิริยากรรมการกระทำของจิต

เมื่ออารมณ์มีรูปเป็นต้น มาผัสสะในทวารวิถี เช่น ตาเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น จิตก็เกิดกิริยากรรมการกระทำกับอารมณ์นั้นๆ กิริยากรรมเกิดเพราะผัสสะการประจวบประกอบกับอารมณ์ เมื่อผัสสะดับ อารมณ์ไม่ดับกับจิต กิริยากรรม คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ดับตาม

แต่คนธรรมดาสามัญ ทั้งเทวดา มนุษย์ ตลอดจนสัตว์วันรท เปต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน อันรวมเรียกว่า สัตว์โลก ซึ่งตกอยู่ในอำนาจ ๓ คือ กิเลส (กิเลสวัฏฏ์) กรรม (กัมมวัฏฏ์) วิบาก (วิบากวัฏฏ์) แล้วจิตต้องมามีอารมณ์ชั่ว เป็นบุญเป็นบาป เป็นกุศลประจำอยู่เสมอไป กิริยากรรมของจิต คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ต้องเกิดดับๆ อยู่ในอารมณ์นั้นๆ เสมอไป

ในโลกต้องถือว่าอารมณ์เป็นคู่กับจิต นิพพานซึ่งเป็นโลกุตระ นอกโลก เหนือโลกเท่านั้น ไม่มีอารมณ์ หมดดี หมดชั่ว ไม่มีบุญ ไม่มีบาป กิริยากรรม คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณดับหมด หรือท่านผู้วิเศษที่ปฏิบัติในทางจิต เข้าถึงนิโรธมาบังคับ คือ จิตถึงซึ่งความดับสนิทจากอารมณ์และกิริยากรรม คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ดับหมดเหมือนกัน

แต่สัตว์โลกทุกหมู่เหล่าต้องมีอารมณ์เสมอไป กิริยากรรมของจิตก็ต้องมีเสมอไป แต่กิริยากรรมทั้ง ๔ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ปรากฏว่ากิริยากรรมคือตัว

ตั้งขารขึ้นเป็นจำคัมย เวทนา สัญญา เป็นฝ่ายหนุนปรุงตั้งขาร คือ จิตที่สัมผัสกับวัตถุด้วยอารมณ์ ให้คิดนึกด้วยอาการ เป็นตัณหา เป็นบุญ เป็นบาป โดยอำนาจจิตตัง เช่น ตัณหา เป็นต้น เป็นเครื่องข่ม เป็นตัวค้นเหตุ กิริยากรรมตัววิญญาณเป็นฝ่ายออกหน้า นำให้เกิดภพชาติต่อไปอีกในเมื่อรูปร่างกายชั่วภาพตายแล้ว อาศัยกิริยากรรม คือ ตั้งขารหนุนอุปถัมภ์ให้วิญญาณเดินหน้า

ตั้งความใน พระบาลี พุทธภาษิตว่า อิติ โห อานนท กมัม เขตติ วิญญานัม พังคณหาดีเนโห อวิชชานินวณานัม สตุคานัม คณหา สัญโญชนานัม หินาย ชาตุยา วิญญานัม ปติฏฐิจิตเฮอร์ อายติ ปุนพุกวา นิพพุตติ โหติ ดังนี้ แปลว่า อานนท กรรม (ความคิดตั้งขึ้นเป็นบุญเป็นบาป) เป็นเหมือนนา วิญญานเป็นเหมือนพริกขี้หนูขั่วกลต้า ตัณหาเป็นเหมือนน้ำ เครื่องรดตเลียงขั่วกลต้า (เหมือนน้ำในนา) อวิชชาเป็นเครื่องกัน เป็นเหมือนคันนา วิญญานของสัตว์โลกทั้งหลาย ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกัน มีตัณหาเป็นเครื่องข่มแซ่ ตั้งลงแล้วในชาตุอันแล้ว ย่อมเกิดเป็นชาติภพอีกต่อไปอย่างนี้ ดังนี้

ถ้ามีบุญชน คนที่จะตาย เมื่อธาตุไฟที่ประจำร่างกายชั่วภาพแตกดับแล้ว ขยายชนะหรืออินทรีย์ หรือทวาร หรือจิตตัง & คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย เป็นสภาพที่เสียใช้การไม่ได้แล้ว ก็พูดกันว่ารูปแตก นาม คือ วิญญานที่เรียกตามจิตตัง จักขุวิญญาณ โสค วิญญาณ ชานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ และกายวิญญาณ ก็ดับจากอารมณ์ในโลกัน ตามรูปที่ดับแล้ว พูดสั้น ๆ ว่า รูปแตก นามก็ดับ คือ ตายแล้ว คงเหลืออยู่แต่มนโวิญญาณ จิตตัง ๖ จิตตัง เพราะเป็นนาม ไม่เป็นรูปขรรมนเหมือนอย่างจิตตัง &

จิตตัง แม้อารมณ์ภายนอกดับหมดแล้ว เพราะรูปแตก แต่อารมณ์ภายในยังมีอยู่ มโนวิญญาณก็ยังมี มโนวิญญาณจิตตัง ๖ นี้ ก็แปรรูปเป็นปฏิสนธิวิญญาณ แนบเนื่องด้วยอารมณ์ที่เป็นกรรมนิมิตร คตินิมิตร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อาสังนกรรม คือ กรรมในเวตา โภคจะตาย เป็นเหตุหนุนให้เกิดเป็นชาติต่าง ๆ คือไปอีกตามยถากรรมที่มีอยู่อย่างไร

ปฏิสนธิวิญญาณ วิญญาณสำหรับก่อชาติความเกิดอีก ย่อมมีได้เพราะอาศัยกรรม คือ ตั้งขารขึ้น ความจงใจนึกคิดตามอารมณ์ด้วยอาการอันตั้งขึ้น เป็นบุญเป็นบาปเรียกว่ากรรม ตามบาลีพระพุทธภาษิตว่า เจตนาหิ ภิกขเว กัมมัม วทามิ แปลว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเพ่งหมายถึงเจตนา เรียกว่ากรรม ดังนี้

กรรมนี้ ในพระบาติ ปฏิจสุมุปาบทเรียกว่า สังขาร สังขารเป็นปัจจัยแห่งวิญญาน คือ สังขารปัจจัยวิญญาน แปลว่า วิญญานเกิดเพราะอาศัยสังขารกรรม จะเรียกว่าภพอีกก็ได้ ตามบาติในปฏิจสุมุปาบทคอนท่ายว่า ผัสส ปุจฉา เวทนา เวทนา ปุจฉา ตณหา ตณหา ปุจฉา อุปาทาน อุปาทาน ปุจฉา ภโว ภวปุจฉา ชาติ ดังนี้ แปลว่า เวทนา คือ สุข ทุกข์ และเฉย ๆ เกิดเพราะอาศัยผัสสะ ผัสสะ คือ การประจวบ หรือพบปะ เช่น ตาเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น

เวทนา กับเป็นปัจจัยให้เกิดตณหา ตณหา คือ ความต้องการอยากได้คืนรนในอารมณ์นั้น ๆ ที่มาผัสสะ ตณหากับเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน อุปาทาน คือ ความยึดถือติดใจตลอดเกลี้ยกับอารมณ์นั้น ๆ อุปาทานกับเป็นปัจจัยให้เกิดภพ ภพ คือ ภาพแห่งอารมณ์ที่ตราตรึงอยู่ในจิต ภพหรือภาพอย่างนี้คือสังขารหรือตัวกรรมนั่นเอง เป็นปัจจัยหนุนปฏิสนธิวิญญานให้เกิดชาติต่อไปอีก ดังนี้

ถ้าจะเปรียบเทียบ ผัสสะเหมือนปากกตองถ่ายรูป เวทนาเหมือนกระจกที่ปากกตองตณหาเหมือนน้ำยาที่กระจกภายใน อุปาทานเหมือนคุณภาพแห่งน้ำยาซึ่งเป็นเหตุให้รูปติด ภพเหมือนภาพแห่งรูปที่ติดตราแน่นอยู่ทกระจกกับน้ำยา ภพหรือภาพนี้เป็นเหตุให้เกิดต่อ ๆ ไปอีกไม่รู้จักหมดสิ้น เพราะจิตหรือสัตว์โลกดวงนี้ไม่มีอิสระเสรี ตกอยู่ในอำนาจแห่งมาร เป็นทาสของมาร มาร คือ กิเลส เช่น ตณหา ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น

ตณหา คือ ความคืนรน อยากได้ใคร่ได้ในอารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ต่าง ๆ นานาประการ อุปาทานก็เกิดยึดมั่นถือมั่นติดอกติดใจลงในอารมณ์นั้น ๆ สร้างภพอันเป็นตัวกรรมชั้น ณ ภายใน รูปร่างกายส่วภาพตายแล้ว จึงต้องเกิดต่อไปอีก สุข ทุกข์ เด็ดม เจริญ ประณีต เสงี่ยม ที่สัตว์โลกได้รับในชาติกำเนิดนั้น ๆ ย่อมเป็นวิบากผลแห่งกรรมที่ได้กระทำสร้างสมไว้

กรรม คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ถ่อมโนกรรมทางจิตใจเป็นต้นมูลฐาน ตั้งถ้าวแล้วข้างต้น ฝ่ายดี เรียกว่า กุศลกรรม หรือ สุจริต ฝ่ายชั่วเรียกว่า อกุศลกรรม หรือ พุทธิกรรม ย่อมผลิตผลวิบากให้สัตว์โลกได้รับต่าง ๆ กัน ตั้งในบทบาติว่า กัมมัสสเท วิภชชติ ความว่า กรรมย่อมจำแนกแยกสัตว์โลกให้เป็นต่าง ๆ กัน ดังนี้ และอีกบทหนึ่งว่า ยัม กัมมัม กวิธัสสมี กถยาณินา ปาปกัวา สสุธ ทายาโท ภวิสสมี ความว่า เราทำกรรมอันใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักต้องรับผลของกรรมนั้น ดังนี้

สุภาษิตไทยว่า
 อย่าโทษภูมิภูผาพฤษาสินธุ์
 อย่าโทษอินทรองค์พรหมบรมจักร
 อย่าโทษญาติโทษกายสหายรัก
 โทษบุญกรรมนำชักให้ชั่วดี
 ข้างแพทยค้ำเป็นลมให้สมบัติ
 อแม่มดว่าวันถูกคุณผี
 ข้างโหรเห็นเทวาเข้ายา
 ท่านเมธีร้องว่ากรรมเขาทำมา ดังนี้

เมื่อรูปขึ้นแตก คือ รูปร่างกายชั่วคราวกายแล้ว จิตต์วิญญานก็จิตออกจากร่าง
 เหมือนคนหลับแล้วตื่น จิตต์วิญญานนั้นเกิดเป็นร่างกายขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ในทางพุทธศาสนา
 เรียกใช้หลายอย่าง นามกายบ้าง อทิสถมานกายบ้าง กายทิพย์บ้าง อุปปาทิกระบ้าง กายนม
 อยาคนะหรือทวารวดีครบ คือ มี ตา หู จมูก ปาก ตัน และผิวหนัง ครบอย่างกายเนื้อ
 ของมนุษย์ แต่เรียกเป็นทิพย์ไปหมด คือ ตาทิพย์ หูทิพย์ จมูกทิพย์ ตันทิพย์ กายทิพย์ จิต
 เป็นพรรคใหญ่ ๆ ได้ ๕ พรรค คือ นรก เปรต อสุรกาย เทพย์ พรหมเทพย์

กายทิพย์นั้น ค่ายกายในความฝันของคน คนนอนหลับแล้ว เกิดเป็นกายขึ้นอีกอย่าง
 หนึ่ง เรียกกันว่าฝัน ไปเที่ยวเห็นอะไรต่าง ๆ ตื่นแล้วก็จำได้ แต่เป็นจริงในความฝัน ตื่นขึ้น
 แล้วไม่เป็นจริงในโลกนี้ แต่กายทิพย์ดังว่านี้ ทำความคิดต่อกับมนุษย์ซึ่งเป็นกายเนื้อด้วยการพูด
 หรือกิริยากรรมอย่างใด ๆ ได้ยาก เพราะไม่ปรากฏในทางตาเนื้อของมนุษย์

ที่เรียกว่านามกาย เพราะไม่มีกายเนื้ออันประกอบด้วยรูปธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ
 ลม อย่างมนุษย์ มีแต่จิตต์วิญญานกับอารมณ์เท่านั้น ที่เรียกว่าอทิสถมานกาย เพราะมีกาย
 ไม่ปรากฏในคตองจักขุของกายเนื้อ เช่น มนุษย์ เป็นต้น ที่เรียกว่า กายทิพย์ เพราะมีกาย
 ประกอบด้วยแสงสว่างในตัว ไม่ใช่แสงสว่างของดวงอาทิตย์ ที่เรียกอุปปาทิกระบ้าง เพราะกายนั้น
 เกิดเป็นเอง ไม่ได้อาศัยพืชพันธุ์ อย่างร่างกายชั่วคราวของมนุษย์ซึ่งมีพันธุ์มาจากบิดา มารดา
 เป็นผู้เลี้ยง

ยังมีอีก ๒ คำซึ่งปรากฏในทางพระพุทธศาสนา คือ ภูตกับลัมภเวดี เป็นนามแห่ง
 จิตต์วิญญานของคนตายแล้วเหมือนกัน ไม่รู้ว่าอยู่ในพรรคใด จะอยู่ในพรรคเปรตหรือพรรค

อสุรกายก็ทราบไม่ได้ แต่คำว่าผีที่พูดกันอยู่ทั่วไป บางคราวก็หมายถึงจิตต์วิญญาณของคน
ที่ตายแล้วเหมือนกัน คำนี้จับไม่ถนัดในทางพระพุทธศาสนา จะออกจากคำว่า ปี่ดำใจ ปี่คำจ
หรือออกจากคำว่า ภูตะ ภูตผี ก็ไม่ทราบ และไม่รู้ว่าจะอยู่ในพรรคใด พรรคเทพหรือพรรค
เทวดา ก็ปรากฏแจกแยกออกไปมาก เช่น ภูมเทวดา รุกขเทวดา อากาศเทวดา ดาวดึงส์ ยามา
คูดิศา เป็นต้น พรรคเปรตก็มีหลายสาขาเหมือนกัน ส่วนหมายถึงจิตต์วิญญาณของคนที่ตาย
แล้วทงหน

พวกมนุษย์และพวกสัตว์เดรัจฉานเป็นพวกกายเนื้อ ชายคนนี้เป็นเครื่องรับอารมณ์
ภายนอกที่เนื่องอยู่กับเดือตเนื้อ คือ จักขุประสาท ไส้ตวัประสาท ฐานประสาท ชิวหาประสาท
กายประสาท เรียกสั้น ๆ ว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย จะสัมผัสกับพวกนามกาย อติสัมมาน
กาย ทิพพกาย อุปปาติกะ ไม่ได้ พูดง่าย ๆ ว่า พวกมนุษย์และพวกสัตว์เดรัจฉานจะดูตัว
พวกเหล่านั้นไม่ได้ ก็เมื่อไม่เห็นตัวกันแล้ว ก็ไม่มีทางจะคิดต่อกันได้ เพราะพวกเหล่านั้นใช้
ตาทิพย์ หูทิพย์ จมูกทิพย์ ลิ้นทิพย์ กายทิพย์ อาหารและที่อยู่อาศัยจัดเข้าในพวกทิพย์หมด

ถ้าฝ่ายพวกอติสัมมานกายจะต้องการคิดต่อกับพวก มนุษย์ด้วยกิจ ประสงค์หวัง อย่างใด
ก็ต้องแปลงร่างกายทิพย์ หรือ อติสัมมานกาย ของตนนั้นให้ ปรากฏเป็น รูปอย่างใดอย่าง หนึ่งขึ้นใน
คลองจักขุแห่งมนุษย์ แต่รูปอย่างนั้นก็อยู่นานไม่ได้ เพราะไม่ใช่สภาพเดิม ไม่ใช่สภาพอันเกิด
โดยธรรมชาติของเขา ปรากฏขึ้นชั่วขณะแล้วไม่ช้าก็หายไป

อีกประการหนึ่ง อติสัมมานกายหรือทิพพกายนั้น เมื่อขรุขระเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องเกี่ยว
ของพัวพันกับมนุษย์แล้ว ก็ต้องยึดถึงร่างกายของมนุษย์ซึ่งเป็นกายเนื้อของใครคนหนึ่งเข้า
ทำงานทำธุระ แปลว่า ขอยืมร่างกายของมนุษย์ไว้จึงจักสำเร็จประโยชน์ในเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับ
มนุษย์โดยวิธีพูดกันง่าย ๆ เมื่อผลออกแล้ว ถามคนที่มีเขาเรื่องอะไร ๆ ในเวลาที่เขาคนนั้น
ไม่รู้ถึงตัว เป็นเรื่องของผีพูดทงหน

เพราะเหตุนี้ ภายหลังคนที่เขาใจในเรื่องนี้ จักคิดหาทางเจริญวิญญาณของผู้ที่ตาย
แล้วเข้ามาถึงทรงร่างกายมนุษย์คนหนึ่ง เป็นทางติดต่อกับวิญญาณของผู้ที่ตายแล้วเพื่อ
ธุรกิจของมนุษย์บ้าง ได้ปฏิบัติสืบ ๆ กันมานานแล้ว อย่างที่พูดกันว่าทรงเจ้า หรือเชิญเจ้าเข้า
ทรง ตามคำตักเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เชิญเทวดาเข้าทรงก็มี การทำอย่างนี้ในพิธี ถ้าคนเชิญ
เจ้าเข้าถึงทรงในคนทรงกดี คนทรงเจ้านกดี มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่คิดฉวยหลอกลวง มันคงใน
ศีลธรรม ก็ควรจะเชื่อถือได้ ไม่น่าอะไรที่น่าจะสงสัย

ที่พูดกันว่า เจริญเจ้าคิด เจริญเทวดาก็คือ เข้าทรงร่างคนใดคนหนึ่งนั้น เป็นคำพูดที่
เต็มคำ เป็นคำสมบูรณ์ หมายความว่า เจ้าหรือเทวดานั้นมีร่างกายเป็นตัวตนสำหรับตนอยู่แล้ว
แต่ทำการติดต่อกับพวกมนุษย์ไม่ได้ ต้องขอยืมร่างกายมนุษย์ใช้เท่านั้น ส่วนคำพูดว่าเจริญวิญญาณ
หรือเจริญดวงวิญญาณนั้น เป็นคำพูดไม่สมบูรณ์ไม่เต็มคำ พูดห้วน ๆ ชวนทำให้รู้สึก
ว่า วิญญาณนั้นเที่ยวเร่ร่อนอยู่เป็นดวง ๆ เหมือนดวงไฟ หรือตัวหึ่งห้อย ไม่มีรูปร่างกายเป็นเครื่อง
หุ้มห่ออย่างมนุษย์ แต่ความจริงจิตวิญญาณที่จุติออกจากร่างกายมนุษย์ที่ชั่วภาพตายแล้วนั้น
ต้องมีกายชนอภกายหนึ่งต่างหากจากร่างกายของมนุษย์ที่ตายแล้ว คือ นามกาย อภิสัมมกาย
ทิพย์กาย อุปปาติกะ ดังกล่าวแล้วข้างต้น หาใช่เป็นดวงไม่ เข้าใจตามทางพระพุทธศาสนา
เป็นอย่างนี้ ๆ

เมื่อพูดถึงวิญญาณแล้ว จิตตกของพูดด้วย เพราะนามบัญญัติทั้ง ๒ นั้น ใช้ออกหน้า
ออกตามากในพวกพุทธมามกชน จิตตกกับวิญญาณ ๒ คำนี้ใช้สับสนอลเวง เดียวกันถึงจิต
เดียวกันถึงวิญญาณ วนลวกเวียน เหมือนกันหรือต่างกัน ที่เช่นไรเรียกเป็นจิต ที่เช่นไร
เรียกเป็นวิญญาณ ถึงกับโต้เถียงกันในที่ประชุมต่าง ๆ แม้พวกภุมมูรังเขาคัดสินชี้ขาดให้แล้ว
ว่า จิตตกกับวิญญาณใช้เรียกเป็นอย่างเดียวกัน ก็ตัดสินความสงสัยให้หมดสิ้นกันไม่ได้ คนพวก
ภุมมูรังก็ยังไม่เห็นพ้องด้วย เพราะพระบาลีในที่นี้เป็นหลักฐานมากด้วยกันแสดงว่าต่างกันไม่ยอม
ให้เป็นอย่างเดียวกัน เช่น ในที่ใดท่านพูดถึงเรื่องกิเลสमार ก็ว่าเป็นโทษทำความเศร้าหมอง
แห่งจิต ทำจิตให้เป็นไปตามอำนาจของมัน ให้เกิดภัยทุกข์โทษนานาประการในโลก เมื่อ
กิเลสหมดสิ้นแล้วด้วยการปฏิบัติ ก็ว่าจิตบริสุทธิ์หมดกิเลสหลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ดังนี้

ไม่เคยพบเห็นในที่นี้เป็นหลักฐานว่าวิญญาณเศร้าหมองด้วยกิเลส และวิญญาณวิมุตติ
หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองเลย เช่นคำในท้ายอนัตตลักขณสูตรว่า ปัญฺจ วคฺคิยานํ ภิกฺขุณฺ
ชาตเวหิ จิตฺตานํ วิมูจฺจตุํ ดังนี้ แปลว่า จิตของพวกภิกษุ & รูป หลุดพ้นแล้วจากอาสวะกิเลส
ทั้งหลาย กล่าวคือ หลุดพ้นจากกิเลสน้อยใหญ่ทั้งหลาย มีกำลังน้อยแถมมาก เช่น อวิชชา
ตัณหา อุปาทาน ซึ่งเป็นเหตุให้จมปลกตกแช่อยู่ในกองทุกข์ ทุกข์คืออนัตต & ได้แก่ รูป
เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั่นเอง

จิตมี ๒ อย่าง จิตประสมด้วยอาสวะกิเลส เป็นจิตสังกหะสัมปยุตติ ได้แก่จิต
ของสามัญชนอย่างหนึ่ง จิตบริสุทธิ์หมดกิเลสหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เป็นจิตอสังกหะวิปยุตติ
ได้แก่จิตของพระอรหันต์ เป็นจิตแท้ เป็นตัวธรรม ไม่แปรปรวนไปอย่างอื่น ทรงตัวอยู่ทุกสมัย

จิตต์เป็นหลักฐานดีกว่าวิญญาน วิญญานเป็นกิริยาจิตตนับเนื่องอยู่กับอารมณ์เท่านั้น และ
 วิญญานเป็นเรื่องเหลวไหล หดกตวงไม่มีตัวจริง ตามพระพุทธภาษิตที่ตรัสว่า มายูปมญจ
 วิญญาน แปลว่า วิญญานเปรียบเหมือนเงาเงาให้กระเท่หดกตวง เขาตัวจริงไม่ได้ เพราะ
 วิญญานเป็นเพียงกิริยาของจิตตนับเนื่องอยู่กับอารมณ์ เกิดดับอยู่กับอารมณ์ อารมณ์มีในจิตต์
 วิญญานก็มี อารมณ์ไม่มี วิญญานก็ไม่มีเหมือนกัน เหมือนกิริยาถือหรือกิริยาจับ ต้องเกิดขึ้น
 ด้วยของ ๒ สิ่ง คือ มีกับสิ่งของ เช่น ถ้วยน้ำเป็นต้น เมื่อแยกออกจากกันแล้ว กิริยาถือหรือ
 จับไม่มีดับไปแล้วฉะนั้น

เปรียบอีกทักคือ นาคกับคณ นาเปรียบเหมือนตัวจิตต์ คณเปรียบเหมือนวิญญาน
 คณเกิดเพราะอำนาจลมหรืออากาศ แปลว่า น้ำสัมผัสกับลมหรืออากาศเป็นเหตุให้เกิดคณ เกิด
 ขึ้นแล้วยับยั้งดับไป ถูกใหม่เกิดขึ้นอีก ดับไปอีก เมื่อลมไม่มีอากาศไม่เคลื่อนไหล ถูกคณก็
 ไม่มี โดยนัยนี้วิญญานก็เช่นเดียวกัน เกิดขึ้นเพราะอำนาจผัสสะแห่งอารมณ์เดินตามวัตถุ เกิด
 แล้วดับไป เกิดกับอารมณ์ดับไปพร้อมกับอารมณ์ที่ดับแล้ว แต่ส่วนจิตต์ทรงตัวยืนตัว เป็นแดน
 เกิดของวิญญาน เช่นเดียวกับนา ซึ่งทรงตัวยืนตัวเป็นแดนเกิดของถูกคณฉะนั้น

ถ้าจะเปรียบอีกทักคือ กระจกเงากับความปรากฏแห่งภาพต่าง ๆ ที่กระจกนั้น กระจก
 เปรียบเหมือนตัวจิตต์ ส่วนความปรากฏขึ้นแห่งภาพต่าง ๆ ซึ่งเข้ามาในวิถ์แห่งความปรากฏ เปรียบ
 เหมือนวิญญาน ภาพต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นกระจกเงานั้น เพราะรูปคนและรูปสัตว์หรือรูปสิ่งต่าง ๆ
 เคลื่อนตัวเข้ามาในวิถ์แห่งความปรากฏของกระจก แต่เมื่อรูปนั้น ๆ ผ่านพ้นวิถ์แห่งความปรากฏ
 ไปแล้ว ภาพที่กระจกก็ดับหายไปตามรูปนั้น ๆ ด้วย แต่กระจกนั้นทรงตัวยืนตัวคงที่อยู่ไม่ดับ ไม่
 ดันหายไปไหนฉะนั้น วิญญานความรู้งดกคือความปรากฏแห่งอารมณ์ที่จิตตนับเอง เมื่อ
 อารมณ์ต่าง ๆ เข้ามาในวิถ์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ วิญญานก็เกิดขึ้น อารมณ์ไม่มี
 วิญญานก็ดับ ส่วนจิตต์ยืนตัวทรงตัวอยู่ทุกเมื่อ

ประการหนึ่ง ความต่างกันแห่งจิตต์กับวิญญานจะพึงเห็นได้ดังที่พระพุทธองค์ตรัสสอน
 นกตบิศาหคัมภี โนนกตบิศาหคัมภี จะยกมาพูดเอาแต่ใจความ พระองค์ตรัสว่า คหบดี อริยบุคคล
 ที่ได้สดับศึกษาธรรม รุเหษรรวมแล้ว เมื่อขนขทั้ง ๕ คือ กองหรือหมวด รูป เวทนา สัญญา
 สังขาร วิญญาน ที่นับว่าเป็นอคตภาพของคนของเขา แปรปรวนไปเป็นอย่างไรแล้ว จิตต์
 ย่อมหาแปรไปตามด้วยไม่ คงอยู่มั่นคง ไม่แปรไปตามขนขทั้ง ๕ นั้น ท่านพึงศึกษาปฏิบัติตาม
 อย่างนั้น ดังนี้

พระพุทธภาษิต^๕ แสดงให้เห็นชัดว่า จิตต์กับวิญญาณต่างกัน วิญญาณเนื่องกับ
 อารมณ์ภายนอก จิตต์เนื่องกับตัวธรรม คือ อสังขตธาตุ เป็นสมุฏฐานให้เกิดวิญญาณจิตต์ของ
 โลกียชนหรือของสัตว์โลก ซึ่งครองวิบาก คือรูปกายหรือรูปขันธ์และกายทิพย์ มักเล็ดมารเป็นนาย
 บังคับกดขี่อยู่เสมอ ย่อมเนื่องอยู่กับอารมณ์ภายนอก ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง โดยอำนาจกายทั้ง
 ๒ นั้น คือ อาศัยอำนาจรูปกาย กับกายทิพย์ หรือกายนอกกับกายทิพย์ นามกาย อิตถัสमानกาย
 อุปปาทิกะ วิญญาณก็มีอยู่เสมอไป เกิดๆดับๆอยู่ในวิถีสองมัน ตามอารมณ์ที่เกิดขึ้นตั้งว่า
 ข้างคน เพราะกายทั้ง ๒ นั้นเป็นที่รวมวิถีสองอารมณ์ และวิญญาณร่วมกัน เว้นเสียแต่จิตต์ของ
 พระพุทธเจ้าและจิตต์ของพระอรหันต์ที่ตนเกิดเป็นวิมุตติบุคคลหลุดพ้น จิตต์บริสุทธิ์ เมื่อดับขันธ
 ปรินิพพาน คือ ดับกายทั้ง ๒ นั้นได้แล้ว เท่านั้น

อารมณ์ไม่มี วิญญาณก็ดับ วิญญาณดับแล้ว ไม่เกิดอีก จิตต์ว่า ปฏิสนธิวิญญาณ
 ไม่เกิดในโลกอีกต่อไป ดังบทบาติที่มาในสุตตันตปิฎกอังคุตตรนิกาย ติกนิบาตว่า วิญญาณสุด
 นิโรเชน คณหุขยวิมุตติโน ปชฺชโรตตเสว นิพพานัง วิโมกฺโข โหติ เจตโส ดังนี้ ความว่าความ
 พ้นไปแห่งจิตต์ของพระอรหันต์ เหมือนความดับไปแห่งดวงประทีป เพราะดับไปแห่งวิญญาณ
 ดังนี้ วิญญาณของพระอรหันต์ที่ดับแล้วไม่ถือเป็นปฏิสนธิเกิดในโลกอีก ขาดัญญจากภพชาติใน
 โลก เพราะสิ้นวิบากขันธ สิ้นอารมณ์ในโลก สิ้นกรรม คือ กุศลกรรม อกุศลกรรม หรือบุญ
 บาป สิ้นกิเลสวัฏฏ์ จิตต์ของท่านเป็นตัวธรรม อสังขตธาตุ เป็นจิตต์สัญญาะ ว้างจากกิเลสและ
 อารมณ์ ไม่แสดงตัวเหมือนสังขารธรรม ไม่มีปริมาณ ไม่มีนิमितที่กำหนดหมายได้ ดังนี้

ท่านผู้พยายามศึกษาหาความรู้ในเรื่องจิตต์ใจให้ตรงตามทางที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดง-
 ไว้ พุดย่อยๆ ว่ามรรค เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าปฏิบัติ ได้ในคำว่า ญาญปฏิบัติโน ปฏิบัติเพื่อญาเย
 หรือญาญสุด อธิคมาเย เพื่อบันตุนาเย ญาเยคือพระนิพพาน อสังขตธรรม อมตธรรม นี้เรียก
 ว่าปฏิบัติ ซึ่งชอบพูดข่มยกกันว่า พวกนี้ปฏิบัติ พวกนั้นไม่ปฏิบัติ พระป่าปฏิบัติ พระวัดไม่
 ปฏิบัติ ท่านผู้พยายามศึกษาดังว่านี้ เข้าใจว่าทุกคนทุกท่านต้องทราบได้ชัดว่า จิตต์กับวิญญาณ
 ต่างกัน เป็นคนละเรื่อง เป็นความรู้เชื่อมั่น เก็บไว้ในใจ แต่เมื่อความจำเป็นเกิดขึ้น ซึ่งจะต้อง
 พุฒแสดงให้ผู้อื่นทราบบ้าง ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่จะต้องพยายามให้มีเหตุผล หาหลักฐานมาประ-
 กอบพอควร

ข้อความต่าง ๆ ที่ทรงแสดงไว้ในเทศนานั้นอันเกี่ยวกับเรื่องจิตใจ ในพระสูตรนั้น ๆ ซึ่งสื่อให้เห็นว่าจิตกับวิญญาณต่างกันนั้น มีมากพอที่จะชักมาพูดประกอบเป็นหลักฐานได้อีก แต่ที่ได้ยกมาเล็กน้อยเท่านั้น ในที่นี้พอเป็นเครื่องเตือนใจผู้อ่านให้รู้จักคิดเห็นว่า น่าจะต่างกันจริง เท่านั้น จึงต้องขอยกเรื่องไว้เพียงเท่านี้ ๗

วัดบรมนิวาสวรวิหาร

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

บันทึกปฐมเหตุที่ได้พบและการบันทึกเรื่องราว

บรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัฏ

เมื่อวันท ๓๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเมีย
อาตมาภาพขณะนั้นมั่งมีสมณศักดิ์เป็นของพจนสุนทร (ต่อมาได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น
ของสุตบถบวร และเป็นคนเป็นของสรภานมธุรส) ได้ทำพิธีเจริญวิญญานคุณพูนเพีย จำรูญ-
จันทร์ ภรรยา ร.ค.อ. ทวี จำรูญจันทร์ (ขณะนั้นยศเป็น พ.ค.ค.) ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว
มาประทับร่างทรงบนกุฏิของอาตมาภาพต่อหน้าด้านศิษย์ ๒-๓ คน

เมื่อครั้งคุณพูนเพียยังมีชีวิตอยู่ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ของอาตมาภาพ และเป็นพุทธมา-
มกะที่ดีในพระบวรพุทธศาสนา อาตมาภาพได้รับไว้ด้วยความเต็มใจเพื่อสนองความตั้งใจของคุณ
พูนเพีย จากนั้นไม่นานคุณพูนเพียได้ถึงแก่กรรม หลังจากได้มาปรนนิบัติศพแล้ว ร.ค.อ. ทวี
จำรูญจันทร์ได้นำกระดูกของภรรยามาบรรจุไว้ในเจดีย์เล็ก ซึ่งทำไว้ที่ฐานบนกุฏิของอาตมาภาพ
ตามความปรารถนาของคุณพูนเพีย ซึ่งได้สั่งไว้ก่อนที่จะถึงแก่กรรม แต่นั้นมาวิญญานคุณ
พูนเพียก็ได้วนเวียนอยู่ใกล้กับอาตมาภาพตลอดมา

วิญญานคุณพูนเพียมาประทับทรงในร่างของ ร.ค.อ. ทวี จำรูญจันทร์ เมื่อเวลา
๒๓.๓๐ น. ได้กล่าวกับอาตมาภาพคนหนึ่งว่า “ที่หนูมานี่ หนูจะมาบอกหลวงพ่อว่า หลวงพ่อ
เป็นหมอรักษาโรคต่าง ๆ แต่หนูลืมบอกให้หลวงพ่อทูลเชิญท่านชีวกโกมารภัฏมาประสิทธิ์ประสาท
ความรู้ในการรักษาโรค ให้หลวงพ่อถวายตัวเป็นศิษย์ท่านเถย ”

อาตมาภาพได้ถามว่า “ท่านชีวกโกมารภัฏเป็นใคร ?”

วิญญานคุณพูนเพียได้อธิบายแก่อาตมาภาพว่า “ท่านชีวกโกมารภัฏเมื่อครั้งมีชีวิต
อยู่ เป็นนายแพทย์ที่ได้ถวายการรักษาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อคราวประสูติที่พระ
ชนม และถวายพระโอสถเป็นประจำพระองค์เลยทีเดียว ”

อาตมาภาพมีความสนใจทันทีที่ได้ถามค่อไปว่า “จะเชิญท่านมาวันไหนจึงจะเหมาะ
ส่วนเครื่องสักการบูชาท่านจะจัดทำเช่นไรจึงจะถูกความประสงค์ของท่าน ”

วิญญาณคุณพูนเพ็ญตอบว่า “ให้หัตถ์พ่อทูลเชิญท่านในวันเพ็ญพระจันทร์เต็มดวง
ส่วนเครื่องตั้งการบูชาหน้าจิตเป็นขันธ & ถวายแก่องค์ท่าน ”

คุณวิทย์ ศิระจิตต์ เจ้าของห้างเสวี่ยมน์ สะพานหิน พระนคร ซึ่งนั่งอยู่ในที่นั่ง
ด้วย เป็นผู้ทราบเรื่องขันธ & ตี รับจะจัดการให้

ครั้นวันที่ ๓๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเมีย
เวลา ๒๒.๓๐ น. คุณวิทย์ ศิระจิตต์ได้จัดขันธ & มาให้ตามที่ได้รับปากไว้ อาตมาภาพได้นำ
เครื่องตั้งการบูชาขันธ & ตั้งบนโต๊ะซึ่งได้จัดไว้แล้วที่ระเบียงคานหน้าชั้นบนกุฏิ อาตมาภาพได้ทำ
พิธีสวดสวดและอธิษฐานเชิญวิญญาณของบรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภักดีให้รับทราบวา อาตมาภาพขอ
ฝากฝังตัวเป็นศิษย์ของท่านในทางรักษาโรค พร้อมกับขอตั้งการบูชาด้วยขันธ & เป็นการแนะนำ
ตัวเองให้ท่านได้รับทราบไว้

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕
ปีมะเมีย เวลา ๑๒.๑๕ น. ขณะที่อาตมาภาพกำลังปรารถนอยากจะหาช่างมาปั้นพระพักตร์ของ
บรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภักดี ซึ่งอาตมาภาพจะได้เชิญให้มาปรากฏที่หัวเหมือ เพื่อจะได้
มาเป็นแบบปั้นรูปและหล่อไว้เป็นที่เคารพบูชาต่อไป

คุณโชติ สโมสร (ได้ถึงแก่กรรมแล้ว) ซึ่งมีความสามารถในการปั้นรูปได้มาหา
อาตมาภาพ อาตมาภาพจึงได้นำคุณโชติขึ้นบนกุฏิชั้นบนเพื่อปั้นรูปที่อาตมาภาพจะได้เชิญให้
มาปรากฏที่หัวเหมือ คุณโชติไม่เชื่อว่าอาตมาภาพจะเชิญภาพให้มาปรากฏได้ อาตมาภาพ
จึงได้บอกกับคุณโชติว่าจะทำให้ประจักษ์

อาตมาภาพได้ทำพิธีเชิญบรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภักดีให้ปรากฏภาพพระพักตร์ เพื่อ
ให้คุณโชติปั้นไว้เป็นแบบ เมื่อภาพได้มาปรากฏที่หัวเหมืออาตมาภาพ คุณโชติมีความแปลกใจ
ถึงกับอุทานว่า “ถ้าไม่ได้เห็นด้วยตาตนเองแล้วจะไม่เชื่อเลย” คุณโชติทำการปั้นรูปพระพักตร์
บรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภักดีตามที่ได้เห็นที่หัวเหมือของอาตมาภาพทันที เวลาตั้งไป ๒ ชั่วโมง
การปั้นรูปพระพักตร์ของบรมครูแพทย์ชวโกโฆมารภักดีก็ได้สำเร็จอย่างเรียบร้อยตามกตางความแปลก
ประหลาดใจของคุณโชติผู้ปั้นและเพื่อนฝูงของเขาเป็นอันมากที่ได้มาพบเห็นปรากฏการณ์ ซึ่งไม่น่า
จะเป็นไปได้ภายในโลกนี้จากการทำพิธีเชิญของอาตมาภาพ

กับศิษย์คนหนึ่งของอาตมาภาพ คุณโชติ สโมธ ได้เปิดเผยความในใจหลังจากได้เห็นพรทอาตมาภาพได้อัญเชิญภาพพระพักตร์บรมครูแพทย์ชวโกมารภักดีให้มาปรากฏที่หัวเหม่มือและได้ปั้นรูปพระพักตร์ขององค์ท่านเสร็จแล้ว

“เป็นครั้งแรกที่ผมได้มาวัด (วัดสมณานัมบริหาร) ด้วยอารมณ์อันเตือนลอยทเกิดขึ้นภายในตัวของผมเอง เพราะงานที่ผมทำให้กับอาจารย์ชุน ไชยศิริ ยังคงอยู่บ้างผมมาดูงานปั้นรูปอาจารย์คงซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ

เมื่อผมเดินเข้าไปในวัด ก็เลยไปที่ศาลาร่วมบุญ ผมได้พบท่านองพจนสุนทรกำลังทำการเสกเป่ารักษาคณไชยอยู่ ขณะนั้นผมก็เกิดหวัหวัในองค์ท่านขึ้นมาทันที ซึ่งผมเรียกท่านว่า หลวงพ่อ ผมเลยนึกดูท่านทำการรักษาคณไชยอยู่พักหนึ่ง หลวงพ่อได้หันมาถามผมว่า “คุณปั้นรูปได้ใช่ไหม?”

ผมตอบท่านว่า “พอจะปั้นได้ครับ ถ้ามีแบบให้ผมดู หลวงพ่อจะให้ผมปั้นรูปอะไรครับ?”

หลวงพ่อก็พูดตอบผมว่า “อาตมาภาพอยากจะให้คุณปั้นรูปของท่านชวโกมารภักดี” เมื่อผมได้ยินหลวงพ่พูดเช่นนั้นก็รู้สึกงงเป็นกำลัง เพราะไม่ทราบของท่านชวโกมารภักดีเป็นใคร เมื่อหลวงพ่ได้เห็นผมมีสีหน้าแสดงความงงเช่นนั้น หลวงพ่อก็จึงได้อธิบายให้ฟังว่า “ท่านชวโกมารภักดี คือ นายแพทย์ที่ทำการรักษาพระพุทธรูปองค์และประจำตัวของพระองค์ อาตมาภาพจะอัญเชิญภาพของท่านให้มาปรากฏที่หัวเหม่มือเป็นแบบให้คุณปั้น”

พอผมได้ฟังหลวงพ่อธิบาย ก็นึกขึ้นมาได้ว่าตัวเองเคยได้รู้เรื่องนั้นมาก่อนแต่ผมไปรู้สึกขึ้นมาทันทีและไม่เชื่อเลยว่าหลวงพ่จะอัญเชิญภาพให้มาปรากฏที่หัวเหม่มือได้

ขณะนั้นท่านอาจารย์ประธาน เปรมปรีชา ผู้มีความชำนาญทางเข้าฌานดูทางในได้เพ่งมองมายังผม แล้วก็หันไปพูดกับหลวงพ่ว่า “คนนั้นทำได้แน่”

ผมได้ยินดังนั้นก็รู้สึกไม่ตกใจ และไม่เชื่อเอาทีเดียว จากนั้นสักครู่หนึ่ง ผมก็ได้กราบลาหลวงพ่อกลับไป โดยไม่มีเรื่องนี้อยู่ในความสนใจของผมตามไปด้วยเลย ผมจำได้ว่าวันนั้นวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๗

ครั้นวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ ผมได้มาเที่ยววัดกันอีก เมื่อเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. ผมได้พบกับหลวงพ่ หลวงพ่ถามผมว่า “พ่รู้นะคุณว่างไหม? อาตมาภาพจะอัญเชิญท่านชวโกมารภักดีให้มาปรากฏที่หัวเหม่มือให้คุณดูเป็นแบบนะ”

ผมรีบบอกท่านว่า “ว่างครับ” แล้วผมก็รับคำทดลองพ็อตบอกให้ผมปั้นรูปท่าน ชั่วโกโมมารัก

ผมไปซื้อกระดาษอีกและกลับถึงบ้านเวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. เมื่อเข้าไปในบ้านนั่งพักผ่อนอยู่สักครู่หนึ่ง ผมก็รู้สึกว่าคุณเจตสิกของผมเริ่มมีอาการผิดปกติ ผมได้เดินไปหยิบดินน้ำมันในสำนักงานออกมาดำเล่น พร้อมกับคิดว่า รูปท่านชั่วโกโมมารักที่ทดลองพ็อตจะให้ปั้นนี้ คงจะมีรูปลักษณะไปทางคนจีน ผมจึงเริ่มปั้นเป็นเค้าคนจีน เพราะเชื่อแน่ว่าทดลองพ็อตคงนึกทางจีนมากกว่า ขณะนั้นฝนเริ่มโปรยลงมาตลอดเวลา ผมปั้นรูปนั้นเสร็จประมาณครึ่งหนึ่งเศษ

รุ่งเช้าผมได้ชวนคุณเฉลิม และคุณจุไรรัตน์ ซึ่งเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยศิลปากร มาด้วยเพื่อพิสูจน์ความจริง มาถึงวัดเวลาประมาณ ๑๒.๐๐ น. เมื่อผมได้พบทดลองพ็อตแล้ว ผมก็เอารูปที่ปั้นเป็นแบบจีนออกมาถวายให้ดู ทดลองพ็อตก็บอกว่า “ไม่ใช่ รูปร่างที่แท้จริงของท่าน เป็นแขกพราหมณ์ ไม่ใช่จีน” ทดลองพ็อตได้บอกให้ผมขึ้นไปบนกุฏิพร้อมกัน

ทดลองพ็อตได้ทำพิธีอธิษฐาน ผมได้สนใจเฝ้าดูทดลองพ็อตตลอดเวลาทุกอริยาบท และรู้สึกว่าการทำพิธีอธิษฐานนั้นง่ายเหลือเกิน และแปลกเกินกว่าความคาดหมายของผม ทดลองพ็อตได้จัดรูปและปักตามทิวเขาต่าง ๆ ในกุฏิ และได้ว่าคาถาเป็นภาษาฉวนปนไปกับภาษาบาลี ซึ่งผมเองก็ฟังไม่รู้เรื่อง จิตใจของผมในขณะนั้นอยากจะเห็นภาพและทำการปั้นเพื่อพิสูจน์ความจริง คุณเฉลิม และคุณจุไรรัตน์ได้ขานมนานั่งอยู่ด้วย

แล้วทดลองพ็อตได้นั่งบนอาสนะ มือถือรูปที่จุด แล้วกำมือและหัวแม่มือขึ้น สายตาของผมจ้องจับอยู่ที่หัวแม่มือของทดลองพ็อต ในไม่ช้าก็ปรากฏเห็นเป็นจุดขาว และจุดขาวนั้นได้ขยายตัวโตขึ้น ๆ จนเห็นเป็นภาพ แต่ไม่ชัด ผมค่อนข้างใจรู้งัดคนเค้น เพราะได้ประจักษ์ถึงที่ไม่เคยเห็นมาก่อน

ทดลองพ็อตได้เปลี่ยนทงใหม่ซึ่งมีแสงสว่างน้อย คราวนี้ภาพที่หัวแม่มือของทดลองพ็อตได้ปรากฏแจ่มชัด ผมเริ่มปั้นตามภาพใบหน้าทีเห็นในภาพนั้นทันที ใจผมเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง แต่ก็ได้ปั้นตามภาพที่ปรากฏให้เห็นนั้น ผมใช้เวลาถึง ๒ ชั่วโมงจึงปั้นเสร็จเรียบร้อย ขณะนั้นคุณเฉลิม และคุณจุไรรัตน์ได้ช่วยกันดูและรู้สึกว่าคุณเจตสิกของผมกำลังจะบ้าไปทุกขณะ มานั่งปั้นรูปโดยไม่มีเหตุผล คุณเฉลิม และคุณจุไรรัตน์ทั้งสองมาด้วยก็เห็นภาพนั้นเช่นเดียวกับผม และยืนยันว่าภาพที่ปรากฏที่หัวแม่มือทดลองพ็อตเหมือนกับรูปที่ผมปั้นทุกประการ เมื่อผมปั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผมพร้อมกับคุณเฉลิม และคุณจุไรรัตน์ได้กราบลาทดลองพ็อตกลับ แต่ผมไม่กล้าเอารูปที่ผมปั้นนั้นกลับไปบ้านด้วย

วันรุ่งขึ้น ผมได้ไปที่บ้านท่านอธิบดีกรมเจ้าท่า คือ คุณพระพิจารณชัตกิจ ขณะที่นั่งคุยอยู่นั้น ผมได้จับหัวแม่มือของผมดูคล้ายๆ ไปมา อัครวรยนักเมื่อผมมองดูหัวแม่มือของผมเอง เริ่มเห็นปรากฏเป็นภาพของท่านชวโกโกมารภัก เหมือนกับที่ผมได้เห็นหัวแม่มือของหลวงพ่อ เดรัจฉารยะแล้วผมก็ตกตะลึงจากบ้านท่านอธิบดีกรมเจ้าท่า

ผมได้ไปที่วัดดัมณานัมบริหารทันที เมื่อเข้าไปในโบสถ์ ผมพบหลวงพ่ออยู่ในโบสถ์แล้ว ผมได้เอาหัวแม่มือให้หมอนอินทเวดา (ยศ ร.ต.ต. คำรวงษา) ดู แล้วถามว่า “ในนี้มีอะไรหรือเปล่า?” หมอนอินทเวดาคลุกคลีกับผมบอกว่า “มี เห็นหน้าคนมีหน้าดวงแดง” และเห็นเด่นชัดขนาดประมาณ ๒ นาที ผมทราบได้ทันทีว่าเป็นรูปของท่านชวโกโกมารภัก

หลวงพ่อท่านนั่งหัวเราะเมื่อหมอนอินทเวดาพูดดังนั้น แล้วชวนผมกับหมอนอินทเวดาไปทุกกฎ หลวงพ่อหยิบรูปที่ผมปั้นมาให้หมอนอินทเวดาดู หมอนอินทเวดาเห็นรูปปั้นก็ร้องเสียงดังว่า “ใช่แล้ว ๆ” แล้วผมก็ลงกราบรูปปั้นทันที ผมเห็นดวงนักษัตรและเริ่มเชื่อว่าเท่าที่ผมได้เห็นภาพและปั้นรูปจนสำเร็จนั้นเป็นความจริง ผมก็ลงกราบรูปปั้นของท่านที่ผมได้ปั้นไว้ด้วยคารวะอันสูง

อา! บัดนี้ผมได้พบกับความมหัศจรรย์และหลักไสยศาสตร์ อันยิ่งใหญ่พร้อมกับหมอนอินทเวดาเข้าให้แล้ว หมอนอินทเวดาก็ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ของหลวงพ่อทันที พร้อมกับกล่าวว่า “ผมมาที่นี่ด้วยจิตใจเลื่อมใส หรือด้วยอำนาจอะไรผมก็บอกไม่ถูก แต่ตามความจริงใจแล้ว ผมไม่ต้องการมา เมื่อผมได้มาแล้ว เห็นแล้ว ผมก็ภูมิใจ”

ยังอีกครึ่ง ยังไม่เชื่อนั่นน่ะ วันรุ่งขึ้นเวลาประมาณ ๑๒.๐๐ น. ผมได้มาที่วัดดัมณานัมบริหารอีก ผมให้คนงานที่กางเต็นท์รูปอาจารย์คงอยู่มาดูหัวแม่มือของผม เขาว่าผมชักจะบ้าเสียแล้ว แต่เมื่อนั่งดูอยู่ประมาณ ๕ นาที ก็ปรากฏเป็นภาพท่านชวโกโกมารภักขึ้นมา เขาไม่เชื่อและปิดผมด้วย แต่ผมได้มารูทหลัง

เมื่อผมเห็นเขาไม่เชื่อ ผมก็เจ็บใจ ให้เขาจับหัวแม่มือของเขาดูเอง คราวนี้ด้วยอำนาจของความศักดิ์สิทธิ์ เขาได้เห็นภาพปรากฏขึ้นที่หัวแม่มือของเขา แต่เห็นด้านข้าง ผมถามเขาว่า เห็นเป็นรูปร่างลักษณะอย่างไร และให้เขาเล่าถึงภาพคร่าว ๆ ให้ดู แล้วผมก็หยิบกระดาษขาว ๆ คำนามาคัดเป็นรูปสี่เหลี่ยม เพื่อนำมาเขียนภาพที่ปรากฏในหัวแม่มือของคุณอำเภอโนนกระเรียนศรีสัตนาครี ผมได้เขียนภาพที่ปรากฏนั้นประมาณ ๓๐ นาที ก็ได้ภาพของท่านชวโกโกมารภักด้านข้าง ขณะที่ผมกำลังเขียนภาพอยู่นั้น ร.ต. ประมวลนั่งอยู่ด้วยและได้กล่าวว่าผมเป็นบ้าไปแล้ว แต่ผมไม่ถือเพราะผมเห็นเช่นนั้น

ฉันจนวนัน ผมได้นำภาพที่ผมเขียนขึ้นไปถวายให้หลวงพ่อดูทวด ภาพนั้นเหมือนกับรูป
ที่ผมบันทึกประการ ผมขอรับรองว่าภาพท่านชวโกโกมารภักตนั้นสูงเกินกว่าจะมีคนผู้ใดจะมันโนภาพ
เห็นได้ขนาดนี้ และยากที่จะทำได้เช่นนี้ ถ้าขาดอำนาจศักดิ์สิทธิ์มาดลจิตใจให้เกิดกำลังความคิด
และฝีมือแบบนี้

ส่วนกระดาษที่ผมนำมาดัดเขียนภาพนั้น เมื่อมาถึงวัดผมสังเกตเห็นอักษรภาษาอังกฤษ
ท้ายภาพนั้นเป็นคำว่า SERVICE MEDICAL ผมไปเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ก็ทราบคำแปล
เป็นภาษาไทยว่า “สถานบริการทางการแพทย์” ผมรับรองว่าไม่ได้ตั้งใจให้เหลือคำดังกล่าวอน
เลย จะเป็นด้วยความบังเอิญหรือเหตุใดผมไม่ทราบ

ตั้งแต่นั้นมาผมก็เชื่อกันทั่วๆ ว่า วิญญาณนั้นมีจริงและถึงสถิตอยู่ตามคัมภีร์และบาปที่
บุคคลนั้นๆ ได้กระทำได้ ผมเชื่อเพราะผมได้เห็นประจักษ์กับตาของตนเองที่เดียว เป็นข้อพิสูจน์
ที่มากเกินกว่าข้อพิสูจน์ใด ๆ ทั้งสิ้นในโลก

ครั้นวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ตรงกับวันอังคารขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเมีย
เวลาดึกดึกคนโตมคิษย์และบุตรจกมกกันหลายคนมาส่งหนากับอาตมาภาพที่ภูมิจนกระทั่งเวลา
๒๒.๐๐ น. คุณนายสงามาน พงษ์สุวรรณ ได้ปรารภกับอาตมาภาพว่าอยากจะให้อาตมาภาพอัญเชิญ
เทพยเจ้าท้าวใจภักคือนเป็นท้าวพรหมนัถมาประทับร่างทรง ด้วยการจะถามกิจบางอย่าง
อาตมาภาพก็รับจะอัญเชิญให้

ทั้งหมดได้ลงมายังศาลาร่วมบุญ อาตมาภาพได้ให้คุณช่อม วัฒนจัน หาดานของคุณ
นายนั้นเป็นร่างประทับทรง อาตมาภาพได้ประกอบพิธีอัญเชิญ ตั้งครุหนึ่งเทพยเจ้าท้าวใจภักคิก
เริ่มเข้าประทับทรงในร่างของคุณช่อม แต่ไม่เข้าประทับทรงเต็มที่ ทำให้คุณช่อมเหนื่อยอ่อนไป
ทีเดียว

ขณะนั้นคุณประทุม จันทรธัมมบุรณ์ ศิษย์หญิงคนหนึ่งของอาตมาภาพ กล่าวว่า
คุณช่อมจะเหนื่อยมาก จึงบอกกับอาตมาภาพขอเป็นผู้หนึ่งเป็นร่างประทับทรงแทน ถ้ามีฉันทแล้ว
เทพยเจ้าท้าวใจภักคิกจะไม่ยอมออกจากร่างคุณช่อมแน่ เมื่อคุณประทุมหนึ่งเป็นร่างประทับทรงแทน
แล้ว ตั้งครุเทพยเจ้าท้าวใจภักคิกเข้าประทับทรงในร่างคุณประทุมทันที คุณช่อมก็เป็นผู้ปกติ

เมื่อคุณนายสงามาน ได้ถามเรื่องราวพอสมควรแล้ว อาตมาภาพถามเทพยเจ้าท้าวใจ
ภักคิกว่า “อาตมาภาพมีความประสงค์จะอัญเชิญท่านชวโกโกมารภักตมาประทับร่างทรงบ้าง จะ
ต้องปฏิบัติเช่นไร และท่านประสงค์เข้าประทับทรงในร่างของผู้ใด”

เทพเจ้าท้าวใจรักดีในร่างประทับทรงบอกว่า “จะอัญเชิญท่านชวโกมารภักดีมาประทับร่างทรงนั้น อัญเชิญได้ แต่ต้องให้ท่านนั่งบนผ้าขาวสะอาด เพราะเป็นเทพเจ้าชั้นสูง แล้วขมิบไปยัง ร.ค.อ. ทวี จักรูญจันทร์ (บัดนี้เป็น พ.ศ.ค.) ให้เป็นผู้นั่งเป็นร่างประทับทรง เพราะเป็นคนสะอาดพอ

แต่ ร.ค.อ. ทวี ได้หนีออกไปจากศาลาร่วมบุญเสียแล้ว อาตมาภาพจึงให้ คุณช่อมัจฉาคุณจิ่ง คุณเกษม สว่างสุ และ พ.อ. อวาม เมนะคงคา แห่งกองพันที่ ๓ ทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์ เป็นผู้นั่งประทับร่างทรง แล้วอาตมาภาพก็ทำพิธีอัญเชิญท่านชวโกมารภักดีทันที

ขณะที่อาตมาภาพกำลังทำพิธีอัญเชิญอยู่นั้น ร.ค.อ. ทวี ได้กลับเข้ามาในศาลาอีก แล้วนั่งขมิบอยู่ทางอีกด้านหนึ่งเพียงคนเดียว ชวครุหนึ่ง ร.ค.อ. ทวี ก็มีอาการผิดปกติ เขามือขบเคี้ยวตั้งฉากใหญ่ จุติสนใจของคนทั้งหมดที่อยู่ในศาลาก็หันไปทางเดียวกันเหมือนนัดหมาย ท่านชวโกมารภักดีได้เข้าประทับทรงในร่าง ร.ค.อ. ทวีแล้ว หนีไม่พ้นเหมือนคำเทพเจ้าท้าวใจรักดีบอกทุกประการ

เมื่อท่านชวโกมารภักดีได้เข้าประทับทรงเต็มที่แล้ว อาตมาภาพได้อัญเชิญให้ท่านนั่งบนอาสนะผ้าขาวซึ่งได้จัดเตรียมไว้แล้ว อาตมาภาพได้กล่าวฝากฝังตัวเองเป็นศิษย์ศึกษาวิชารักษาโรคกับท่าน ท่านก็ได้รับไว้ด้วยความเต็มใจ อาตมาภาพได้ถามถึงประวัติของท่านและเรื่องอื่นๆ อีกครู่ แล้วท่านก็ได้ออกจากร่างประทับทรงไป นับเป็นครั้งแรกที่อาตมาภาพได้พบกับท่านชวโกมารภักดีในร่างประทับทรงและได้พูดจากับท่าน

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ วันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเมีย เวลา ๒๓.๒๐ น. อาตมาภาพได้ประกอบพิธีอัญเชิญท่านชวโกมารภักดีเข้าประทับทรงในร่าง ร.ค.อ. ทวี จักรูญจันทร์ ในพระอุโบสถวัดสมณานัมมวิหาร อาตมาภาพได้ขออนุญาตหล่อรูปของท่านเท่าตัวคนจริง ๓ รูป และรูปเล็กขนาดหน้าตัก ๓ นิ้วอีก ๓๐๘ รูป เพื่อทำการสักการบูชาและให้ผู้ที่มีความเคารพนับถือได้บูชา โดยนำรูปปั้นที่คุณโชติ สโมสรมั่นไว้ให้ท่านดู

ท่านชวโกมารภักดีได้พูดว่า “เรื่องนี้จะไม่ใหญ่โตไปหรือ? แต่ถ้าเป็นความประสงค์ของท่านและลูกหลานก็อนุญาต”

และท่านชวโกมารภักดีได้ประสิทธิ์ประสาทคาถารักษาโรคให้ว่า “นะอะนะวะโรคาพยาธิ วินาสสันติ”

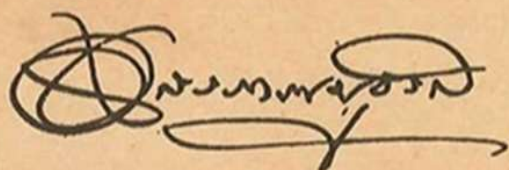
เมื่อได้รับอนุญาตจากท่านชวโกมารภักดังก้าวแล้ว อาตมาภาพได้ให้นายขัน ขึ้น ประดิษฐานรูปของท่านเท่าขนาดตัวจริง ๆ ๑ รูป และรูปเล็กขนาดหน้าตัก ๓ นิ้ว ๓๐๘ รูป การ บันทึบบัญชีของรูปของท่านชวโกมารภักได้ทำขึ้นด้วยความยากลำบากและความอุตสาหะ ความยาก ของเรื่องนี้ได้เกิดขึ้นเนื่องจากอาตมาภาพต้องการให้ได้รูปหุ่นที่บนเนินเหมือนท่านจริง เมื่อมองดูอยู่ จริง ๆ นายขันได้บันทึกอยู่ถึง ๒ ปี จึงสำเร็จ พร้อมทั้งจะทำการหล่อด้วยโลหะได้

มีความมหัศจรรย์อย่างยิ่งที่แทบไม่น่าเชื่อได้เลย คือเมื่อนายขันบันทึกรูปของท่านชวโกมารภักเสร็จแล้ว อาตมาภาพได้ไปที่โรงงานของนายขัน พร้อมด้วยคุณประทุม จันทรมบูรณ อาตมาภาพได้ทำพิธีอธิษฐานขอพรเจ้าท้าวใจภักดี เทพราชเสนาธิการผู้ชำนาญในการปั้นมาประทับ ร้างทรง เพื่อให้ตรวจดูความถูกต้องของรูปที่นายขันได้ปั้นเสร็จแล้วนั้น วิญญาณเทพเจ้าท้าว ใจภักดีซึ่งมาประทับร่างทรงแล้ว ได้บอกเถยทันทีว่า แขนซ้ายและแขนขวาซึ่งข้างใดปั้นเสร็จแล้ว ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ไม่มีใครรู้มาก่อนเลยแม้แต่ข้างที่ปั้น เมื่อได้รับคำบอกกล่าวเช่นนั้น ข้างใดทำการ แกะไข นอกจากนั้นแล้วเทพเจ้าท้าวใจภักดียังได้บอกให้แก้ไขส่วนต่าง ๆ ที่ยังไม่ถูกต้องหลายแห่ง บางครั้งถึงมือแก้ไขเสียเองทั้ง ๆ ที่คนที่ท่านประทับทรงหลับตาอยู่ อาตมาภาพใจหายใจคิดว่าด้วย เกรงว่ารูปที่ข้างใดปั้นเสร็จแล้วจะชำรุดเสียหาย แต่แล้วอาตมาภาพกลับปลื้มปิติเป็นอย่างยิ่งที่ได้ รูปหุ่นทั้งสามส่วนถูกต้องตามลักษณะที่แท้จริงและเพศของท่านทุกประการ ด้วยการบันทึกมิ ใช่ว่าจากมโนภาพ ภาพประดิษฐ์หรือแบบจากที่ใด แต่ได้มาจากอัมฤตญาณภาพให้ปรากฏที่หัวแม่ มืออาตมาภาพ นายขันข้างที่ทำการบันทึกได้ให้ความรับรองว่าถูกต้องตรงตามเหมือนมนุษย์มีชีวิต อย่างแท้จริง

เมื่อรูปหุ่นที่ข้างใดปั้นเสร็จแล้วพร้อมที่จะทำพิธีหล่อ อาตมาภาพได้ทำพิธีพุทธาภิเษก หล่อรูปท่านชวโกมารภักพร้อมกับรูปขนาดเล็กมี ๓๐๘ องค์ในวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๙ วันอังคาร ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีวอก เวลา ๕.๐๐ น. เมื่อหล่อเสร็จแล้ว ข้างใดทำการคบแต่งรูป ของท่านแล้วรวมด้วยดีคำ อาตมาภาพได้อธิษฐานท่านชวโกมารภักมาทำพิธีประจุฤทธิ์รูปหล่อ ขนาดเท่าองค์จริง ๑ รูป และรูปหล่อขนาดเล็กอีก ๓๐๘ รูป เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา เวลา ๒๓.๐๐ น. อีกครั้งหนึ่ง เป็นอันว่าอาตมาภาพได้

รูปหล่อที่มีลักษณะเหมือนท่านครูมั่งคั่งอยู่ใต้ถ้ำกระเบาตามที่ได้ปรารถนาไว้ และอาตมาภาพได้
ขนานนามรูปหล่อท่านชวโกมารภักดิ์ว่า “บรมครูแพทย์ชวโกมารภักดิ์”

รูปหล่อของบรมครูแพทย์ชวโกมารภักดิ์ได้ประดิษฐานไว้ใต้ถ้ำกระเบาทางด้านซ้ายมือ
ของพระประธานในพระอุโบสถวัดสมณานัมบริหาร

ผู้บันทึก

(องค์กราณเมฐุส)

เจ้าอาวาสวัดสมณานัมบริหาร

ยืน : พระอริยเมธี และ องสรวภาณเมธวรส (ข้าวงเิง)
นั่ง : พระมหาเปรมปิยพงค์ (เปมังกโรภิกขุ)

คำชี้แจง

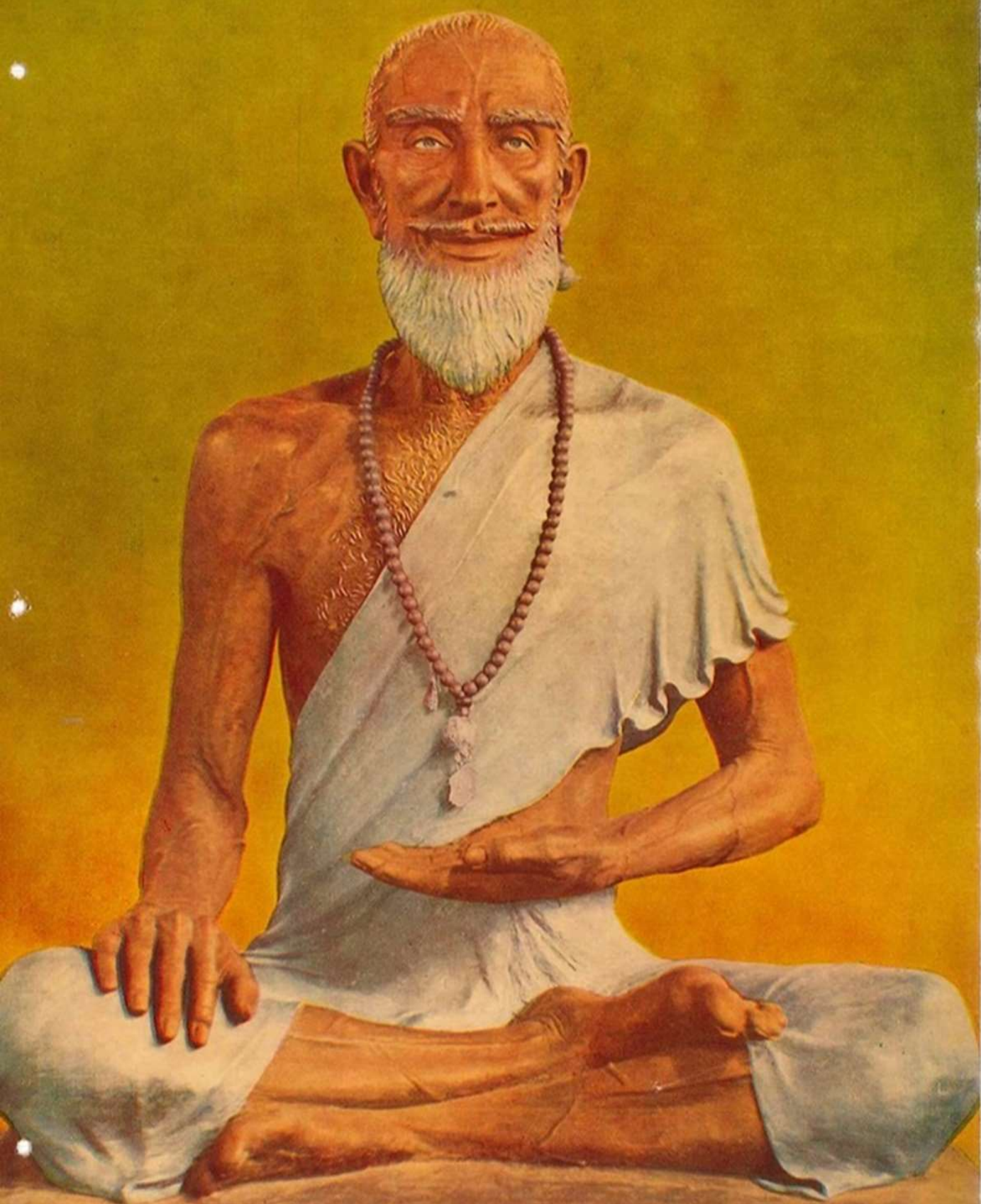
ของผู้รวบรวมและแปลจากพระไตรปิฎก

ข้าพเจ้าได้รวบรวมและแปลเรื่องชีวิตประวัติของหมอชวกโกมารภัจ จากหนังสือ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ท่านจะค้นหาได้ คือ บ้างพระไตรปิฎกและอรรถกถา ตามคำขอรับของท่านของสรภณมธุรส (บัวเอ็ง) เจ้าอาวาสวัดสมณานัมมวิหาร (วัดญวนสะพานขาว) เนื่องจากในวันหนึ่งคุณพิศิษฐ์ พรหมอักษร ได้พาท่านไปพบข้าพเจ้าที่วัดสัมพันธวงศ์ (วัดเกาะ) ท่านได้ปรารภถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ท่านได้ผ่านพบมา และปรารภว่าจะจัดพิมพ์หนังสือชีวิตประวัติของหมอชวกโกมารภัจขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ให้ได้เรื่องราวของท่านโดยละเอียดที่ท่านจะค้นหาและรวบรวมมาได้ ข้าพเจ้ามีความยินดีและเต็มใจให้ความร่วมมือกับท่านของสรภณมธุรสรวบรวมและแปลเรื่องชีวิตประวัติของหมอชวกโกมารภัจ เพื่อให้ความรู้ความสามารถจะพึงอำนวยให้ ท่านชวกโกมารภัจผู้แทนข้าพเจ้าได้พบชีวิตประวัติมา เป็นเรื่องที่หาอ่านศึกษา และมีความสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไม่ด้อยไปกว่าท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขา มหาอุบาสิกาในสมัยพุทธกาล

ธรรมดาของการแปลภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่งย่อมจะมีภาษาเดิมคิด เป็นศัพท์แสงอยู่ด้วย เป็นจำนวนชุดของผู้ไม่เคยชิน ทั้งยากลำบากแก่การตีความหมาย ครั้นจะคิดทั้งเสียเลยก็ไม่เหมาะ เพราะภาษาเดิมกินความหมายกว้าง ภาษาที่รับถ่ายทอดมานั้นอาจกินความไม่กว้างเท่าภาษาเดิมก็เป็นได้ จึงควรรักษาของเดิมไว้บ้างบางจำนวน ทั้งข้าพเจ้าเองก็ไม่มีเวลาที่จะเรียบเรียงและประพันธ์ขึ้นใหม่ให้เป็นจำนวนไพเราะเพราะพริ้งน่าอ่านทันสมัย เนื่องจากว่าข้าพเจ้าต้องแบกภาระหนักทางสถาการศึกษา ๆ และกองตำรา คือต้องบันทึกการต้อนรับพระผู้ศรัทธาและพระอภีธรรมที่สถาการศึกษาหาหมกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาในประเทศไทย และข้าพเจ้าพระไตรปิฎกฉบับบาลีที่จะต้องพิมพ์ใหม่ซึ่งขาดคราวไป ด้วยเหตุนี้คุณพิศิษฐ์จึงได้นำเรื่องนี้เป็นไปให้ท่านเปรมังโกโรภิกขุจัดการเรียบเรียงและประพันธ์ ดังจำนวนที่ปรากฏในหนังสือ ซึ่งอยู่ในมือของท่าน

อนึ่ง เป็นที่น่าเสียดายที่ชะวาระประวัติของท่านชวโกมารภักดีในบั้นปลายสุดท้าย แห่งชีวิต ไม่ปรากฏว่าได้ดำเนินไปอย่างไรบ้าง ท่านได้ถึงมรณกรรมก่อนหรือหลังพุทธปรินิพพานไม่ปรากฏชัด เพราะว่าในปัจฉิมโพธิภาตใกล้กับเวลาที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน และหลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว ไม่มีท่านผู้ใดหรือหนังสือเรื่องใดได้กล่าวถึงชะวาระประวัติตอนนั้นของท่านไว้เลย หรืออาจเป็นเพราะข้าพเจ้าคู้หนังสือไม่ทั่วถึงก็อาจเป็นได้ ถ้าผู้ใดได้พบ น่าจะเขียนเล่าสู่กันฟังบ้าง จะเป็นประโยชน์ทางด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และศีลธรรม จรรยาทางแพทย ตลอดจนถึงวัฒนธรรมทางด้านอื่น ๆ อีกมาก.

พระอริยเมธี

พระบรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัฏ

ชีวประวัติบรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏ

รวบรวมและแปลจากพระไตรปิฎก

โดย พระอริยมะธี ป. ๘

เรียบเรียงโดย เปมังกโรภิกขุ

ปฐมภาคล้วนเบื้องต้น

ครั้งสมัยดึกดำบรรพ์ สมพุทธเจ้าเป็นพณภูมิภาคที่เกิดอาศัยของคนหมู่มากมีหลายพวก
หลายภาษา แต่เมื่อยอดงาช้างแบ่งได้เป็นสองเหล่า คือ ชนชาติที่ได้อธิบายว่า ขรียกะหรืออารยัน
พวกหนึ่ง และชนชาติที่เป็นชาวพื้นเมืองเดิมอีกพวกหนึ่ง ซึ่งชาวอารยันให้ชื่อรวมว่า ทัสยู ใน
สมัยปัจจุบันจัดเป็นประเทศส่วนหนึ่งของทวีปเอเชีย เปลี่ยนชื่อสมพุทธเจ้าเป็นประเทศอินเดีย
หรือตามที่ชาวอินเดียเรียกเองว่าประเทศภารตะ ตั้งอยู่ทางทิศพายัพของประเทศไทย ถัดไปจาก
ประเทศสาธารณรัฐสหภาพพม่า

ประเทศอินเดียครั้งพุทธกาล ว่าเฉพาะตอนที่ยกชื่อว่ามัธยมประเทศ แบ่งแยกออกเป็น
หลายแคว้นหลายอาณาจักร ปรากฏเป็น ๑๖ แคว้นใหญ่ เรียกว่ามหาชนบท มีการปกครอง
แบบสมบูรณาญาสิทธิราชบ้าง แบบประชาธิปไตยหรือสาธารณรัฐบ้าง

มีแคว้นหนึ่งใน ๑๖ เป็นแคว้นใหญ่สำคัญที่เกิดของบรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏ ซึ่ง
จะต้องพูดถึงในที่นี้ คือ แคว้นมคธหรือมคธอาณาจักรของพระราชาคิมคธ มีการปกครองแบบ
สมบูรณาญาสิทธิราช พระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ครองแคว้นโดยดีธิราชชาติ เมืองหลวงชื่อราชคฤห์
ตั้งอยู่ฝั่งใต้ของแม่น้ำคงคา ส่วนฝั่งแม่น้ำคงคาอีกด้านไปไกลทางด้านเหนือเป็นอีกแคว้นหนึ่ง เรียก
ว่าแคว้นวัชระของพระราชาคัณฐะ ปกครองตามแบบที่เรียกว่าสามัคคีธรรม เมืองหลวงชื่อไพศาลี
แคว้นมคธกับแคว้นวัชระติดต่อกัน อยู่คนละฝั่งแม่น้ำคงคา ประชาชาติทั้งสองแคว้นยอม
ไปมาหาสู่กันด้วยกิจธุระ เช่นการค้าขาย เป็นต้น

ครึ่งหนึ่ง พวกคนสำคัญ ๆ ชั้นเศรษฐีกลุ่มหนึ่งในกรุงราชฤทธิแห่งแคว้นมคธไปด้วยกิจ
ธุระในกรุงไพศาลีแห่งแคว้นวัชชี คนพวกนี้ไปเกิดสนใจเรื่องหญิงโสณีน^๕ ซึ่งตั้งเกลื่อนกลาดอยู่
ในกรุงไพศาลีหลายตำบลขึ้น เป็นอาชวกรรมที่ไม่มีในแคว้นของคนจึงสนใจ ก็พากันเห็นพ้อง
ต้องกันว่าดี เป็นประศาสตร์โนบายอย่างหนึ่ง เปิดช่องทางให้เงินไหลเข้าสู่แคว้นโดยได้จากคนต่าง
แคว้นซึ่งเข้ามาด้วยธุรกิจ เช่นพวกพ่อค้าวานิชเข้ามาทำการค้าขายเป็นต้น เข้ามาแล้วก็จักเข้า
หาหญิงโสณีน^๕ หญิงพวกนี้ก็เป็นคนมีหน้าตาการรับแขกเมืองอันมาจากแคว้นต่าง ๆ
ปรากฏว่าหญิงโสณีน^๕ ในแคว้นวัชชี ครึ่งกระหนมหัวหน้าควบคุม นางอมพะปาตได้รับตำแหน่ง
เป็นหัวหน้าควบคุมหญิงโสณีน^๕ ทั้งหมด เรียกว่าคณิกา คือ หญิงหัวหน้าคณะโสณีน^๕ ประกอบ
กับชื่อของเขาว่าอมพะปาตคณิกา เฉพาะตัวนางอมพะปาตเองซึ่งเป็นหัวหน้ามาควบคุมคนหนึ่ง ๕๐๐
กหาปณะ (๑ กหาปณะเท่ากับ ๕ บาท)

เมื่อพวกเศรษฐีกลุ่มนี้ชาวกรุงราชฤทธิ จำนวนนับกลบ ตูแคว้นของตน ถึงกรุงราชฤทธิ
แล้ว ได้โอกาสก็พากันเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารพระเจ้าแผ่นดินของตน ทูลเล่าถวายเป็นความเจริญ
สมบัติแห่งกรุงไพศาลี วัชชีอาณาจักร และพรรคหญิงโสณีน^๕ ซึ่งมีอยู่ทั่ว ๆ ไปตามหัวเมือง
สำคัญ ๆ ในแคว้นวัชชี ทูลถวายเป็นความเห็นถึงประโยชน์แห่งหญิงโสณีน^๕ เป็นทางให้เงินเข้าสู่
ประเทศได้จากคน ต่างแคว้น ซึ่งเข้ามาจาก แคว้นนั้น ๆ ทูล แนะนำว่าควรให้ จัดทำคั้ง พรรคหญิง
โสณีน^๕ ขึ้นบ้าง เหมือนอย่างแคว้นวัชชี พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับแล้ว ก็ทรงเห็นประโยชน์สุด
ต้องกับคนพวกนั้น ได้ประทานพระราชานุมัติ เสนาบดีผู้เป็นประธานในราชกิจก็ได้ดำเนินงาน
ตามราชานุมัติ จัดตั้งราชตามความประสงค์ของคนเหล่านั้น

หญิงที่จะเป็นโสณีน^๕ ได้มิใช่จะหมายเอาแต่คนรูปสวยงามอย่างเดียวนั่นคงเป็นคนที่มี
สมบัติด้วยมรรยาท นานุกิจมี มีความรู้ในการขับขับระบำรำพ้อน และดนตรีประเภทต่าง ๆ
ด้วย หญิงสาวชาวกรุงราชฤทธิคนหนึ่งมีนามว่า สาโลดี ได้รับตำแหน่งหัวหน้าหญิงโสณีน^๕
ประจำแคว้น ประกอบด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติสมบัติสมบัติพร้อม พ้อนรำ ระบำดนตรี นับว่า
ดีเลิศหาผู้ทัดเทียมได้ยาก มีค่าตัวคนหนึ่ง ๓๐๐ กหาปณะ ตั้งแต่นั้นมาแคว้นมคธก็เกิดมีหญิง
โสณีน^๕ ขึ้นคนตามหัวเมืองสำคัญ ๆ อย่างเดียวกับประเทศวัชชีเหมือนกัน เป็นวิธีหาเงินจาก
คนต่างด้าวเข้าสู่แคว้นได้ทางหนึ่ง ๆ

* หญิงโสณีน^๕ ที่กล่าวนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับหญิงเทตราของกรีกสมัยโบราณ หรือหญิงเกอชานางบำเรอของ
ญี่ปุ่น ถือว่าเป็นนางงามประดับนคร ไม่ถือว่าเป็นหญิงแพศยา

ชาติกำเนิดของชวักโกมารภัก

นางสาวดวงดีหัวหน้าหญิงโสภณทำหน้าทรีบแซกเมื่องค์ มีเกียรติคุณกระฉ่อนไปยังแคว้นต่าง ๆ ในชมพูทวีป จีรกาลนานมานางได้ตั้งครรภ ในระหว่างที่นางมีครรภนี้ได้พักหน้าทรีบแซกชั่วคราว จนกว่าจะคลอดบุตรเสร็จแล้ว เมื่อนางตั้งครรภนานกำหนดครบถ้วนทศมาส ก็คลอดบุตรออกมาเป็นชาย นางสาวดวงดีผู้มารดาไม่คิดจะเลี้ยงดู จึงเรียกหญิงสาวใช้มาให้อาหารก่ได้กระดัง นำไปทิ้งเสียที่กองขยะแต่เวตาเข้ามามีให้ใครจับรับรองได้

ในคอนบ่ายวันนั้น อภัยราชกุมารพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสารเสด็จประพาสพระมหานครโดยรถม้าไปตามถนนหลวง เห็นเข้าถนนสายหนึ่ง ทอดพระเนตรเห็นกองขยะขนาดใหญ่ มีฝูงกาจับเป็นกลุ่มรุมเขาไปถอยออกมา จึงตรัสใช้ให้นายตำรวจไปตรวจดู กลับมาทูลว่าทารกนอนอยู่บนกองขยะมูลฝอยพระเจ้าข้า ตรัสถามว่าเป็นหรือตาย เขาทูลว่ายังเป็นอยู่พระเจ้าข้า คำทูลให้ทรงทราบว่ายังเป็นอยู่เป็นนามของทารกน้อยนั้นในกาลสืบไปว่า ชวัก แปลว่าผู้เป็นอยู่หรือยังเป็นอยู่ ภาษาไทยควรจะเป็นเจ้าชพหรือนายชพ

เมื่อพระราชกุมารทรงทราบว่าเป็นอยู่ ก็ตรัสบัญชาให้ไปอุ้มเอามา นำไปสู่ณเวณียงของพระองค์ ทรงมอบให้แก่หญิงนางนมคนหนึ่ง ทรงบังคับให้เลี้ยงดูเป็นอย่างดี ทารกน้อยนั้นใช้นามว่า เจ้าชพพอชวะหรือชวก ภายหลังเมื่อเจริญวัยขึ้นก็ได้นามเพิ่มเติมนอกว่า โกมารภัก หมายความว่าเด็กหรือบุตรบุญแต่บุญทำบุญสร้างของพระราชกุมารทรงชุบเลี้ยงไว้ คุณกันเขาเป็นชวักโกมารภักดังนี้ แต่คนภายนอกทั่ว ๆ ไปก็พากันเข้าใจว่า ชวักโกมารภักเป็นพระโอรสของอภัยราชกุมาร เป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าพิมพิสาร มคธินทราธิราช แม้ตัวของชวักโกมารภักเองก็เข้าใจว่าตัวเป็นพระโอรสของอภัยราชกุมารนัดดาของพระเจ้าพิมพิสารเหมือนกัน

เมื่อชวักโกมารภักเจริญวัยขึ้นเป็นลำดับ ครึ่งหนึ่งน่าจะมีเหตุการณ์อะไรสักอย่างหนึ่ง ณ ภายนอกเกิดขึ้น เราจิตใจของชวักโกมารภักให้คิดถึงตัวว่า คนมีสกุลเช่นเรา ถ้าไม่มีศึลปวิทยาความรู้เป็นเครื่องประดับจะดำรงชีวิตไปได้อย่างไร เราจำต้องหาวิชาได้ตัวจึงจะเหมาะสม ศึลปวิทยาการเครื่องประกอบเป็นอาชัพมมากในโลก จะเลือกอย่างไรหนึ่ดีหนอ ก็เกิดความคิดเห็นชอบใจวิชาการแพทย์ ตกลงเลือกวิชาแพทย์ก็ผูกใจไว้ เข้าใจว่าเพราะชวักโกมารภักเป็นผู้มีอชฌาศัยเช่นนั้น เตือนใจอยู่เป็นเดิมแล้ว จึงจำเพาะเจาะหมายเอาวิชาการแพทย์ แล้วคอยหาช่องทางต่อไป

ชีวิตโกमारภักตไปเมืองตักกศิลา

สืบหาวันหนึ่งชีวิตโกमारภักต ได้พบพวกพ่อค้า ชาวเมืองตักกศิลา แห่งแคว้น คันธาระ (ปัจจุบันอยู่ในเขตตอนเหนือของแคว้นปัญจาบ ประเทศปากีสถานตะวันตก) ชีวิตโกमारภักตได้ทำความคุ้นเคยกับพ่อค้าชาวเมืองตักกศิลาคนหนึ่งจนสนิทชิดชอบ ตามถึงพฤติการณ์ความเจริญ ความเสื่อมการกินการใช้ในเมืองตักกศิลา ตลอดจนสถานที่การศึกษาเล่าเรียน และความสะอาด วัตถุของในระหว่างทางไปมา ความคุ้นเคยสนิทสนมนี้เป็นเหตุเกิดความรักชอบใจซึ่งกันและกัน ชีวิตโกमारภักตก็ขอมอบตัวกับพ่อค้าคนนั้นเพื่อจะได้โดยสารเดินทางไปเมืองตักกศิลา ศึกษาวิชาการแพทย์ ให้คำมั่นสัญญาว่าวันกลับกันเป็นที่ไวใจได้

เมื่อพวกพ่อค้าพาณิชชาวเมืองตักกศิลา เหล่านั้น เสร็จกิจธุระ เรื่องการค้าแล้ว ก็จะกลับคนหนึ่งที่ชอบพอกับชีวิตโกमारภักตชายหนุ่ม ก็มาบอกแก่ชีวิตโกमारภักตให้เตรียมตัวออกเดินทาง พรุ่งนี้เช้ามิด กันสว่างไวหน้า ชีวิตโกमारภักตก็เตรียมตัว เมื่อเสร็จแล้วก็ควรรถใหญ่ของคนแต่หนึ่งไป มิได้ทอดลาถัยราชกุมารให้ทรงทราบ การหนีไม่ใช้ความประพฤติดีดี ไม่ใช้มรรยาตสุภาพเรียบร้อยของปักษิชน คงจกั้มเหตุอะไรดำคัญสักอย่างหนึ่งแฝงอยู่ในครัวเรือนทำให้ชีวิตโกमारภักตนั้น คิดไม่เห็น ใครคิดได้ก็คิดเขา

ได้เวลาชีวิตโกमारภักตไปกับพวกพ่อค้าเถื่อน ที่เขื่อนกระบวนออกเดินทางแต่เช้ามิดไปเมืองตักกศิลา หมู่เถื่อนเดินเป็นกระบวน ผ่านป่าพงเทือกเขาหมู่บ้านอำเภอ จังหวัดข้ามแม่น้ำดำธารทุรกันดารไปโดยลำดับหลายทิวาราตรี มีกำหนดคงเดือนเศษ จึงถึงเมืองตักกศิลา

เมื่อถึงแล้ว ก็พักนอนหย่อนใจเที่ยวชมบ้านเมืองอยู่หลายวัน จนเห็นเพียงพอสมควรแล้ว ชีวิตโกमारภักตก็ชวนเชิญพ่อค้าที่สนิทชิดชอบให้ไปมอบตัวกับอาจารย์ทศปาโมกข์ (พระฤาษีโรคพาฤกษตรีณณา) ผู้ให้การศึกษาวิชาด้านกหนึ่ง พ่อค้าคนหนึ่งก็นำชีวิตโกमारภักตไปสู่สำนักอาจารย์ อาจารย์ขอรับปฏิณฐาน ตามชื่อชีวิตโกमारภักต บ้านเกิดเมืองนอน มารดาบิดา สกุลวงศ์ และความประสงค์ที่จางเข้ามา ก็ทราบแจ้งชัดว่า ชายหนุ่มนี้ชอบชีวิตโกमारภักตเป็นโอรสของอภัยราชกุมาร นิตดาของพระเจ้าพิมพิสาร ณ พระมหานครราชคฤห์ แคว้นมคธ ด้านบูรพาทิศ มาประสงค์จะศึกษาวิชาแพทย์ รับประทานด้วยความเต็มใจ

แต่ชวโกโกมารภักได้มอบถวายตัวเป็นศิษย์ใช้สอยประจำสำนักอาจารย์ เพราะไม่มี
ทรัพย์สินสำหรับค่าเล่าเรียน ก็ได้ความว่านักเรียนมี ๒ ประเภท คือ นักเรียนที่เรียกค่าเล่าเรียน
ประเภทหนึ่ง ไม่เรียกค่าเล่าเรียนประเภทหนึ่ง ที่เรียกค่าเล่าเรียนแต่ก็ไม่กำหนดอัตรา แล้ว
แต่จะให้ ชวโกโกมารภักเป็นนักเรียนใช้สอยกินนอนประจำสำนักไม่เรียกค่าเล่าเรียน นักเรียน
ประเภททำงานประจำสำนักเวลาหนึ่ง ศึกษาเล่าเรียนเวลาหนึ่ง ไม่ได้เรียนเต็มวันเหมือนนักเรียน
ที่ใดเสียค่าเล่าเรียน ถึงดังนั้นนักเรียนประเภทที่มอบถวายตัวแล้ว จึงสามารถเรียนได้ดัง
กล่าวพวกประเภทที่ใดเรียน ๒ เวลา คือ เต็มวันก็ได้

ชวโกโกมารภักเป็นนักเรียนชั้นเยี่ยม มีปัญญาชนหนาเพื่อนนักเรียนทั้งหมด ศึกษา
วิชาการแพทย์ได้เร็ว เพราะถูกขัณณาคัยด้วย จำเรจวิชาวันเวลาเพียง ๗ ปีเท่านั้น ซึ่งตามกำหนด
เขาเรียนกันถึง ๑๖ ปีจึงจักจำเรจบริบูรณ์ ทว่าชวโกโกมารภักจำเรจวิชาการแพทย์ภายใน ๗ ปี
คือจำเรจจบตามหลักสูตรเท่าที่อาจารย์สอนอยู่โดยปกติ พุทธอกทกเจ้าหมดจบตามหลักสูตรที่สอน
แล้ว ไม่มีอะไรจะสอนอีก

แต่ชวโกโกมารภักเกิดความคิดเห็นนอกทางหนึ่งว่า ที่เราเรียนจบเป็นเพียงจบตาม
หลักสูตรการสอนเท่านั้น ส่วนความรู้ในทางแพทย์แท้จริงนั้นจะจบด้วยหรือไม่หนอทำอะไรจึงจัก
รู้ซึ่งที่สุดจุดจบของวิชาแพทย์ได้ ชวนให้สงสัยอยู่ว่าไปว่า วิชาความรู้ของเราจบหรือไม่จบ
จำเป็นต้องเขาขอส่งเรียนเขาไปหาทางอาจารย์ ถามว่า วิชาแพทย์ของผมเท่าที่ได้ศึกษามาถึง
ที่สุดจุดจบกันแล้วจริงหรือ หรือมีอะไรอีก

ท่านอาจารย์เมื่อได้ฟังคำถามก็นกทลายความคิดเห็นของชวโกโกมารภักได้ จึงตอบแก้
ความสงสัยออกไปว่า ถ้าเช่นนั้นเจ้าต้องไปหาไม่พญาเถาวัลย์เฉพาะที่ไม่เป็นยา ไม่เข้ายาอะไรได้
ดังตะอ้อย ๆ มาให้ฉัน ที่เป็นยาเข้ายาได้อย่าเขามาหะ เจ้าจงพยายามหาให้ได้ภายใน ๓-๔
วัน เริ่มตั้งแต่พรุ่งนี้เป็นต้นไป

ชวโกโกมารภักทำตามคำสั่งของท่านอาจารย์ด้วยความตั้งใจจริง เข้าป่าเที่ยวค้นหา
อยู่ตลอด ๔ วันเต็มไม่ได้ไม่พญาเถาวัลย์อะไรสักอย่าง มีแต่เป็นยาเข้ายาทั้งนั้น เท่าที่พบปะตาม
ความรู้ของเขา เข้าไปหาท่านอาจารย์พร้อมกับความอ่อนอกอ่อนใจในการเที่ยวค้นหา เรียนท่าน
ว่า ผมหาไม่ได้ครับ พยายามเต็มความสามารถแล้ว พบแต่ที่เป็นยาเข้ายาทั้งนั้น

ท่านอาจารย์ฟังแล้วก็ยิ้ม แล้วพูดบอกว่า วิชาแพทย์ของเจ้าถึงที่สุดจุดจบแล้ว ออก
ไปประกอบภารตกิจด้วยวิชานี้ได้ ชวโกโกมารภักกราบลงด้วยความปลื้มใจ

ชวโกมารภักได้เรียนวิชาแพทย์เป็นพิเศษ

ชวโกมารภักเป็นศิษย์ที่ดีของอาจารย์ มีคุณสมบัติเป็นพิเศษหลายประการ เช่น มีความเคารพนับถือเชื่อถือ กตัญญูกตเวท มีศีลธรรมมั่นคงเป็นที่พอใจ อหิมาศย์เยือกเย็น ตระเยียด มรรยาทสุภาพเรียบร้อยดีไม่พลาดพลั้ง ทั้งเขวอนบัญญัติเยี่ยมยิ่ง ท่านอาจารย์นึกถึงคุณสมบัติพิเศษของชวโกมารภักตั้งเวลานั้น จึงให้ชวโกมารภักศึกษาวิชาแพทย์เป็นพิเศษอีกแขนงหนึ่ง คือ วิชาประสมยา ประยักษานานเอก พร้อมทั้งวิชาการรักษาโรคด้วย

ยักษานานมคฺณภาพสูงมาก วาจรงเคียวเท่านั้น โรคหายเด็ดขาด ไม่ต้องวางชำระรักษาโรคได้ทุกอย่างทุกชนิด เว้นแต่โรคชนิดหนึ่ง เรียกว่า กุมฺวิปากชาอาพาชา คือ โรคเกิดแต่วิปากผดแห่งกรรม นอกจากโรคที่ฉานแล้ว รับรองได้ วาจรงเคียวเท่านั้นหายไ้หมดทุกชนิด

วิชาแพทย์พิเศษนี้เป็นวิชาที่ท่านอาจารย์ของสงวน ไม่เปิดเผยแก่ศิษย์ทั่วไป ได้แต่เฉพาะศิษย์ที่เห็นสมควรเท่านั้น การเรียนวิชาพิเศษของชวโกมารภักคือนั้น มักชอบเพิ่มเติมเสริมค่อในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียกกันว่าพระอรธกถาจารย์ กล่าวไว้ว่า เทวดาผู้มเหศักดิ์ มีอำนาจใหญ่ คือ ท้าวสักกเทวราชผู้เป็นใหญ่ เป็นเจ้าแห่งเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ คิดว่าพึงว่า ชวโกมารภักคือนค่อไปจักเป็นพุทธอุปฐาก และเป็นนายแพทย์ประจำองค์พระพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย เราควรจะให้ชวโกมารภักศึกษาวิชาประกอบยาประยา พร้อมทั้งวิชาใช้ยาเป็นพิเศษเห็นอวิสัยปัญหาสามารถของมนุษย์จะพึงคิดทำได้ คาริแล้วก็เข้าถึงทรงในสรีระร่างกายของอาจารย์ เรียกชวโกมารภักให้มาศึกษาวิชาพิเศษ ซึ่งเป็นยาบำบัดโรคได้ทุกประเภททุกชนิด เป็นยาวิชาพิเศษของท้าวสักกเทวราชในสวรรค์

แต่สงวนชวโกมารภักมิได้ทราบเรื่องว่า เทวดาท้าวสักกะมาเข้าถึงทรงร่างกายของอาจารย์สอนวิชาแพทย์พิเศษให้ ถ้าคณมนใจว่า คนได้ศึกษาจากอาจารย์ของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ควรจะเข้าใจว่าชวโกมารภักไม่เห็นบุญคุณของเทวดาท้าวสักกะเฉพาะในเวลานั้น และกล่าวว่าอาจารย์ของชวโกมารภักเองก็ทราบว่า วิชาแพทย์พิเศษไม่ใช่ของคน เป็นของเทวดาท้าวสักกะผู้เป็นเจ้าแห่งเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ถ้าเช่นนั้นที่พูดไว้ข้างต้นว่า วิชาพิเศษเป็นวิชาที่ท่านอาจารย์ของสงวนไม่เปิดเผยแก่ศิษย์ทั่วไปได้เฉพาะแต่คนที่เห็นสมควรเท่านั้น ข้อความที่ยกมาพูดนี้เป็นโมฆะ เพราะวิชาพิเศษ

เป็นของทอดตาหัวตึกกะ หาใช้ความรู้ของอาจารย์ไม่ เพราะฉะนั้นคำของพระอรรคณาจารย์ที่
เพิ่มเติมเสริมต่อเขาไว้ เมื่อชอบประการใดแล้วแต่ผู้อ่านจะพิจารณาวินิจฉัยเอาเอง ผู้เขียนจะ
คัดทั้งที่เกรงเขาว่า จะเอาใจเกินนักใจ ที่ว่ายาวนานด้วยรักษาโรคได้ทุกชนิดก็หนักใจพออยู่แล้ว
ยังจะเพิ่มความหนักใจเข้ามาอีก

ชีวิตโกमारภักต์กลับบ้านเมืองของตน

ชีวิตโกमारภักต์เข้าไปหาท่านอาจารย์ชอกราบตาเตรียมตัวกลับบ้านเมือง ท่านอาจารย์
ทราบแล้วคงรู้สึกเสียสย แต่เห็นความจำเป็น อาจารย์ก็จัดหาสะเบียงกรังสำหรับเดินทางให้
ด้วยเมตตาอาลัย สะเบียงที่อาจารย์จัดให้นั้น จัดโดยใคร่ครวญเหตุผลเป็นประโยชน์แก่ชีวิต
โกमारภักต์ในระหว่างทาง คือจัดให้พอเพียงในระยะทางกึ่งหนึ่งเท่านั้น ส่วนอีกกึ่งหนึ่งข้างหน้า
เขาไว้ให้ชีวิตโกमारภักต์ใช้สอยวิชาหาเอง เขาจะได้เกิดสติปราโมทย์เห็นคุณค่าของวิชาที่ได้
ศึกษาไว้ และจะได้รู้สึกคิดถึงบุญคุณของอาจารย์ของตน จึงจัดให้แค่พอถึงทางเท่านั้น เมื่อ
ชีวิตโกमारภักต์เข้าไปกราบตาครั้งสุดท้ายจะจากกัน อาจารย์มอบสะเบียงนั้นให้แล้ว ก็ให้โอวาท
ถึงตอนขอพรตามธรรมเนียมเสร็จแล้ว ชีวิตโกमारภักต์กราบตาออกเดินทาง

ชีวิตโกमारภักต์ใช้วิชาเป็นผลสำเร็จครั้งแรก

ชีวิตโกमारภักต์เดินทางออกจากเมืองคักกิดา พักผ่อนรอนแรมผ่านพ้นหมู่บ้านหัวเมือง
เขตแคว้นแดนประเทศมาเป็นลำดับ จนถึงเมืองสาเกต แคว้นมหารัฐโกศลได้ถึงทางพอด
ที่ที่พักแรมได้แห่งหนึ่ง ยังไม่เดินทางต่อไป สะเบียงอาหารของชีวิตโกमारภักต์ก็จวนจะหมดลง
ชวนให้เกิดความวิตกกังวลตามที่อาจารย์คาดหมายไว้ ชีวิตโกमारภักต์คิดหาสะเบียงอาหารเพิ่มเติม
ดำรงชีวิตไว้ แพทย์ นักถึงคนป่วย ก็ออกจากที่พักเดินไปตามบ้าน เทียวสืบถามหาคนป่วยใช้
ก็ได้เรื่อง

เวदानันทรยาเศรษฐีในเมืองสาเกตคนหนึ่งเป็นโรคปวดศีรษะมาเป็นเวदानานประมาณ
๗ ปี ทั้งหมอนขนตำหนุ้งจำนวนมากมายได้ทำการรักษาพยาบาล ก็ไม่หายขาดได้ ภริยาเศรษฐี
ต้องตื่นเปิดองทรพยสินไปจนระอาอกใจ ทอดอาลัยให้เป็นไปตามยถากรรมแล้ว

ชีวิตโกมารภักก็เข้าไปหาภริยาเศรษฐี แสดงความจำนงกับคนใช้ว่าจะขอรักษาโรค
ปวดศีรษะของภริยาเศรษฐี

คนใช้เข้าไปบอกนาย ภริยาเศรษฐีถามว่า หมอคนนั้นหนุ่มหรือแก่ คนใช้บอกว่า
หนุ่มครับ นายร้องตะวาด เอ๊ย ไตมันไป ไม่มีประโยชน์ หนุ่ม ๆ รักษาอะไรได้ ไม่เอา บอก
ให้ออกไปเสียจากบ้าน ว่าคาญจะตายแล้ว คนใช้ออกมาบอกให้ชีวิตโกมารภักทราบ

ชีวิตโกมารภักให้คนใช้กลับไปบอกอีกว่า จะรักษาให้หายก่อน จึงจะรับทรัพย์ค่า
รักษา ถ้าไม่หายจะไม่เอาอะไรเลย คนใช้เข้าไปบอกนายอีกตามคำสั่งของชีวิตโกมารภัก

ครั้นภริยาเศรษฐีชอบใจ จึงให้ชีวิตโกมารภักเข้าไปพบในบ้าน พบแล้วพูดจาตกลง
ยอมให้รักษา ชีวิตโกมารภักเริ่มต้นเข้าตรวจโรคก่อน วิชานำตรวจแล้วได้ว่า ชีวิตโกมารภัก
เขาเนยใสเจียวให้แกไฟจนแปรกดินแฉะรดแล้วประคบกับยาผงขนานหนึ่ง เสร็จแล้ว ให้ภริยา
เศรษฐีนี้กัดเขาทางจมูก แต่ว่าอาเจียนยานั้นออกมาทางปาก โรคปวดศีรษะของภริยาเศรษฐี
หายอย่างปลิดทิ้ง เพียงนัดยาครั้งเดียวเท่านั้น ภริยาเศรษฐีปลื้มใจแทบจะตอยตัว ยกย่อง
สรรเสริญความสามารถของชีวิตโกมารภักไปทั้งวันทั้งคืน ให้เงินค่ารักษาแก่ชีวิตโกมารภักโดย
ความเต็มอกเต็มใจเป็นจำนวน ๔,๐๐๐ กหาปณะ (๑ กหาปณะเท่ากับ ๔ บาท)

ลูกชายและลูกสะใภ้ของภริยาเศรษฐีให้อีกคนละ ๔,๐๐๐ กหาปณะ ตัวเศรษฐีเจ้าของ
บ้านให้อีก ๔,๐๐๐ กหาปณะ พร้อมทั้งข้าทาสชายหญิงและรถม้าเฉพาะตัว รวมจำนวนเป็นเงิน
๑๖,๐๐๐ กหาปณะ รวยเหลือเหลือสำหรับเป็นตะเบียงทางต่อไป ชีวิตโกมารภักเมื่อเสร็จการ
รักษาภริยาเศรษฐีแล้วก็ออกจากเมืองสาเกตแคว้นมหารัฐโกศเดินทางต่อไป ฯ

ชีวิตโกมารภักถึงกรุงราชคฤหแคว้นมคธ

ชีวิตโกมารภักออกจากเมืองสาเกตผ่านพันหมู่บ้านหัวเมือง เขตแคว้นแดน ประเทศแรม
รอนผ่อนพักมาเป็นลำดับหลายทิวาราตรี ถึงกรุงราชคฤหแคว้นมคธบ้านเกิดเมืองนอนของตน
โดยสวัสดิภาพ

เมื่อถึงแล้ว ก็เข้าเฝ้าพระบิดาอภัยราชกุมาร ทูลขออภัยโทษในการที่หนีไปโดยมิได้
ทูลลา แล้วทูลเล่าเรื่องการไปเมือง คักกศิลาโดย เจตจำนงจะศึกษา วิชาแพทย์ ถวาย ตั้งแต่ต้นจน
จบถ้วน ตะเยียดตะขอพอใจฟังไม่ฟังพลาดไม่ขาดสัญญาสมบูรณ์ครบ จบลงแล้วทูลถวายเงินกับ

ข้าทาสชายหญิงรทมาทได้มา เพื่อเป็นปฏิการะตอบแทนพระคุณ ทั้งเป็นการถนอมความซื่อซึ้งของ
หมองพระทัยในการที่ตนหนีไม่หลุดตา

อภัยราชกุมารทรงปรารบปดมพระทัย แล้วตรัสว่า อย่าเลย ทพยดินที่ไคมา พอไม่
ปรารภณา เจ้าจงใช้สอยเองเถิด เป็นเครื่องก่อร้างสร้างคนเหมาะสมควรกับวัยและเวลาแล้ว

ครั้นกาลต่อมา อภัยราชกุมารก็ทรงจัดการให้สร้างบ้านเรือนประทานให้แก่ชวโก-
มารภคชน ณ ภายในบริเวณวังของพระองค์ แยกชวโกโกมารภคออกไปเป็นครัวเรือนหนึ่งต่าง
หาก ชวโกโกมารภคก็อยู่เป็นสุขสำราญตลอดไป

อภัยราชกุมารเจ้าองค์นี้มีพระโอรสหรือไม่ คำถามได้กต่างถึง ไม่แสดงไว้ ชวนให้
คิดสงสัย หรือผู้เรียบเรียงชวประวัติของชวโกโกมารภค มุ่งแสดงแค่เฉพาะเรื่อง ชวโกโกมารภค
เท่านั้น ไม่ไผ่ผ่นถึงชวประวัติของอภัยราชกุมารก็น่าจะเป็นได้ ะ

เกียรติคุณของชวโกโกมารภคในราชสำนัก

ครั้งหนึ่งพระเจ้าพิมพิสารมคชินทราชิราช พระองค์ประชวรด้วยโรคเร็ดดีดวงที่พระ
ทวารหนัก พระภษาทรงเปราะเปื้อนด้วยพระโลหิต เมื่ออภัยราชกุมารเข้าเฝ้า มีพระบัญชาให้
ทรงเรียกแพทย์หลวงมาเยียวรักษา

อภัยราชกุมารทูลว่า เกตถ้ากระหม่อมมีนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญอยู่คนหนึ่ง ชื่อชวโก-
โกมารภค มีความรู้ในทางแพทย์ดีเป็นพิเศษ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า จะนำเข้ามาให้รักษา
พระราชบิดาทรงโปรดคร้บบัญชาให้นำชวโกโกมารภคเข้ามาได้ อภัยราชกุมารทูลดา
ออกจากที่เฝ้า เสด็จกลับไปในเวสัณวังของพระองค์ ทรงนำตัวชวโกโกมารภคมาเฝ้า

นายแพทย์ชวโกโกมารภคทูลขอพระราชทานบรมราชานุญาตตรวจพระโรค เมื่อตรวจ
เสร็จแล้วกทหายากววยครั้งเดียวเท่านั้น พระโรคเร็ดดีดวงนั้นหายไ้โดยฉันทะ

พระเจ้าพิมพิสารทรงสบายพระหฤทัย ด้วยโรคที่อกวนชวนให้เกิดทุกขเวทนา ทรง
รำคาญหงุดหงิดพระหฤทัยนั้นหายไ้ พระวรกายเป็นปกติ ทรงโปรดชวโกโกมารภคมาก ทรงทง
ในคุณภาพแห่งยาและความสามารถของเขา ทรงดำริจะบำเหน็จรางวัลว่าจะควรประการใดจึงจะ
เหมาะสม

ทรงดำริแล้ว จึงตรัสบัญชาการให้จัดทพยดินเครื่องพระราชทานแก่นายแพทย์ชวโก-
โกมารภค เป็นดังนี้ คือ ให้รวบรวมเครื่องมหัทธสมบัติเพ็ชรนิลจินดาสำหรับราชตระกูลทั้งชว

เก้าชุดใหม่มากองเข้า ถ้าจะคิดเป็นราคาเห็นจะเป็นจำนวนล้าน ๆ แล้วจัดหญิงรูปสวยวัยเท่า ๆ กัน ๕๐๐ คน แต่งกายประดับรัตนากรณ์อันมีค่าสูงเยี่ยม พวกราชสำนักทั้งภายในภายนอกสูงและต่ำ ทั้งหญิงและชายมาประชุมกันเป็นอันมาก

แล้วครั้นบัญชาให้เรียกนายแพทย์ชวโกโกมารภักตมา พระเจ้าพิมพิสารทรงมอบพระราชทรัพย์เครื่องมหัทธมนานพวาทะ ทงหญิง ๕๐๐ คน พระราชทานแก่ชวโกโกมารภักตด้วย พระวาทะว่า ชวโก เครื่องมหัทธมนานพวาทะ ทงหญิง ๕๐๐ คน ทงอยู่นั้น เรามอบให้เป็นสมบัติของแก เป็นปฏิการตอบแทนบุญคุณของแกที่รักษาโรคในตัวของเรา

คือนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ทุกคนเห็นจะต้องคิดตรงกันหมดว่า เพียงแต่รักษาโรคครั้งเดียว ทวารหนักให้หายเท่านั้น ทำไมจึงต้องสมนาคุณกันมากมายถึงเพียงนั้น มันอย่างไร ๆ กันอยู่ไม่น่าเชื่อ ไม่น่าฟัง คงจะมีพระราชประสงค์อะไรอีกสักอย่างหนึ่งเป็นส่วนสำคัญ แฝงอยู่ในพระราชหฤทัย ไม่ใช่เรื่องปฏิการตอบแทนบุญคุณอย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อนักถึงพระมหากษัตริย์พระองค์คนมาก ๆ ช้า ๆ ก็เห็นปรากฏในคำหรับคำราชอื่น ๆ หดหายแห่งว่า พระมหากษัตริย์พระองค์เป็นบุตรของพระเกียรติคุณนี้ มีพระปรีชาปัญญาดำรง ในการปกครองประเทศชาติให้ประชาชน ซึ่งอยู่ภายใต้ พระบารมียุติกันดี สำคัญ พระองค์หนึ่งทรง พุทธกาล และทรงชำนาญในรตักษณศาสตร์ เฉพาะรตักษณเดียวทรงชำนาญมาก มีพระ เกียรติคุณว่า สัพพัตถญาณ ทรงชำนาญในการฟังเสียงของคนทั้งปวง ฟังแล้วรู้ได้ว่าเป็นคนอย่าง นั้น ๆ ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว

ถ้าเป็นดังว่านี้ เวลาชวโกโกมารภักตเข้าไปถวายการรักษาพระโรค พระมหากษัตริย์ พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นรูปร่าง และทรงสดับเสียงของชวโกโกมารภักตที่ถวายบังคมทูลบาง ดั่งบางอย่างเกี่ยวกับพระโรค ก็ทรงทราบเรื่องของชวโกโกมารภักตได้มากพออยู่แล้ว เกิดพระ กรณาวารตนาจะ ชบเสียงฝังอยู่ใน พระราชหฤทัย แต่มี พระประสงค์ จะทรง ทดลองต่อไปอีก เป็นการสอบสวนความรู้ความเข้าใจได้ทรงศึกษา และทรงพิจารณาแล้วแต่ค้น ให้กระซิบ ขยับ

ถ้าเป็นดังว่านี้ การที่พระองค์ทรงปฏิการตอบแทนของความคิดของชวโกโกมารภักตมากมาย ถึงเพียงนั้น ก็เป็นวิธีการคิดเลือกคนของพระมหากษัตริย์ซึ่งจะต้องชบเสียงเท่านั้น คนนี้ยังไม่ได้ โทกจิตเห็นแก่ตัวมากเกินไป ไม่ควรที่พระมหากษัตริย์จะทรงชบเสียง คนเช่นนี้เมื่อดำรงหน้าที่

ราชการแผ่นดินหรือหน้าที่ใด ๆ ก็ตามที่กลุ่มอำนาจแล้ว ต้องทำการทุจริตไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่เหนือกว่าและคนทั่วไป ให้ฉายาว่าคนโกง ชีโกง กังฉิน ส่วนคนที่ตรงกันข้ามกับคนดังวั้น ย่อมเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ และเป็นที่ไว้วางใจของคนทั่วไปได้ เป็นคนดีสมควรแก่หน้าที่ที่กลุ่มอำนาจได้ทุกอย่าง คนโง่มาก มีหน้าที่ทำได้อย่างเดียว คือเป็นกรรมกรรับจ้างขุดดินแบกหามเท่านั้น

ในที่สุดของเรื่องนี้ นายแพทย์ชวโกโमारภักดิ์ไม่รับพระราชทาน เห็นเกินสมควร เกินวาสนาของตน ทูลถวายคืนแด่พระมหากษัตริย์ว่า ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานทรัพย์สินและคนเหล่านี้แก่ข้าพระพุทธเจ้านั้น ก็เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสิ้นพันหาที่เปรียบไม่ได้ แต่ข้าพระพุทธเจ้าเห็นไม่เหมาะสมกับภาวะของตน ไซ้จะหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างใด ๆ นั้นมิได้เลย ข้าพระพุทธเจ้าขออน้อมเกล้าถวายทรัพย์สินกับคนเหล่านั้นคืนแด่ฝ่าละอองธุลีพระบาท

พระมหากษัตริย์ทรงพอพระทัยในน้ำใจของชวโกमारภักดิ์ หากชวโกमारภักดิ์ไม่ถวายคืน พระองค์ก็คงเตรียมทางที่จะทรงเอากลับคืนไว้เสร็จแล้วด้วยพระปรีชาปัญญาสามารถ เมื่อชวโกमारภักดิ์ทำได้อย่างนี้ นับว่าได้สร้างโชคดีให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และสร้างโชคดีให้แก่พระมหากษัตริย์ของคนอีกด้วย กล่าวคือพระมหากษัตริย์จะได้คนดีไซ้ และชวโกमारภักดิ์จะได้ตำแหน่งหน้าที่สูง มีเกียรติคุณพุ่งจรรไปในหมู่มนุษย์ทุกทิศทุกทางยืนคงอยู่ตลอดกาลนานไกล จักเป็นเนติแบบฉบับของคนดีทั้งหลาย

ต่อมาคณะผู้เกยรตซึ่งประชุมคอยอยู่ในที่นั้น เมื่อได้เห็นชวโกमारภักดิ์ทำอย่างนั้นต่างก็พากันเกิดปิตินิยมชมชอบ กล่าวยกย่องสรรเสริญเสียงระเบ็งแซ่ทั้งคนชั้นสูงชั้นต่ำและทั้งหญิงทั้งชาย พระมหากษัตริย์ทรงพลัดแปลงไปพระราชทานอย่างอื่น คือที่ดินเคหาณบ้านเรือนเครื่องใช้สอย คนใช้ ยานพาหนะ กับส่วนหลวงแห่งหนึ่งชื่อพระราชอุทยานอัมพวัน (สวนมะม่วง) ที่ดินมีสวนแห่งหนึ่งประจำให้แกชวโกमारภักดิ์ เหมาะสมแก่ชวโกमारภักดิ์ ส่วนชวโกमारภักดิ์น้อมเกล้ารับพระราชทานโดยคุณนัยภาพ

ต่อมาจากนั้นทรงพระกรุณาโปรดให้ชวโกमारภักดิ์รับหน้าที่เป็น นายแพทย์ ประจำองค์พระมหากษัตริย์และราชบริพารภายในราชสำนัก และเป็นนายแพทย์ประจำองค์พระพุทธเจ้ากับพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ต่อจากนั้นจะเป็นเวลาเท่าใดไม่กำหนด ชั่วโกมารภักดีได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็น
เอกอรรคมหาอำมาตย์ ตามภาษามคธว่า เอโก อคฺคมหามจุโจ ชัโว โกมาร ภคฺติโก ดัง
เป็นที่สันนิษฐานชอบคู่ปรัการราชการแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ ชั่วโกมารภักดีมีเกียรติยศเกียรติ
คุณชื่อเสียงดีทุกตำแหน่ง เป็นข้าราชการแผ่นดินดี เป็นนายแพทย์ที่ดี เป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่
เหนือกว่าและคนทั่วไป ประกอบกิจไม่มีการทุจริตผิดธรรม สัมควรแก่การเคารพนับถือบูชา มี
ชื่อเสียงดีเป็นตัวอย่างปรากฏอยู่ในโลกตลอดกาลนาน

ชั่วโกมารภักดีเปิดกระโหลกศีรษะเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห

เศรษฐีชาวกรุงราชคฤหคนหนึ่งเป็นโรคปวดศีรษะมานานประมาณ ๗ ปีกว่า หมอเสด
หมอดมามากด้วยกินปลารักษากันมานานแล้ว ไม่รู้จักหายสักที เศรษฐีทนทุกข์เวทนาจนระอาใน
ชีวิต หมอไหนก็หมอนั้น ไม่ได้ผล ปวดไม่หาย จ่ายแต่ค่ายารักษาไป น้อยบ้าง มากบ้าง
สิ้นเวदानานประมาณ ๗ ปีกว่า ถ้าจะจับมันก็กรายจ่ายไว้เห็นจะหมดเงินไปจำนวนหนึ่ง ๆ กหาปณะ
พวกหมอที่โง่ ๆ เคยรักษาเย้ยยามาเย้ยมเย้ยเห็นอาการแล้ว ต่างก็พยากรณ์คาด
หมายว่า จะต้องตาย ณ ภายใน ๕ วันบ้าง ๗ วันบ้าง

ส่วนพวกคนสำคัญ ๆ เช่นเศรษฐีที่เป็นมิตรสหายชอบพอนับถือกันกับเศรษฐีนั้น ก็พา
กันมาเย้ยมเย้ย เห็นอาการหนักตกใจทรงทราบว่าพวกหมอบอกเลิกไปหมดแล้ว ไม่มีหมอประจำ
คนหนึ่งในพวกคนสำคัญ ๆ เช่นเศรษฐีซึ่งเป็นมิตรสหายของเศรษฐีนั้นเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารทูล
ทูลทูลราช ทูลถามถึงเหตุอาการป่วยของเศรษฐีนั้นถวายให้ทรงทราบ พระองค์จึงทรงพระ
กรุณาตรัสบัญชาให้นายแพทย์หลวงชั่วโกมารภักดีไปรักษาเศรษฐีคนนั้น

ชั่วโกมารภักดีเมื่อได้รับทราบพระราชบัญชาแล้ว ก็รีบเตรียมตัวไปบ้านเศรษฐีที่ป่วย
นั้น ถึงแล้วชั่วโกมารภักดีพูดกับเศรษฐีว่า ผมจะมารักษาโรคของท่านโดยพระบรมราชโองการ
ตรัสใช้ แล้วชั่วโกมารภักดีเข้ตรวจโรค รู้จักเรื่องโรคดีแล้ว พูดตอใจกับเศรษฐีว่า
ถ้าผมรักษาโรคของท่านหายท่านจะให้อะไรแก่ผม อยากทราบก่อนที่จะลงมือรักษา

เศรษฐีตอบว่า ถ้าหายจริงแล้ว ผมจะยกทรัพย์สมบัติของผมให้แก่ท่าน ส่วนตัว
ของผมพร้อมด้วยบุตรภรรยาข้าทาสชายหญิงก็จะยอมเป็นข้าทาสของท่าน

แล้วชั่วโกมารภักดีถามต่อไปว่า ท่านสามารถนอนตะแคงขวา ๗ เดือน ตะแคงซ้าย
๗ เดือน นอนหงาย ๗ เดือนโดยไม่ดับเปลี่ยนได้ไหม เศรษฐีรับว่านอนได้ ชั่วโกมารภักดีพูดว่า
ถ้าได้อย่างว่าคงคงผมรักษา

แล้วชวโกมารภักดลงมือจัดทำให้เสร็จขึ้นนอนเรียบร้อยตามที่ต้องการแล้ว ดำเนินงานตามวิธีสัตยแพทย์ ใช้มีดผ่าตัดได้ถลกหนังหุ้มกระโหลกศีรษะออก ใช้เครื่องมือตัดเบ็ดกระโหลกศีรษะออกส่วนหนึ่งตามรอยประดำน เห็นตัวสัตว์เล็กใหญ่ ๒ ขนาดที่ก้นมันสมอง เขาค้มคืบจับออกมาแสดงแก่คนทั้งหลาย พูดว่า นี่พวกคุณดู ตัวสัตว์เล็กใหญ่ถึง ๒ ขนาดเกิดอยู่ที่สมอง ตัวสัตว์ ๒ ขนาดนี้แหละมันสามารถกินมันสมองของเสร็จรู้ให้หมดไปภายใน ๕ วัน หมคนมันสมองแล้วเสร็จรู้ก็คงตาย

เมื่อเขาตัวสัตว์ออกหมดแล้ว ก็เอากระโหลกศีรษะขึ้นทั้งคอกอนนั้นดงปิดทำให้สนิทตามรอยประดำนด้อย่างเดิมแล้ว เย็บหนังหุ้มกระโหลกศีรษะที่ตัดถลกออกทำโดยบรรจุประณีตเสร็จแล้วเอายาตามรอยที่เย็บ ดำเนินการเพียงเท่าที่จวนจจะชวโกมารภักดทำการรักษาเสร็จแล้ว ปล่อยไว้ให้เสร็จรู้ทนจนคะแคงขวา ๗ วัน คะแคงซ้าย ๗ วัน นอนหงาย ๗ วัน ถึงเวลา ๓ ด้ปด้าให้แผลหายเป็นปกติ ร่างกายของเสร็จรู้มีผิวพรรณสดใสสมบูรณ์พูนสุขทุกเวลา มากไปด้วยการยมน้ำมันงาได้หายดีแล้ว

เมื่อเสร็จรู้หายป่วยเป็นปกติดีแล้ว วันหนึ่งชวโกมารภักดได้ไปหาเสร็จรู้พบถามว่า ศีรษะเป็นอย่างไบบ้างครับ หายปวดไหม เสร็จรู้ตอบว่า หายเป็นปกติแล้วครับ

ชวโกมารภักดพูดว่า ดีแล้วคือไปเราจะได้พบกันอีกก็ยากเต็มที่ ท่านจะให้อะไรผมเป็นค่ายาค่ารักษา ก็ควรจัดการได้

เสร็จรู้พูดว่า ก็คงเป็นตามที่สัญญากันได้เดิมไม่แปรเป็นอื่นไปได้ ทรัพย์สินสมบัติของผมห้างหมดยกให้ท่าน ส่วนตัวผมพร้อมด้วยบุตรภริยาข้าทาสชายหญิงก็ต้องมอบเป็นข้าทาสของท่าน

ชวโกมารภักดร้องไห้ พูดว่า เขาก็นั่นถึงอย่างนั้นเทียวหรือ ท่านนี้ใจดีมากควรนับถือ อย่าให้หนักมือถึงขนาดนั้นเลยท่าน ผมก็ไม่ใช้คนโง่ตาหาบเงินอะไรดอก เขาอย่างนั้นก็แล้วกัน คือ ให้ผมเสียหนึ่งแสนกหาปณะ ทุกเกล็ดถวายเป็นของหลวงไปเสียหนึ่งแสนกหาปณะก็แล้วกัน เสร็จรู้จัดการตามที่ท่าน

เรื่องที่แสดงตอนนั้นพูดถึงโรคในศีรษะของเสร็จรู้ก็ดี วิธีการรักษาของนายแพทย์ชวโกมารภักดก็ดี ฟังแล้ว ทำให้จิตใจมืดมัวไม่แจ่มกระจ่างในทางเหตุผล โรคชนิดนั้นเห็นจะมีน้อยในโลก ไม่คิดคาดเหมือนโรคอย่างอื่น ชวนให้สงสัยว่าตัวสัตว์หรือตัวพยานมันเกิดขึ้นได้อย่างไรในสมอง ในเมื่อกระโหลกศีรษะไม่ทะลุเป็นรูรั่ว หรือเกิดจากเส้นโลหิตที่เดินไปทั่วสรรพางค์กาย

ก็อาจเป็นไปได้ มันสมองย่อมมีเยื่อหุ้มเป็นถุงอยู่ภายนอกอีกชั้นหนึ่งต่อจากกระดูกศีรษะลงไป เมื่ออวัยวะส่วนใดไม่สบาย ส่วนนั้นไม่น่าจะเกิดตัวสัตว์ได้ อนึ่งตัวสัตว์ทุกชนิดย่อมต้องมีปรางค์ คือ ตมหายใจสมบูรณ์แห่งชีวิตเนื่องกับอากาศจึงจะยังชีพต่อไปได้ แต่ตัวสัตว์ที่เกิดภายใน ร่างกายคนไม่จำเป็นต้องมีปรางค์ คือ ตมหายใจได้กรรมัง อย่างทารกซึ่งอยู่ในท้องแม่ก็ไม่หายใจเหมือนกัน อากาศโลหิตของแม่วิ่งมาเลี้ยงตัวจากสายสะดือ ตัวสัตว์ซึ่งชุ่มเชอยู่ในสิ่งใดโครกก็เช่นนั้น คนไม่รู้อาพาทยย่อมจะต้องสงสัยเป็นธรรมดาเพราะความโง่

วิชาการศึกษาของชาวโกมารภักดิ์ ที่ว่าจัดเปิดกระดูกศีรษะออกส่วนหนึ่งตามรอยประ ดาน เห็นตัวสัตว์ตัวเล็กใหญ่ ๒ ขนาดที่ท่อนมันสมอง เขาค้นคืบจับออกมานักเหมือนกัน ชวนให้ สงสัยว่า จัดเปิดอย่างไร น่ากลัวกระดูกศีรษะจะมีมันแตกหักบั่นบี้ยยับไปหมด ไม่ใช่ของเอา ออกง่าย ๆ คนที่ถูกเขาคัดหัวจนหนึ่งศีรษะขาดแตก กระดูกศีรษะก็ไม่แตกแยกจากรอยประ ดานเลย แสดงให้เห็นว่าแน่นแข็งแรงมาก แต่ชาวโกมารภักดิ์จัดเปิดออกมาได้ง่าย ๆ เหมือนอย่างเปิดฝา ครอบน้ำ คนโง่ไม่รู้อาพาทยย่อมจะต้องสงสัยเป็นธรรมดาอีกเหมือนกัน

ชีวิตโกมารภักดิ์รักษาคนป่วยในต่างแคว้น

ครั้งหนึ่งเศรษฐีผู้มีอิทธิพลคนหนึ่งในกรุงพาราณสี แคว้นกาฬี บุตรชายของเขาเป็นโรค แดงตาการเป็นผอมเหลือง เป็นมานานแล้ว แพทย์หมอในกรุงพาราณสีหลายคนแก้ไขไม่ตก เศรษฐีนั้นถึงนายแพทย์ชาวโกมารภักดิ์ในกรุงราชคฤห์ ตามเกียรติที่เจ้าต้อพุงขจรไปหลายแคว้น ในชมพูทวีป ว่าเป็นหมอตัวเศษศักดิ์สิทธิ์รักษาหายทุกราย แะรักษาโรคได้ทุกชนิด คิดแล้ว ตกตงใจจะไปเอาหมอชาวโกมารภักดิ์ เตรียมตัวออกเดินทางมากรุงราชคฤห์ ถึงแล้วพักแรม

เมื่อได้โอกาสก็เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร ทูลขอแพทย์หลวงชาวโกมารภักดิ์ไปรักษา บุตรชายของตน พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตราบัญชาชาวโกมารภักดิ์ให้ไปกับ เศรษฐี เศรษฐีนำชาวโกมารภักดิ์เดินทางกลับกรุงพาราณสี

เมื่อถึงเคหาสน์นั้นเวรฉันทักผ่อนได้เวลาแล้ว เศรษฐีนำบุตรชายของตนมาแสดงตัวกับ ชาวโกมารภักดิ์ ชาวโกมารภักดิ์ลงมือตรวจโรค เมื่อได้ตรวจดูถี่ถ้วนรอบคอบแล้วแสดงผลแห่ง การตรวจ

ชีวิตโกมารภักคบอกกับเศรษฐีว่า บุตรชายของท่านเป็นผู้ในตำได้จะต้องทำการผ่าตัดที่ท้อง จึงจักษุรักษาหายอย่างไร เศรษฐีพูดว่า แล้วแต่คุณหมอจะเห็นสมควรประการใด ผมต้องการให้โรคของลูกหายเท่านั้น

นายแพทย์ชีวิตโกมารภักคเตรียมตัวทำการผ่าตัด ลงมือดำเนินงานตามวิธีของคัตยแพทย์ ได้ผ่าท้องลูกชายเศรษฐี จับตาดูได้คอนที่เป็นฝีทั้งหมดยกออกมาแสดงให้เศรษฐีพร้อมทั้งภรรยาและลูกสะใภ้วงศ์าคณาญาติซึ่งประชุมอยู่ในที่นั้นดูทุกคน พร้อมกับคำอธิบายโทษของฝีชนิดนี้ให้ฟังด้วย เสร็จแล้วดำเนินงานต่อไป คัตยได้ที่เป็นฝีทั้ง ตรวจตราเรียบร้อยแล้ว ทำแผลเย็บในเย็บนอกแล้ว เอายาทาแผลเป็นเสร็จการโดยเรียบร้อยทุกอย่าง

ต่อมาลูกชายของเศรษฐีก็หายจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ร่างกายอ่อนท้วนทั่วถ้วนสมบูรณ์ พูนพดฺครัน ผิวพรรณผุดผ่องเหมือนทองทาบทา นายแพทย์ชีวิตโกมารภักคเตรียมตัวกลับ ได้รับเงินค่ายาค่ารักษาจากเศรษฐีเป็นเงิน ๓๖,๐๐๐ กหาปณะ

ชีวิตโกมารภักคได้ไปเผยแพร่เกียรติคุณชื่อเสียงดีโดยสมรรถภาพในทางแพทย์ไว้ในกรุงพาราณสีแคว้นกาต้แล้ว เดินทางกลับกรุงราชคฤห์โดยสวัสดิภาพ

เรื่องที่แสดงถึงวิธิการรักษาของนายแพทย์ชีวิตโกมารภักคในตอนนี้ ฟังแล้วมีมติว่าไม่กระจ่างในทางเหตุผล ชวนให้คิดสงสัย ในเมื่อลงมือทำการผ่าตัดไม่ปรากฏว่าใช้ยาอะไรทำอย่างไร ระวังเส้นประสาทตรงที่ผ่าตัดเลย

บุตรชายเศรษฐีที่ถูกผ่าท้องจะเจ็บปวดหรือไม่หนอ สันมุคิดว่า เรานั่งอยู่ดูๆ เพื่อนมารุมจับให้นอนหงาย แล้วเอามือมาผ่าท้องตากเขาได้ยอกออกมาดูกัน เวลาคับมิดตงแทงท้องมิดนถบเอาจาตะหวัดไปหรือ เพราะความหวาดเสียวและความเจ็บทนไม่ไหว ดูแต่พวกโทษะจริตเขาดรี้นพันแทงกันตามถนนหนทาง ยังเจ็บปวดร้องครางกันอย่างน่าสงสารใจ แค่นี้ด้วยเป็น ๆ ไปจับมาผ่าท้องของมันเข้า มันยังทนแทบจะจับไม่อยู่ แต่ชีวิตโกมารภักคทำการผ่าตัดทำงานง่าย ๆ เหมือนร่างผิคนตายแล้ว คนไม่รู้วิชาแพทย์ก็ต้องสงสัยเป็นธรรมดาเพราะความโง่ ๆ

ชีวิตโกมารภักครักษาพระมหากษัตริย์กรุงอุชเชนี

ครั้งหนึ่ง พระเจ้าจันทปัสโชโต อ้วนคัมหาราชกรุงอุชเชนี แคว้นอันดีประชาวพระวรรณโรคผอมเหลือง ทรงทนทุกข์ทรมานมานานวัน พวกแพทย์หลวงประจำราชสำนัก และ

พวกแพทย์อื่น ๆ คนสำคัญ ๆ ปลดปล่อยการรักษา กันจนเต็ม ความสามารถ หหมดฝีมือ แท้ไม่ตกมา
นานแล้ว

โดยที่เกียรติคุณชื่อเสียงดีในทางการแพทย์ของชววกโกมารภักดิ์ สำนักานาญรักษาหาย
ทุกราย และรักษาโรคได้ทุกชนิด ชวนให้คนสำคัญ ๆ ในพวกข้าราชการแผ่นดินนี้ถึงชวก-
โกมารภักดิ์ ณ กรุงราชคฤห์ จึงกราบบังคมทูลทูลพระมหากษัตริย์ให้ทรงทราบ ถวายคำแนะนำให้
ทรงขอหมอชววกโกมารภักดิ์มารักษาน่าจะหายได้

พระเจ้าจันทรบัพทโรโคตรทรงเห็นชอบด้วย จึงรับบัญชาให้คณะราชทูต นำพระราช
สาส์นไปทูลเกล้าถวายพระเจ้าพิมพิสาร ณ กรุงราชคฤห์ ครั้นจัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว พวกราชทูต
ก็กราบบังคมลาออกเดินทางไปกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ผ่านหมู่บ้านนิคม ชนบท บรรพตป่าพง
ดงพญาคันคัง นันทาร ทรมานชะมุกชะแมมรอนแรมไปเป็นลำดับ ๆ จนถึงกรุงราชคฤห์
โดยสวัสดิภาพ

คณะทูตเข้าหาขุนนางผู้ใหญ่แสดงเจตจำนงที่จะเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินให้ทราบขุนนางผู้
ใหญ่กำหนดการนัดหมายไว้ให้ทันเสร็จแล้ว เมื่อถึงเวลาตามกำหนด

เมื่อนั้น (มคธ ราชฯ เสนิโย พิมพิสาร) พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมคธอินทราธิราช
เสด็จออกยังท้องพระโรง โอพารมหนักศุภพรรณพิจิตรวิจิตรกระการ ขุนนางผู้ใหญ่ นำคณะราชทูต
กรุงอุชเชนีเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น ความในพระราชสาส์น นั้นทูลขอ พระราชทาน นายแพทย์
ชววกโกมารภักดิ์ไปรักษาพระโรคพระเจ้าจันทรบัพทโรโคตร ทรงทราบแล้วทรงโปรดพระราชทานครี-
ติบัญชาให้ชววกโกมารภักดิ์ไปกรุงอุชเชนีกับคณะทูต คณะทูตกราบถวายบังคมลาออกจากที่เฝ้า

ชววกโกมารภักดิ์รับพระราชบัญชาแล้วเตรียมตัว ได้เวลาออกเดินทางไปพร้อมกับคณะ
ทูต ชววกโกมารภักดิ์กับคณะทูตเดินทางตราครว้าคร่ำดำเนินทนแดดทนฝนมุงหมายจะให้ ถึง โดย
เร็ว ไปตามทางทุรกันดาร หลายทิวาวารจึงถึงกรุงอุชเชนี แคว้นอวันตีโดยสวัสดิภาพ

เมื่อถึงแล้ว ได้โอกาสชววกโกมารภักดิ์กับคณะทูตเข้าเฝ้าพระเจ้าจันทรบัพทโรโคตร พระ
มหากษัตริย์ทอดพระเนตรเห็นนายแพทย์ผู้มั่งเกียรติชววกโกมารภักดิ์ ก็ทรงดีพระทัยมากครี-
ติถามเรื่องส่วนตัวและการเดินทาง เกิดความสนทนากันคุ้นเคยกันแล้ว ได้โอกาสเหมาะชววกโกมารภักดิ์
ทูลขอรับพระราชทาน พระบรมราชานุญาตตรวจพระโรค พระเจ้าจันทรบัพทโรโคตรพระราชทานพระ
บรมราชานุญาต

ชีวิตโกมารภักตรวจพระโรคโดยละเอียดรอบคอบทั่วถึงแล้ว ทูลว่า พระโรคนี้ไม่เป็นไรพระเจ้าข้า สามารถรักษาให้หายได้ พระโสดงดำหรับพระโรคนี้แค่ต้องประสมกับเนยใสเป็นกระสาย ครั้ดถาม ท้อ! อะไรเนยใส ทูล เนยใสพระเจ้าข้า ครั้ด บ๊ะ! ไม่ได้ๆ ไม่ได้เป็นอันขาด ปฏิภูณดำหรับฉัน เก๊ตยด ๆ เกิดมาไม่เคยดองดำคอกเข้าไปเลย อย่าว่าแต่จะกินเข้าไปเลย เพียงแค่พูดถึงชื่อมันเท่านั้น ทนไม่ไหวอยู่แล้ว คายเสียก่อนดีกว่าที่จะกินเนยใส ท่านจงเอายาอย่างอื่นแก้ อ้ายจัญไรนี้ เป็นไม่ได้แน่ ๆ

ชีวิตโกมารภักเมื่อได้ฟังพระเจ้าจันทบัสโรโคครั้ด ปฏิเสธไม่ยอมเสวย พระโสดงที่เข้าเนยใสเป็นเค็ดขาดเช่นนี้แล้ว ก็ให้อัดอั้นตันใจที่สุด เพราะโรคนี้ถ้าไม่แก้ด้วยยาที่ประสมเนยใสแล้ว ไม่มีทางจะหายได้เลย ชีวิตโกมารภักคดกลงแข็งใจต้องไ้ช้ยานี้ให้ได้ แค่คิดต่อไปว่า พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ ดูพระลักษณะอาการจะเป็นคนพระทัยร้าย จำต้องหาทางหนั้ที่ไ้ไ้ไว้ให้เสร็จ มิเช่นนั้นจะคองเขาป้ง เมื่อเขาป้งแล้วจะถูกจับตัวประหารชีวิต

เมื่อคิดมาถึงแค่นั้น พอดีชีวิตโกมารภักนึกขึ้นมาได้ค่อว่า พระมหากษัตริย์พระองค์นี้มีคนแะดัดค่วพาหนะพิเศษในทางฝั้เท้าดำคัญ ๆ อยู่หลาย คื่อ ข้างฟ่งช่อภักทวดดี เดินทางวันตะ ๕๐ โยชน์ ข้างพลายช่อนาพาครี เดินทางวันตะ ๓๐๐ โยชน์ มา ๒ ค่ว ค่วหนึ่งช่อเวลูกณโณ ออกค่วหนึ่งช่อมูญชเกไ้ ๒ ค่วนกาลถึงฝั้เท้าเท่ากัน เดินทางวันตะ ๓๒๐ โยชน์ ราชบุรุษคนหนึ่งช่อกาโกเดินทางวันตะ ๖๐ โยชน์ เราจำจะช่อราชพาหนะเหล่านั้ค่ออย่างหนึ่งช่อพาค่วหนั้ ในเมื่อวางยาเสร็จแล้ว

เมื่อคิดเห็นช่อทางได้แล้ว จึงถวายนังคมทูลว่า จะเอาพระโสดงชานอื่นไ้ไ้ไม่ต้องประกอบเนยใสก็ได้พระเจ้าข้า พระโสดงยังมีอีก แค่ข้าพระพุทธเจ้าช่อพระราชทานข้างช่อภักทวดดี แะประค่วพระนครประค่วหนั้เพื่อความสะดวกดำหรับไ้ช้ออกเทียวดหาสัตว์พรุณยา ซึ่งเนองกับเวลา กตางคินกัม กตางวนกัม งานถววยการรักษาก็จะไ้ไ้เร็วเขา

เมื่อพระเจ้าจันทบัสโรโคได้ทรงดบั้คำช่อของชีวิตโกมารภัก หาได้ทรงคิดระแวงไป ในทางเล่หักถของชีวิตโกมารภักไม่ ก็ทรงอนุญาต ครั้ดบัญญัติหัวหนั้มาหาดเล่ให้จัดการตามความประด่งคั้ของชีวิตโกมารภัก

ส่วนชีวิตโกมารภัก ถววย บังคมตา ออกจากที่ เฝ้าไป สู่เคหาสนั้ ทพัก ซึ่งเจาหนั้ที่ จดไว้ดำหรับรับรอง นอนครั้กค่อร่ดถึงการประกอบยา คิดดำไว้แล้ว ถูกช่นดำเนิงงาน ไปเอาเนยใสมาเคียวแกไฟให้หน่อย แปรดักถนร่ดให้ค่อถายค่อถึงกับด้นาฝั้าตรฝั้าต ได้ทคั้แล้วเก็บค่อยเวลา

การ เจริญนิยมพระนครหลวงหรือกรุงศรี สมัยโบราณ ผู้คนไม่คับคั่ง ดันตาม เหมือน
สมัยนี้ ประคองพระมหานครเบียดกันวันเบียดกันคืน มีคนเฝ้ารักษาประตูทุกประตู ชั่วโกมารภักดี
เข้าเฝ้าถวายพระโอสถ เสด็จขึ้นหัวค้ำ

เมื่อชั่วโกมารภักดีได้เวลาแล้ว ก็เข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์จันทบุรีไชโยโค กราบบังคม
ทูลเกล้าถวายพระโอสถ ทูลว่า เสด็จพระโอสถพระเจ้าข้า พระโอสถนี้ประสมด้วยน้ำฝาดเป็น
กระสาย

พระมหากษัตริย์เรียกทรงรับมาเสวยโดยมิได้ทรงทราบว่าเป็นประคองกับเนยใส เมื่อพระมหา
กษัตริย์เสวยพระโอสถเสร็จแล้ว ไม่ช้าชั่วโกมารภักดีก็ทูลว่า จะจัดพระโอสถมาทูลเกล้าถวายอีก
แล้วถวายบังคมลาออกจาก ที่เฝ้า รีบไปยังโรงช้าง แจ้งความประสงค์ให้เจ้าพนักงานเลี้ยงช้าง
ทราบว่า จะต้องการช้างพลายทวดคนเดียว

ชั่วโกมารภักดีเฝ้าได้ช้างพลายทวดแล้วก็นำขึ้นจากพระมหานครขึ้น เขาขอ
ขนานช้างพลายทวด เร่งฝีเท้าให้เร็วเข้า คดที่ลุ่มไปเคาะที่สูง โคนหัวคอแล้วก็นำขึ้นไม่ ถึงไกล
ไกลดำ ค่ำหัวขำมันลงไป ยิ่งเร็วมากยิ่งขึ้น รุดไปข้างหน้า

ส่วนเบื้องหลัง พระโอสถที่พระมหากษัตริย์จันทบุรีไชโยโคเสวยแล้ว ก็ละลายกระจาย
รดฟองตัว ทรงเรือออกมาตั้งถนัดเนยใสฟุ้งไปทั่วบริเวณพระนาถิก ทรงร้องว่า เอ๊ะ เนยใส
อ้ายจัญไรเอากุแล้ว นิบหายตายหากันวันนั้นแน่ ครี๊ดเรียกมหาดเล็กเวร พระสุรเสียงออกถัน
พอมหาดเล็กเวรเข้ามาเส่นอตัว ครี๊ดว่าไปตามควมขอชั่วโกมารภักดีมาเดี๋ยวนี้ ทรงเรือออกมาอีก ๆ

มหาดเล็กไปตามควมชั่วโกมารภักดีก็รีบหาย ทรงพิโรธโกรธกริ้ว ทูบถันเครื่อง
ราชูปโภคโกธเคียงแตกกระจายกระจุยกระจาย กระโถนขันน้ำพระขนิษฐาเป็นตุกฟุคบอด มหาดเล็ก
กอดเข้ามถวายบังคมทูลว่า หมอชั่วโกมารภักดีช้างพลายทวดออกจากพระมหานครไปนานแล้ว
พระเจ้าข้า ไม่ทราบเกล้า ๆ ว่าไปหายหรือหนึ่

ทรงสดับแล้ว ครี๊ดว่า “อ้ายหมอเจ้าเดห์ หนึ่ ชันอยู่หัวมันจะขาด ไปตามคว
อ้ายกากมาให้เร็ว ๆ” (นายกาก คือ ราชบุรุษผู้เฝ้ามียิงในทางผีเท้า เดินทางได้วันละ ๖๐
โยชน์)

มหาดเล็กรับพระบรมราชโองการครี๊ดใช้ให้ไปตามนายกาก หายเงยไปหายชั่วโง
จนเวลาจวนสว่างแล้วจึงได้ตัวนายกากเข้ามาเฝ้า พระมหากษัตริย์ทอดพระเนตรเห็นนายกากครี๊ด
ว่า “อ้ายกาก เกิดเรื่องขึ้นแล้ว หมอชั่วโกมารภักดีพวกกรุงราชคฤห์เอามาให้รักษา ดูวางยา

ผิดแล้วหลบหน้า พาช้างภททวัดเผ่นหนี มิ่งขำนาญทาง ต่แล้ว รีบไปตามตัวมาเร็ว ๆ มันทน
 ไปนานแล้ว ขย้าชกข่า นึกจะเตือนมิ่ง ขย้าหมอกคนนทาตเดห์เหตยมของมั้นเห็นจะมากโซอยู่นะ
 แต่มิ่งนหมกหัวโขชเทอชอย่างกะหัวดาก จงดำนกดวงมิดแต่จะเดินเร็วเท่านั้น แต่มิ่งบัญญัติพอตัว
 เป็นถึงพระเจ้าแผ่นดินยังไต่ความคิดมั้นไม่ทัน ถูกตกหลุมเนยไต่ของมั้นอยู่นี้ ไปทันเข้ากลางทาง
 แล้ว มั้นจะให้กินอะไร ๆ ขย้าไปกินของมั้น ชินกินเข้าไปจะตกหลุมเดห์กตของมั้นอีกคนหนึ่ง
 เดี้ยเกียรติชาวกรุงอุษเชนจำไฉนนะ ไป!” (กรุงอุษเชนเป็นเมืองหลวงของแคว้นอวันต์ สมัยปัจจุบัน
 ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำฉีปราเหือแคว้นบอมเบ)

ราชบุรุษกาโกหรือการับพระราชบัญชาแล้ว กราบถวายบังคมลาออกจากที่เฝ้าเดิน
 มุ่งตรงไปยังบ้านเรือนของคนเตรียมตัวเดินทางโดยรีบด่วน ตั้งเสียกิจการอะไร ๆ กับภรรยาเสร็จ
 แล้ว ออกเดินโดยรีบร้อน

ชวโกโกมารภักคึกคาคหาญไว้ก่อนแล้วว่า พระเจ้าแผ่นดินกรุงอุษเชนต้องใช้ให้ราช
 บุรุษหรือมหาดเล็กคนทีชอกากตามเขานำเอาตัวกตบแน่นอน จึงพยายามเร่งฝีเท้าชางภททให้
 พ้นจากเขตแคว้นแดนอวันต์ แล้วจะพักคอยรอนายกาท ตั้งช้างคันไปให้ เขาจะไม่ยอมกลับหลัง
 มุ่งเดินทางต่อไปข้างหน้าสู่บ้านเมืองของคน

เมื่อชวโกโกมารภักเดินทางมาถึงตำบลหนึ่ง ตามที่หมายกันว่าก่งกลาง ใกล้กรุงโกสัมพ
 ที่หยุดลงจากหลังช้างพักจะรับประทานอาหาร เทียวเดินไปตามบริเวณที่พัก พบคัมมะขามป้อมต้นหนึ่ง
 ถูกตกเก็บเอามากำมือหนึ่ง มีคุณภาพแก่กระหายน้ำ แล้วลงมือรับประทานอาหาร

ขณะกำลังรับประทาน ทอดตาไปเห็นคน ๆ หนึ่ง เดินมาตามทางที่ตนมา ใครหนอ
 ขย้ากตามมากะมิ่ง เขาหันหน้าไปทางตัวช้างซึ่งกำลังกระชากไปไม่เป็นอาหารอยู่ แล้วถ่ายทอด
 ไปโดยซ้ายขวาตามบริเวณที่ข้างยืน แน่แล้ว ขย้ากตาม ขย้ากตามแน่ เราต้องทำใจดีเสีย เขา
 ยังไม่เห็นเรา เราควรรีบทักเขาเสียก่อน อย่าให้เขาทันเห็น คิดแล้วก็ตะโกนขึ้นทันทีว่า “คุณ
 ทากครับ เชิญมาทางนี้ ฝมอยู่นี้”

มหาดเล็กทากแลเห็นชวโกโกมารภัก ก็เดินตรงเข้าไป ยมเป็น พูดว่า “คุณหมอน
 มีพระบรมราชโองการให้ฝมมาเชิญคุณหมอกตบไปรับ พระราชทานรางวัล บำเหน็จการ รักษาพระ
 โรค ว่าอย่างไร” ชวโกโกมารภักตอบ “กตบช้ คุณเป็นคนของพระมหากษัตริย์สำคัญคนหนึ่ง
 ในกรุงอุษเชน ฝมก็เป็นคนของพระมหากษัตริย์สำคัญคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ ทำความเข้าใจกัน

ได้ง่าย ๆ ไม่ให้คุณลำบากถึงกับจะต้องจับมัดคอ นั่งรับประทานอาหารด้วยกันนะ แล้วย่อยพูดกัน
เดินทางมาไกล หิวแล้วมิใช่หรือ”

นายกากมัสตักนกชนมาได้ เมื่อเวลาจะกราบถวายบังคมลา ครัดห้ามไม่ให้กินอะไร ๆ
ของหมอชวก จึงตอบพร้อมกันยกมือว่า “คุณหมอ ไม่ คุณหมอรับคนเดียวเถอะ ผมเดินกิน
ไรต์มาตามทางกำลังอิ่มปรีอยู่นี้ อยากกินแค่น้ำเท่านั้น มีหนองน้ำหรือตำราที่ไหนบ้าง” ชวก-
โกมารภักตตอบว่า “อย่างนี้หรื น้ำข้าพเจ้าก็มีในกระบอกนี้ แต่ท่านกินไม่ได้”

นายกากถามว่า “ทำไมละ” ชวกโกมารภักตตอบว่า “หมอเขาห้าม เดินทางตากแดด
มาร้อน ๆ จะเกิดโรค ต้องกินผลไม้ขมบ้างแก้กระหายน้ำเสียก่อน”

แล้วชวกโกมารภักตเอามือตักจางไปในกระต่ายเครื่องยา นิ้วแม่มือกดลงไปทีห้อยถาย
ยาถายก็ติดเต็มแม่มือแล้วไปจิกถึงที่ผลไม้ขมบ้างผลหนึ่ง เอามา ต้มให้นายกากกิน พูดว่า
“เอา กินผลเดียวพอ”

ตอนนี้นายกากเสียใจคิดผิดเพราะฤทธิ์งั ยื่นมือไปรับเอามากินทันที เกือบจมนหมด
ผล แต่นั่งอยู่ รอชวกโกมารภักตจนกว่าจะรับประทานอาหารเสร็จ คุยกันไปพลางสักครู่เดียวเท่านั้น
นายกากก็ร้องขึ้นว่า “เอ๊ะ คุณหมอ ท้องผมมันเป็นอะไรนี่” ชวกโกมารภักตถาม “เป็นอย่างไร”
นายกากตะลึงตะลึงบอกว่า “มันปั่นป่วนครีคราคเป็นลูกคลื่น จังพาดอย่างกะหนุงหนิงแหมว
อยู่นี้” ชวกโกมารภักต “ฮือ ไม่เป็นไร เดี่ยวหาย” นายกาก “หายอะไรมันยังแรงหนกชนน”

นายกากนึกถึงพระวาจาครัดห้ามไม่ให้กินอะไร ๆ ของหมอ จะเสียที่หมอ เสียแล้ว
กระมัง ภูมิ่นใจจริง ๆ

ชวกโกมารภักตรับประทานอาหารเสร็จแล้ว เก็บเข้าของเตรียมเดินทางต่อไป นายกากหน้า
ดำซีดร้องขึ้นอีก “คุณหมอทำอะไรผมนี้ โอ๊ย ปวดท้อง” ยังไม่ทันเปิดองผ้า อูจจะพุ่งจูดไม่
มีระยะ หมดพุ่ง หน้าดำตาโบทันนอนหมดแรง อูจจะกองจมผ้านุ่งครางเสียงแหบแผ่วอ้อโฮย
“ตายแน่ ๆ คุณหมอ พุทโธ่ ทำกันได้ถึงคอ”

ชวกโกมารภักตนั่งตรงหน้านายกากแล้วพูดปดตอบว่า “เพื่อนเอ๋ย ไม่เป็นไรดอกเชื่อ
ผม มันเป็นยาถาย ไม่ใช่ยาพิษ นึกว่าถายท้องเสียตกแล้วกัน มันหนักหมกกันมานานแล้ว
หมดพิษยาถายแล้วเร็วแรงก็มา อย่าตกใจ ต่อไปจะเป็นคนสุขภาพดีที่สด ผิวพรรณผุดผ่อง
เดินคล่องว่องไว คุณเดินทางได้วันหนึ่ง ๖๐ โยชน์ ต่อไปอาจเพิ่มกำลังจนได้อีกวันละ ๖๐ โยชน์
ก็ได้ มันเป็นความจำเป็นของผม ซึ่งจะต้องทำอย่างนี้ ไม่เช่นนั้นเราจะต้องเดินชกกระเขยอกกันอยู่

๒ คนในบ้านเอง เพื่อนม้แรงหายแล้ว ขี้ช้างกตบบ้านเมืองเสียนะ ผมจะกลับไปเมืองผม ด่านะ
คราวให้ตั้ง ๆ หน่อย เดียวช้างมันเดินมาเหยียบตาย เอาละ ถ้า”

ชัวกโกมารภัฏทงนายกาก แล้วเดินทางกลับมุ่งตรงไปพระมหานครราชคฤห์แคว้นมคธ
ด้านบูรพาทิศ รอนแรมไปเป็นลำดับ ถึงราชคฤห์พระมหานครโดยสวัสดิภาพ

เมื่อชัวกโกมารภัฏถึงกรุงราชคฤห์พักผ่อนควรแก่เวลาแล้ว ก็เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร
ทูลเกล้าฯ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลถามถึงกิจกรรรมที่คนไปทำ ตั้งแต่ต้นจนจบด้านให้ ทรงทราบทุกประการ
พระองค์ทรงยกย่องสรรเสริญความฉลาดสามารถของชัวกโกมารภัฏ ที่เขาคั้วรอดได้ ไม่ให้เสีย
ชีวิตของตนเอง และไม่ให้เกิดเหตุอันร้ายแรงขึ้นได้

แต่การกระทำของพระเจ้ากรุงอุชเชนี พระเจ้าพิมพิสารจะทรงคิดว่ากระไรยากที่จะ
ทำนายทายได้ ชัวกโกมารภัฏเขาคั้วรอดได้ก็แล้ว แต่ถ้ายาคั้วรอดไม่ได้ คือ ไม่เห็น พระเจ้า
จันทบัสโซโคจะให้จับชัวกโกมารภัฏประหารชีวิตใหม่ เป็นคำถามที่สอดคล้องมา เรื่องก็ถาม
อยู่ ถ้าถูกประหารแน่ ชัวกโกมารภัฏตายเพราะวางยาไม่ถูกพระประสงค์นั้นชอบแล้วหรือ

ชัวกโกมารภัฏไม่ใช่คนของพระเจ้าจันทบัสโซโค และไม่ใช่ของประชาชนชาวกรุง
อุชเชนี ชัวกโกมารภัฏเป็นคนของพระเจ้าพิมพิสาร และเป็นคนของประชาชนชาวกรุงราชคฤห์
ต่างหาก เมื่อมีความผิดทำอะไร ไม่ถูกตามความหมาย ก็ควรจะถือว่ามาถึงเจ้าของ การกระทำ
โดยพลการไม่คำนึงถึงเจ้าของ น่ากลัวจะเกิดสงครามขึ้นในระหว่าง ๒ ประเทศ เพราะการที่
พระเจ้าพิมพิสารทรงพระราชทานชัวกโกมารภัฏไปให้ตามที่ขอ นั้น เป็นการส่งมานมิตรหรือส่งมา
ทางพระราชไมตรีในระหว่าง ๒ ประเทศ แต่การกระทำของพระเจ้าจันทบัสโซโคเป็นการทำตาย
มิตร ไม่ตรงกันแล้วซี ถ้าไม่ประหารชีวิตชัวกโกมารภัฏเป็นแต่เป็นแต่เพียงกริ้วกราดเท่านั้น
ก็แล้วกันไป

มหาดเล็กหรือราชบุรุษกาก เมื่อชัวกโกมารภัฏได้แยกทางจากกันไปแล้ว ในไม่ช้าก็
ค่อยรู้ถึงมรีแวแรงชน พอถูกชนได้ ก็เรียกช้างปืนชนหลังช้างกลับกรุงอุชเชนี ถึงโดยสวัสดิภาพ
พักผ่อนเรียบร้อยแล้ว ได้เวลาเข้าเฝ้าพระเจ้าจันทบัสโซโค ทูลเกล้าฯ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ทูลถามถึงกิจกรรรมที่คนไปทำ ตั้งแต่ต้นจนจบด้านถวายให้ ทรงทราบทุกประการ

ในกาลต่อมา เมื่อพระโรคของพระเจ้าจันทบัสโซโคหาย พระวรกายเป็นปกติดีแล้ว
พระองค์ทรงรำลึกถึงความดีความสามารถของชัวกโกมารภัฏ ยังมีได้ขอบแทนอะไรอย่างใดแก่

จะระบายออกมามาก ๓๐ ครั้ง ทงห่อท ๒ ทรงคมสุดซ้ำออกห่อท ๓ จะระบายออกมามาก ๓๐ ครั้ง
๓ ห่อ ๆ ละ ๓ กำมือจะระบายได้ ๓๐ ครั้ง ดังน

พระพุทธองค์ ทรงกำหนด คำอธิบาย และ ทรงรับ ปฏิบัติตาม พร้อมหน้าพระอานนท์เถระ
เมื่อชวโกโกมารภักถวายพระโอสถพร้อมกับคำแนะนำวิธีใช้เสร็จแล้ว นึกถึงขุภิกขังซึ่งจะต้องกระทำ
ก็กราบถวายบังคมลาออกจากที่เฝ้า

พอเดินออกมาถึงเขตพระอารามหลวง ก็เกิดความคิดในเรื่องปฏิบัติใช้ยาเพิ่มเติมขึ้น
มาใหม่อีก ที่อธิบายให้ปฏิบัติถวายไปแล้วยังไม่เหมาะสมพอ เนื่องด้วยพระอุทธระของพระพุทธองค์
สะสมหมักหมมมานานวัน วิธีปฏิบัติเนื่องด้วยการระบายจำต้องเพิ่มเติมอีก คิดด้วยอนกตัญญา
เฝ้าอีก กราบบังคมทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้านักถึงวิธีปฏิบัติในการระบายเช่นมาได้อย่างหนึ่ง เนื่อง
ด้วยพระอุทธระของฝ่าพระบาทหมักหมมมานานควรเพิ่มเติมวิธีปฏิบัติขึ้นอีกดังต่อไปนี้ คือ พระ
โอสถคมสุดนั้น ๓ ห่อ ใช้หมดทง ๓ ห่อจะระบายถึง ๓๐ ครั้งคอยนับไว้ เมื่อระบายถึง ๒๘ ครั้ง
ยังเหลือออกครึ่งเดียวจะครบ ๓๐ คอนั้น ขอฝ่าพระบาทจงทรงสดงสนานพระวรกายด้วยนาอน คือ
นำคัมปัลถยไว้ให้อน แล้วสดงสนานต่อจากการสดงสนานนั้นไปกระบายอีกครั้งเดียว บวกกับ ๒๘
เป็น ๓๐ ครั้ง อย่างพระเจ้าชา”

พระองค์ทรงรับทราบโดยแต่งตั้งพระกิริยาให้รู้ พระอานนท์เถระก็นั่งอยู่ด้วยในที่เฝ้า
ท่านกำหนดจดจำไว้เมื่อเรื่องทีทูลเป็นที่เข้าใจกันได้แล้ว ชวโกโกมารภักก็กราบถวายบังคมลา
เคหาณบ้านคน

สมเด็จพระทศพลทรงใช้พระโอสถระบาย ตามวิธีที่ชวโกโกมารภักทูลแนะนำทุกประการ
ไม่เค็ดอนคดาด ระบายเสร็จแล้ว ทรงได้สุขภาพดำรงพระฤทัย เป็นบัจจยบำเพ็ญพุทธกิจ
ถึงตอนเวณียต์ควัดบ่อนสนธิต่อไป ๑

ยาระบายพิเศษของชวโกโกมารภักชานาน อย่างที่ว่ามานั้น มีข้อควรกิดอยู่ ๒ ประการ
คือ ยาระบายคมสุดกิดันทางจมูก และกำหนดการระบายไว้ห่อละ ๓๐ ครั้ง การตูดกิดันหรือคม
สุดกิดัน อาตมาผู้เขียนเรื่องนี้ นักชนมาได้ ครึ่งหนึ่งเขานิมนต์ไปบังตฤต เขาเขาศพออกจาก
โถง ศพนันไม่ผ่าห่อหุ้ม ถ้าถึงขณพองจนจะเฟอะกิดันเหม็นแรงที่สุด เขาเอาใบไม้วางบนท้อง
ศพท่อนหงาย แล้วเอาผ้าสังฆทอวางบนใบไม้ อาตมาเข้าไปชักผ้าบังตฤต กิดันกำลังฟุ้ง เข้า
ไปยืนจับผ้าว่าอนิจจา กว่าจจะจบ ถูกกิดันศพอดเข้าจมูกซ้ำๆ แทบทนไม่ไหว เสร็จแล้วออก

มาของชนชั้นครัดๆ พอตกถึงกฎ ต้องรับไปด้วม อุจจาระพุ่งจุด ๓ ครั้ง แต่ไม่เป็นไร ไม่ได้
ฉนยาหายเจ็บไปเอง ดังนั้นพอชวนให้เชื่อได้ในการคมสุดกถัน แต่จะกินหรือดมไม่สำคัญอะไร
เป็นแต่ทำให้แปลกกว่าเขาหน่อยเท่านั้น ประโยชน์ของยาถ่ายก็ต้องการระบายอุจจาระหมักหมม
ออก จะใช้โดยวิธีใดก็ตามเมื่อออกได้ก็ใช้ได้ ถึงจุดจบเท่านั้น ๕

แต่ที่กำหนดครั้งคราวว่าคมสุดห่อทหนึ่ง ๓๐ ครั้ง ที่สอง ๓๐ ครั้ง ที่สาม ๓๐ ครั้งนั้น
พียงจะให้ครบเบ้งได้อย่างไร ต้องกำหนดน้ำหนักอุจจาระในท้องว่า มีน้ำหนักเท่าไร แล้วเฉลี่ย
ออกเป็นส่วนเท่าๆ กันให้ครบ ๓๐ ส่วน คมสุดยา ๓ ห่อระบายออกมา ๓๐ ส่วน ส่วนหนึ่งๆ มี
น้ำหนักเท่ากันคือ ๑๐ ครั้ง ห่อที่ ๒ ห่อที่ ๓ ก็เช่นเดียวกัน ต้องทำโดยย่ำว่าน ยา ๓ ห่อจึงจะ
ครบ ๓๐ ครั้ง แต่จะทำได้หรือไม่ ถ้าทำไม่ได้ ที่พูดไว้เป็นเรื่องพียงยักดั่งว่าแล้ว

ชีวโกมารภักตูลขอพรพระพุทธรองค์

ครั้งหนึ่ง พวกพุทธมามกชนชาวกรุงราชคฤหวนกันทำบุญถวายทานแด่ พระภิกษุสงฆ์
มีองค์สมเด็จพระพุทธรเจ้าเป็นประธานเป็นการพิเศษ ณ พระเวฬุวนาราม

ตอนเมื่อพระพุทธรองค์เสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว และพระภิกษุสงฆ์ทลายฉัน
อาหารเสร็จแล้ว ชิวโกมารภักตนำผ้าสีเขียว ๒ ผืนเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบ
ถวายบังคมแล้วทูลขอพระพุทธรองค์ว่า “ พระสงฆ์พุทธสาวกทั้งหลาย ยินดีอยู่ตามบ้านนิมิตถิ์
บังตฤถเป็นการปฏิบัติประจำ ไม่ยอมรับผัจวรที่คฤหบดีถวาย เพราะผ้าพระบาทยังมีได้ทรงอนุญาต
ให้รับ ขอจงทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตให้พระสงฆ์พุทธสาวกทั้งหลายรับผัจวรที่คฤหบดีถวาย
เถิด ดังแต่वनนเป็นคนไป ผิดชอบอย่างไรที่ข้าพระพุทธเจ้าทูลขอนี้ แล้วแต่จะทรงพระกรุณา
โปรด ”

เมื่อพระพุทธรองค์ทรงสดับแล้ว ก็ทรงพิจารณาถึงประโยชน์ ทรงเห็นว่าชอบสมควร
อนุญาตจึงได้ตรัสประทานอนุญาต เพื่ออนุเคราะห์แก่พระสาวกและทนายผู้ถวายด้วย

ชีวโกมารภักต เมื่อพระพุทธรองค์ทรงอนุญาต แสดงอาการให้เห็นว่าเกิดปีติปราโมทย์
มาก ยกผ้า ๒ ผืนขึ้นแสดงแล้ว ทูลว่า “ ผ้สีเขียวเยกะคุณเป็นผ้านิเวศพิเศษกว่าผ้อื่นๆ พระมหา
กษัตริย์จันทบัสโซโคกรุงอุชเชนที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ไปรักษาพระโรค ณ กาดครั้งนั้น ได้ทรง
พระกรุณาส่งมาพระราชทานแก่พระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่เหมาะสม

ที่จะใช้เอง เป็นผ้าผืนผืนเดียวขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้า และองค์สมเด็จพระเจ้าพิมพิสารจะพึงทรงใช้ คิดเห็นดังนี้แล้ว ก็เก็บไว้เพื่อถวายแด่ผ้าพระบาท การทำบุญใหญ่กันจนจึงนำมาด้วย ขอผ้าพระบาทจงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า จงทรงรับผ่านไว้ทรงใช้สอยเถิด พระเจ้าข้า จักเป็นผ้านิสงฆ์อันยิ่งใหญ่แก่ข้าพระพุทธเจ้า” แล้วก็น้อมเกล้าถวายผ้านั้น

พระพุทธองค์ทรงรับแล้ว ทรงแต่งตั้งพระธรรมเทศนาอนุโมทนาในการกุศลทานของชีวกโกมารภัฏ และของมหาชนซึ่งร่วมกันบำเพ็ญในคราวเดียวกัน ณ กาลครั้งนั้น เมื่อจบพระธรรมเทศนาลง พระอรธรรคอาจารย์ก็เพิ่มเติมเสริมต่อกล่าวไว้ว่า ชีวกโกมารภัฏได้บรรลุผลเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาปัตติผล เป็นพระอริยชนคำ แต่แน่นอนที่จะตรัสรู้ธรรมชั้นสูงก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปไม่ถอยหลัง โดยประการดังนี้

ชีวกโกมารภัฏสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า

ชีวกโกมารภัฏคิดถึงตัวปรารถนาจะอบรมจิตใจในทางธรรมให้มากยิ่งขึ้น จึงคิดว่าเราควรจะให้เข้าเฝ้าถึงพระพุทธเจ้าวันละ ๒ ครั้ง เข้าเฝ้าจึงจกดี การนั่งเฝ้าถึงต้นทวารจะสิ้นเวลาเท่าใดนั้นไม่กำหนด แล้วแต่เรื่องที่จะต้องพูดของฟังมากหรือน้อยเท่านั้น ถัดวันละ ๒ ครั้งเป็นเกณฑ์ เป็นทางพูนเพิ่มกองการกุศลและเจริญก้าวหน้าในทางธรรมปฏิบัติ

แต่พระราชอุทยานเวศวันพระอารามหลวงที่พระพุทธองค์ ทรงประทับ กับพระสาวกภิกษุสงฆ์นั้นห่างไกลสำหรับเราไปมาไม่สะดวก ควรสร้างวัดสำหรับตัวชนใหม่สักวัดดีกว่า จึงจะเข้าเฝ้าวันละ ๒ เวลาได้สะดวก พระราชอุทยานอัมพวัน (สวนมะม่วง) ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้เรานั่งไกลบ้าน ไปมาสะดวกดีจากต้องอุทิศถวายอัมพวันเป็นที่ธรณีสัณฐานสร้างวัดเสียเถิด คิดตกลงแล้ว ก็เริ่มดำเนินงานก่อสร้างหานายช่างมาจัดการ คุมกำลังคนงานสืบหาไม้อิฐปูนเครื่องที่พหุสัมภาระอุปกรณ์ก่อสร้างนานาประการตามความต้องการ สร้างอาคารสถานอันดีใหญ่ครบบตามธุรกิจซึ่งจะต้องใช้ เป็นอาคารอิฐปูนกมี้กมี้ กุฏิเป็นหลัง ๆ วางเป็นแถวแนวเหมาะสมที่ประทับขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้าและพระภิกษุหลาย ศาสดาที่ประชุมกระทำสังฆกิจ โรงธรรมสักการสถานแสดงพระธรรมเทศนา สถานที่เวกบำเพ็ญสมณธรรม บ่อน้ำ กำแพงวงจรอบเป็นเขตวัดที่ธรณีสัณฐาน ครบหมดตามที่ต้องการ

เสร็จเรียบร้อยแล้ว กราบถวายบังคมทูลเชิญสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์พุทธสาวก เสด็จเข้าประทับอาศัยในวัดใหม่ บำเพ็ญกุศลทานฉลองเป็นการใหญ่ เมื่อ

เลี้ยงอาหารบิณฑบาตทานแด่พระภิกษุสงฆ์ มิ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธานเสร็จ
แล้ว ถวายบริวารจตุรทานให้ครองผ้าสังฆจวรอกค่อหนึ่ง เสร็จแล้วชักโกमारภักตกราบถวาย
บังคมทูลมอบถวายอาวาส์แด่พระภิกษุสงฆ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน หลังจากนั้น
ตั้งที่ผ้าพระหัตถ์ซึ่งพระพุทธรูปของคหรงแปรเป็นเครื่องหมาย โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและอาคารนั้น ๆ ใน
วัดให้เป็นกรรมสิทธิ์ของพระสงฆ์ขาดจากกรรมสิทธิ์เจ้าของเดิมตามความนิยมในกาตครั้งนั้น นับว่า
ชักโกमारภักได้บริจาคปัจจัยทานแด่พระสงฆ์ มิ่งองค์สมเด็จพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน ครบหมด
ทั้ง ๔ ประการ คือ จักร บิณฑบาต เสนาสนะ คัถาณเภสัช เสร็จการมอบถวายแล้ว พระ
พุทธรูปของคหรงแสดงเทศนาอนโมทนาในกุศลทานพิเศษนั้น จบลงเป็นเสร็จกิจเรื่องการสร้างวัดถวาย

วัดนภมขธระบ่อไปในหมู่ชนชาวกรุงราชคฤหตามนิมิตร์เดิมของตนของว่า วัดอัมพวันาราม
บ้าง วัดอัมพวันารามบ้าง ส่วนชักโกमारภักซึ่งเป็นเจ้าของวัดก็อุปถัมภ์วัดนั้นไปจนตลอดชีพ ได้
เข้าเฝ้านั่งใกล้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวันละ ๒ เวลา เข้าเฝ้าสนทนาธรรมะตามทักขณวั
และได้เฝ้าตรวจตราดูแด่พระภิกษุสงฆ์ทั่วทั้งวัด รูปโคชาติแค้นด้วยปัจจัยดังใด ก็จัดการเพิ่ม
เติมด้วยปัจจัยดังนั้น แม้เกิดอาพาธป่วยเจ็บก็รักษาพยาบาลให้จนหายปกติ พระภิกษุสงฆ์
สัณบุรณพูนสุขอยู่คึกคัก บำเพ็ญสมาธิก็ได้ระลอกเพราะชักโกमारภักตั้งใจอุปถัมภ์วัดด้วย
จิตศรัทธาปสาทะอันเข้มแข็ง พระภิกษุสงฆ์ที่ชักโกमारภักอุปถัมภ์เป็นสมณะที่ดัดตน เป็นพระ
อริยบุคคลเป็นอันมาก ไม่ใช่สมณะพระเถระเหล่าใดที่เขาคิดว่า “ที่ลุ่มน้ำขัง ไหล
ห่างจากดอน ที่ร้อนคนหนี เย็นคนคด ตาพร่ารัก สกปรกทั้งเพ เฮโดงน่า ป่อม ๆ ป่อม
เข้มนั่นลงไปให้หมด อ้ายพวกเจ้าพระฝาง เมืองสว่างคบุรี”

ชักโกमारภักรักษาแผลโลหิตุปบาท

พระภิกษุรูปหนึ่งเป็นเจ้า นามชื่อเทวทัต เป็นเจ้านายในวงศ์กษัตริย์สาละยะโกตยะวงศ์
เป็นพระชนิษฐภคาน้องชายของพระนางเจ้าพิมพาโยธยบรรพตภักษณ์ เจ้าเทวทัตคฤมารเข้ามาทรง
ผนวชบวชในพระพุทธศาสนาพร้อมกับเจ้านายหลายพระองค์ เช่น เจ้าอนันตกุมาร ที่เรียกกันว่า
พระอนันตเป็นต้น

พระเจ้าเทวทัตพระองค์นี้ใช้เรียกกันทั่ว ๆ กัน ว่าพระเทวทัต พระเทวทัตทรงผนวช
แล้วไม่ได้คุณพิเศษอะไรในทางมรรคผล คนอื่น ๆ ที่บวชพร้อมกัน เขาได้มรรคผลเป็นพระอริย

บุคคลไปหมด พระเทวทัตก็ไม่ได้มรรคผล เห็นจะเป็นเพราะกิเลสหยาบบาปหนา ปาปียุโด
ปรารภตามก อิจฺฉาปกโค เป็นคนอยากได้เป็นปกติจะเอาทุกด้าน มักอิจฺฉาญญา หัดชนะ
หรือทิวฐีนอกคอกนอกวัดผิดแนวแห่งเหตุผล

นับตั้งแต่บวชใหม่ ๆ มา ไม่มีข้อสงสัยดีในทางใดหมด พวกพุทธมามกชนไม่มีใคร
ถามถึง ไม่มีใครเอ่ยชื่อถึง เป็นคนอับดับข้อสงสัยในทางดี ไม่เหมือนพระเถระองค์อื่น ๆ นี่เป็น
เหตุให้พระเทวทัตน้อยอกน้อยใจจนไม่ไหวคิดพึ่งพาดำไปด้วยแรงกิเลส อยากจะหาบุคคลผู้ปล
กมภัตตราธิษฐาน มุ่งกระทำความเสียหายให้มากยิ่งขึ้น คืออยากจะครองตำแหน่งเป็นพระพุท
เจ้าเพื่อปกครองภิกษุสงฆ์ทั้งหมดเสียเอง

เมื่อคิดได้ตัวไปถึงบุคคลผู้มีอำนาจที่จะเข้ายศครอง ถิ่นถึงอชาตศัตรูมกุฏราชกุมาร
ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นโอรสชั้นเจ้าฟ้าลูกหลวง ดำรงตำแหน่งมกุฏราช
กุมารสำหรับจะครองราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์สืบสันตติวงศ์ต่อไปในนครประเทศ พระราช
กุมารพระองค์หนึ่งทรงพระเยาว์ ตั้งอยู่ในยุวพุทธิกะ ความคิดความเห็นยังอยู่ในฐานะเป็นคนหนุ่ม
ยังไม่ถ่วงถาถถึงผู้ใหญ่ได้ พระเทวทัตจึงคิดว่า จำเราจะล่อลวงหลอกลอนให้อยู่ในอำนาจ
แล้วจะได้เป็นกำลังของเรา ตกตงเขามั่นละฮือ เมื่อพระเทวทัตคิดตกเก็บความดำริไว้ ณ ภาย
ใน นึกทงอ้มเอิบอยู่ในใจกระหึ่มย่องพองตัวทุกอิริยาบถ

ครั้นได้โอกาสอันหนึ่ง พระเทวทัตเข้าไปหาอชาตศัตรูราชกุมาร ในตอนนั้นพระอรธ
กถาจารย์กล่าวว่า พระเทวทัตแปลงเพศเป็นอย่างอื่น นิรมิตรูปพิษหรือสร้างรูปพิษขึ้น & ตัว เหา
งูพิษ & ตัวนั้นทำเป็นถึงวายุพาตพันตามคัวแล้วเหาะไปโดยทางอากาศเข้าไปถึงองค์พระราชกุมาร
ไปนั่งดังที่พระเพลาของพระองค์ พระราชกุมารตกพระทัยมาก แล้วพระเทวทัตกลับแสดงตัวเป็น
สมณะอย่างเดิมดังนี้

ที่พูดว่าพระเทวทัตแปรแปลงเพศกิด นิรมิตรูปพันพาตพันคัวกิด เหาะไปโดยทางอากาศ
แสดงให้เห็นว่าพระเทวทัตมีวิชาดีมากอยู่แล้ว พระเทวทัตศึกษาทางภเวศวิทยาหรือทางใด หรือผู้
เรียบเรียงพูดมากไป แล้วแต่ผู้อ่านจะพึงพิจารณา ถ้าพระเทวทัตชำนาญทางภเวศวิทยากิด ทาง
ญาณกิด ทำไมจึงไม่เที่ยงเท่ากับคนอื่น ๆ บาง ข้อสงสัยจะได้ดี ตามผลจะได้เกิด จักไม่ต่ำค้อย
น้อยหน้ากับพระภิกษุสงฆ์ของค่อน ๆ

อชาตศัตรูราชกุมารเกิดความเลื่อมใสพอพระทัยในพระเทวทัต ผดุงขึ้นไว้เป็นที่เคารพ
นับถือ มอบพระองค์เป็นผู้อยู่ปลกมภัตตราธิษฐานพระเทวทัตคงแต่นับมา ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อพระเทวทัตเกิดความ

ต้องการเห็นแล้ว อชาศคีตราชกุมารทรงจัดหาให้เต็มความประสงค์หมด พระเทวทัตก็กุมพรรคพวกที่เป็นพระภิกษุพาล ๆ เข้าไว้ได้มาก อาศัยกำลังของอชาศคีตราชกุมารคนเดียว จิตใจของพระเทวทัตก็กำเริบเติบโตขึ้น ชักจูงแนะนำให้อชาศคีตราชกุมารจัดการปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดาของพระองค์เองเพื่อขึ้นครองราชสมบัติ ส่วนตัวพระเทวทัตเองก็จะพยายามปลงพระชนม์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าครอบครองพระภิกษุบริษัทด้วยเอง

เริ่มลงมือดำเนินงาน พระเทวทัตก็พูดชักจูงคนสันตติทางฆราวาส ให้ไปยิงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงผจญ นายสันตติฆราวาส แพทย์มัจฉานัน นับเป็นครั้งที่หนึ่ง

ต่อมาพระเทวทัตก็พูดชักจูงอีก ปลดปล่อยช่างหลวงชื่อ นาคาคริซึ่งกำลังขุดบ่อน้ำในคฤหาสน์ให้ช่วยยิงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเวลาเสด็จออกจากวัด พระพุทธองค์ทรงผจญช่าง นาคาคริหมอบแพ้ย้อมราบคาบแล้ว นับเป็นครั้งที่สอง

กาลต่อมาครั้งหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จเปลี่ยนพระอิริยาบถ เสด็จขึ้นประทับ ณ เชาศิรภูมิกุฎีเคยประทับ พระเทวทัตก็การเปลี่ยนอิริยาบถของพระพุทธองค์แล้ว กุมพรรคพวกตามขึ้นไปล่ยุดเชาศิรภูมิกุฎีหวังจะปลงพระชนม์พระพุทธองค์ จึงไปกุมพวกชุมนุมซ่อนอยู่ในที่แห่งหนึ่งใกล้ ๆ ที่ประทับ เตรียมพร้อม พวกเราเตรียมพร้อม เตรียมอะไรกันขึ้นชื่อว่าถึงมันตามลงไป เวลาเสด็จลงจากยอดเขา คงจะต้องตายกันเป็นศพ ๆ ที่เดียว ที่รอดตายไปได้ก็หัวแตกขาหักจมูกบตาบอด นิคอมมรรคผลนิพพานของพระเทวทัตจำใจนะ

เมื่อถึงเวลาสมควรแด่พระประสงค์แล้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จลงจากยอดเขาตรัสสั่งพระอานนท์เถระให้พระภิกษุสงฆ์เตรียมตัว เสด็จแล้วเคลื่อนกระบวณ พระพุทธองค์เสด็จนำหน้า พระเทวทัตโดยวางสายดับไว้ ก็กุมพวกเตรียมตัวพร้อมแล้ว พระเทวทัตนำกระบวณขึ้นที่สูง ตรงทางที่กระบวณของพระพุทธองค์เสด็จลง ก็ทำการหักหลัง บัญชาให้ช่วยกันดั๊กกันขึ้นก่อนหนึ่งสูงใหญ่มาก แต่รากฐานไม่ถึก ได้กะหมายกันไว้แล้ว ลงมือเร็ว เร็วกกำลัง เฮโตลาระพา ๆ เอา เฮโตลาระพาเนื้อตัวเป็นเกลียวเรียวแรงมาแล้วผลึก ๆ เอาเคลื่อนแล้ว

พอกระบวณพระพุทธองค์เสด็จถึงหน้าถ้ำมัททกุฎี ก่อนหินยักษ์ของคณะพระเทวทัตก็เคลื่อนหลุดออกจากฐาน กระโจนอย่างกระหนุงตัวออกจากถ้ำไม่ถ่วง ๆ ค้างครั้นกระทบกับหินผาก่อนใหญ่ขนาดเขาเตี้ย ๆ ข้างล่าง เดี๋ยวนี้มันก็ก้องอย่างกะฟ้าผ่าหินแตกกระจาย พวกพระภิกษุในกระบวณของพระพุทธองค์เคราะห์ดีไม่มีใครเป็นอันตราย มีแต่เกิดหินก้อนเล็ก ๆ ก้อนหนึ่งบินหัวอ

มากระทบพระขงค์ของพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ว่า พองโน เกิดเป็นโลหิตุปบาท
พระโลหิตห่อขน

พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระปรีชาญาณว่า เหตุการณ์อันนี้เกิดขึ้น เพราะการ
กระทำของพระเทวทัต แล้วรีบเสด็จนำกระบวนพระภิกษุสงฆ์ตรงไปยังชวกกัมพวนาราม วัดสวน
มะม่วงของชวโกมารภัก เมื่อเสด็จถึงแล้ว ก็ตรัสพระบัญชาพระอานนท์เถระให้ไปตามชวก-
โกมารภักมารับรักษาแผลโลหิตุปบาท พระอานนท์เถระรับพระพุทธรูปแล้ว ก็กราบถวายบังคม
ตาไปแจ้งแก่ชวโกมารภัก

ชวโกมารภักรับทราบแล้ว ก็รีบมาเฝ้าโดยด่วน ได้ตรวจแล้วใช้ยาพอกแผล เอา
ผ้าพันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าจะไปรักษาคณปวดยุอีกคนหนึ่งภายในพระนคร
แล้วจะกลับมาอีก ขอฝ่าพระบาทอย่าเพิ่งแก้ผ้าพันแผลก่อนจนกว่าข้าพระพุทธเจ้าจะกลับมา ข้า
พระพุทธเจ้าจะจัดทำถวายเอง” แล้วกราบถวายบังคมตาเข้าไปในพระนคร ทำการรักษาคณปว-
ดยุที่เขารับไว้

เมื่อชวโกมารภักรักษาคณปวดยุเสร็จแล้ว ก็รีบมาเฝ้าพระพุทธองค์โดยด่วน เวลาคณ
ปวดยุโกตจระมัวมืด เดินมาพอถึงประตูพระนครก็มืดเสียแล้ว ออกไปเฝ้าไม่ได้ตามที่ทูลนัดหมาย
ไว้ จำเป็นต้องกลับบ้าน นอนวิตกกระวนกระวายโศครวญนานาประการ ทำเสียแทบอกหัก
บาปหนักเสียแล้วเรา สัญญาไว้กับพระพุทธองค์ เวลาคณปวดยุแก้ผ้าพันแผลก็ดวงเดยไปแล้ว จะเกิด
เจ็บปวดขนทิ่มแผล พระพุทธองค์จะทรงเฝ้าร้อนพระทัยตลอดคืนแน่แล้ว

ส่วนพระพุทธองค์ทรงทราบเหตุการณ์ซึ่งของชวโกมารภักโดยพระวิจาร์ญาณกระ
จำรัส เมื่อถึงเวลาคณปวดยุแก้ผ้าพันแผลตามที่ชวโกมารภักกำหนดไว้ จึงตรัสเรียกพระอานนท์เถระให้
มาแก้ผ้าพันแผลนั้นออกเสีย เมื่อพระเถระแก้แล้ว แผลนั้นแห้งตอนหายเป็นปกติ ประจุเปลือก
ไม้ที่สะเก็ดแห้งได้ร่วงหลุดออกไปฉะนั้น จิตว่าแผลโลหิตุปบาทของพระพุทธองค์หายดีแล้ว

ครั้นเวลารุ่งขึ้นคอนเขายังไม่ทันสว่างดี ชวโกมารภักก็รีบออกจากบ้านมาเฝ้าพระพุทธ
องค์ ถวายบังคมแล้วทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าวิตกเคียดร้อนนอนไม่หลับตลอดคืน เดียวก้านั้น
สัญญาที่ทูลไว้ ไปรักษาคณปวดยุไปหน่อย กลับออกมาประตูพระมหานครมืดเสียแล้ว งง หมืด
ทางที่จะออกมาเฝ้าแก้ผ้าพันแผลได้ ต้องกลับบ้านนอนเป็นทุกข์ว่าความเฝ้าร้อนพระหฤทัยเพราะ
ความปวดแผลจักเกิดแก่พระพุทธองค์เป็นแน่นอน เป็นอย่างไรพระเจ้าข้า แผลเป็นอย่างไร ความ
เฝ้าร้อนได้เกิดขึ้นแต่ฝ่าพระบาทตามที่คิดคาดไว้บ้างหรือไม่”

เมื่อชวโกโกมารภักตูลดามตั้งวานนแดว พระพุทของคักครัดคอบเป็นทางธรรม ประ-
 กาศผลแห่งความตั้งใจเดส์ว่า “ความเร่วร้อนหรือความเจ็บน เป็น ๒ ประการ คือ ความร้อน
 ภายแะใจ หรือความเจ็บกายแะเจ็บใจ ใน ๒ ประการนั้น ความร้อนใจหรือเจ็บใจของเราไม่
 มี ได้ดับสนิทไปแะวเมื่อวันครัดรู้ ณ ภายได้โพธิพฤษ” แะวพระองค์ครัดเป็นข้อธรรมว่า
 “คตทุโน วิโลกธัส วิปมุกคธัส สพุทฺธิ สพุทฺทณฺณอุปหึนธัส ปรีพาโห นวิชชติ” แะวว่า “ความ
 ร้อนใจยอมไม่ม่แะวที่หลุดพ้นพิเศษแะวจากทางไกล คือ วิชฺฐะ ๓ กิเลศ กรรม วิบาก ขัดต่าง
 กิเลศเครื่องรังวัดทงหลายในธรรมทงปวง หมดความเศร้าโศกเสียใจ” ตั้งนี้ พระดำรัสจบลง
 ชวโกโกมารภักพอใจเค็มใจขึ้นใจมาก กราบลงแทบฝ่าพระบาททงคู่ของพระพุทของคัก ฯ

โชคคี่ของชวโกโกมารภักที่ไ้รักษาแะวโตหิคุปบาทของพระพุทของคักให้หาย มีเกียรติ
 คุณแนบไปกับพระพุทศาสดาตลอดกาลนานไกล แะไปอปริยัญญโรยกับพระเทวทัตผู้กระทำ
 โตหิคุปบาทโดยอำนาจกิเลศหยาบบาปหนา ปวารณาดามก ชื่อเสียงเหมือนอยู่ตลอดกาลนานไกล
 ออกศตจุริทที่บดบังฝังไว้กระเบิดคุมตามกันชนในวันที่เขากระทำโตหิคุปบาทตนเอง ในชั่ววันหนึ่ง
 กับกันหนึ่ง ชาวอนตามกของพระเทวทัตกระเบิดตกระฉ่อนทั่วไปทงภายในแะภายนอกแห่งพระ
 มหานครราชคฤห ประชาชนนับแสนใจกันเสียงระเบ็งแซ่งแซ่วว่า พระเทวทัตภิกษุบาปหนาบัดนี้หา
 พาพรรคพวกชนไปยอเขาม่จะปลงพระชนม์แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า ช่วยกันงัด
 ก้อนหินลงมา เตะพระบารมีพาดนุภาพของพระพุทของคัก ได้ผลเพียงโตหิคุปบาทเท่านั้น พระ
 เทวทัตยังยุ่งแนะนำพระมหากษัตริย์อชาตศัตรูราชให้ทรงกระทำปิตุฆาต ปลงพระชนม์พระเจ้าพิม
 พิตารนอกราชสมบัติพระราชาบิดาของพระองค์เอง เพื่อความมั่นคงแห่งราชสมบัติอีกด้วย เสียง
 อปมังกดออกจากมหาชนทั่วไปทุกแห่งหน ถ้าวคำหยาบคายต่อพระมหากษัตริย์ หมิ่นพระบรม
 เศษานุภาพโดยมิได้เกรงกลัวต่ออำนาจใด ๆ เพราะไปทรงคบค้ำกับพระเทวทัตภิกษุบาป แะพา
 กันแข่งดำพระเทวทัตหยาบคายนานาประการ

ส่วนพระเทวทัตก็ถ้วอำนาจมหาชน พาพรรคพวกตลอดเจ็ดหน่อออกนอกพระราชอาณา
 จักร ไปอยู่ที่คยาสัสะประเทศ ชื่อเสียงเสียงร่ำร่ายของพระเทวทัตตามกันไปกับความคี่ของ
 ชวโกโกมารภัก โดยประการดังนี้ ฯ

ชีวโกมารกัตนำพระเจ้าอชาตศัตรูเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

อชาตศัตรูมกุฏราชกุมารมีพระอชันณภัยคฤหะไม่เชื่อตรง ชาคความจริงรักภักดีใน
พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดาเป็นเดิมแล้ว เมื่อทรงคบค้าสมาคมกับพระเทวทัตก็ทรง
ชักเหิมมากขึ้น

ในเบื้องต้นของมกุฏราชกุมารพระองค์นี้ พระราชชนนีของพระองค์ คือ พระนางเจ้า
เวเทหิยะบรมราชินี พระอัครมเหสีของพระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพมคธินทรราชิราช เวดาพระอุทร
ของพระนางเจ้าคงพระครรภ์ พระนางเจ้าทรงสู้บิณนิมิตร้ายๆ และมีการแพ้พระอุทรอีกด้วย พระ
นางเจ้าทรงเรียกคณะพระโหราเข้าเฝ้าให้ทำนายนิมิตร้ายๆ ดังว่านั้น คณะพระโหราจารย์ทำนายว่า
พระราชโอรสในพระอุทรประสูติออกมาจักเป็นศัตรูกับพระราชบิดา จักคิดการปลงพระชนม์พระ
ราชบิดา

พระนางเจ้าทรงเชื่อตามที่คณะพระโหราจารย์ทำนาย จึงทรงคิดกำจัดเสียโดยวิธีการ
ประหารต่าง ๆ เช่น ทรงเสวยยาทำตายเป็นต้น แต่ไม่สำเร็จตามที่ทรงมุ่งหมายทุกวิธี พระเจ้า
พิมพิสารทรงทราบเข้าจึงตรัสบัญชาสั่งให้คงปลอญให้ประสูติออกมา ค่อยแก้ไขเอาภายหลัง เมื่อ
พระราชโอรสประสูติออกมาแล้ว ก็พระราชทานพระนามว่า “อชาตศัตรู” แปลว่า เกิดมา
ไม่เป็นศัตรูหรือไม่เกิดเป็นศัตรู ดังนี้

เมื่อทรงเจริญวัยเป็นยุพราช ได้ทรงคบค้ากับบาปมิตร คือ พระเทวทัต ก็เข้ารูป
เดิมพากันเหตอกเหตวนับปยุปัยา อชาตศัตรูราชกุมารทรงพยายามปลงพระชนม์พระราชบิดาเพื่อ
ราชสมบัติโดยอุบายนานาประการหลายครั้งหลายคราว ตามคำยุยงค่อเดิมของพระเทวทัต จน
กระทั่งถึงช่อนอาวุชได้ในพระองค์ เข้าเฝ้าพระราชบิดาหมายจะปลงพระชนม์ แต่ทว่าหรรษาเด็ก
ผู้รักษากรภายในพระราชวัง ขอประทานพระอนุญาตตรวจค้นพระองค์ตามระเบียบธรรมเนียม
กันแต่ก็พบอาวุช แล้วกราบบังคมทูลความผิดของมกุฏราชกุมารแด่พระเจ้าพิมพิสาร พระองค์
ตรัสบัญชาให้นำคณิสสุ์ศาล ศาลพิพากษาคดีสั่งให้ประหารชีวิตมกุฏราชกุมาร แต่พระเจ้า
พิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา ทรงพระราชทานอภัยโทษโดยพระราชอำนาจมรรณาญาสิทธิราช
กาตต่อมาพระเจ้าพิมพิสารทรงมอบราชสมบัติ จัดการพระราชพิธีราชาภิเษกให้พระราชโอรส
อชาตศัตรูมกุฏราชกุมารขึ้นครองราชสมบัติตามพระราชประสงค์ ดับต้นตอวงศ์ต่อไป

พระเจ้าอชาตศัตรูเมื่อได้ราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้วทรงเห็นว่า พระราชบิดา
 ของพระองค์อยู่นอกราชสมบัติ ตั้งพระราชอำนาจในแผ่นดินแล้ว แต่อาจกลับคืนชนได้อีก
 เพราะข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนยังจงรักภักดีอยู่ จำต้องจัดการประหารเสียให้เด็ดขาด
 เวลานี้ เป็นโอกาสเหมาะดี ครั้นบัญชาให้จับพระราชบิดาฯ ให้ทำการควบคุมกันอย่างแน่นหนา
 ครั้นบัญชาให้ทำการทรมานพระราชบิดาโดยประการต่าง ๆ ในที่สุดก็ให้เขามืดมิดผ้าพระบาทไม่
 ให้ทรงเดินได้ และไม่ให้อาหารจนสวรรคต การกระทำของพระเจ้าอชาตศัตรูด้วยความ
 พยายามเพื่อจะปลงพระชนม์พระราชบิดา คือการราชสมบัติ จนสำเร็จถึงที่สุด พระราช
 บิดาสวรรคตนี้ ได้ระเบิดไหลรั่วแพร่ออกไปในหมู่ประชาชนทั่วพระมหานครราชคฤห์ และจังหวัด
 ราชอาณาจักรมคธ พร้อมกับการกระทำโศกานุบาทในพระพุทธรูปของพระองค์พระเทวทัต เรื่อง
 สวรรคตของ พระเจ้า พิมพิสารนอก ราชสมบัติ และเรื่อง กระทำโศกานุบาทแด่ พระพุทธรูป
 เหตุการณ์ทั้ง ๒ ได้แพร่พัดออกไปพร้อมกัน มหาชนพลเมืองพากันเคียดแค้นเกลียดชังพระเจ้า
 อชาตศัตรูว่าเป็นกษัตริย์อธรรม นาใจบาปหยาบช้า กล่าวหาว่าให้ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร
 พระราชบิดาของพระองค์เอง เพราะทรงคบคากับพระเทวทัตภิกษุพาลใจบาปผู้มั่งร้าย คิดปลง
 พระชนม์แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กระทำโศกานุบาทแด่พระพุทธรูป อชาตศัตรูไม่
 สัมควรแก่ราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินในประเทศมคธ พากันกล่าวเหยียดหยามหมิ่นพระบรม
 เดชานุภาพนาปรการ พร้อมกับการแสดำพระเทวทัตกระคนปนกันไป พยายามคุมกำลังจะดุก
 ขยันทอดออกจากราชบัลลังก์เป็นกษัตริย์นอกราชสมบัติ

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงตกพระทัย ทรงหวาดหวั่นต่อภัยอันใหญ่ยิ่งนัก ครั้นบัญชา
 ให้เชิญชวโกโกมารภัดเข้าเฝ้า ทรงขอความช่วยเหลือ ชวโกโกมารภัด ทูลสรรเสริญยกย่อง
 พระพุทธรูป โดยอเนกประการยืดยาวมาก เพื่อปลุกพระทัยของพระเจ้าอชาตศัตรูให้เกิดศรัทธา
 ปลงพระพุทธรูปในพระพุทธรูป จะได้ทรงเห็นพระคุณพระรัตนไตรในการที่จะเสด็จเข้าเฝ้าพระพุทธรูป
 โดยด่วน และทูลว่า “ประชาชนพลเมืองมคธทั้งประเทศ ย่อมเคารพนับถือพระพุทธรูปเป็น
 ธรรมะที่พึ่งอันแรงกล้าหาญใจเดียวกัน ถวายเสด็จเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดย
 เร็วแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯว่า เหตุการณ์คือความกำเริบของพลเมืองจะสงบลงได้มากหรือหมดเลย
 ก็ได้ หากจะหยุดอยู่บ้างก็คอยคิดจัดการแก้ไขกันต่อไปในภายหลัง แต่ก่อนนอนเป็นกิจที่จะต้อง
 กระทำคือรับเสด็จเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเร็ว”

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงพอพระทัย ทรงรับจะปฏิบัติตาม ตามคำแนะนำ ครีตัมมัญญา ให้ชวกโกมารภักจัดการเตรียมการเสด็จในคอนคำคน เวदानันพระพุทธรูปองค์เสด็จประทับอยู่ ณ วัดชวกกัมพวนารามของชวกโกมารภัก

ชวกโกมารภักเอกอัครมหาอำมาตย์ จัดการเสด็จพระราชดำเนินโดยพระเกียรติยศอันใหญ่ยิ่งพิเศษแปลกประหลาดมากกว่าทุกคราว และจัดการคุ้มครองป้องกันองค์พระมหากษัตริย์ อชาตศัตรูราชด้วยกำลังทหารอย่างแข็งแรง วางทหาร ๒ ข้างทางเสด็จซ้ายขวา ข้างละ ๗ แถว คัดเลือกแต่เฉพาะต้นทัดในเพลงอาวุธเท่านั้น เกรงประชาชนพลเมืองจะรุดล้อมเข้ามา เสด็จออก เวลาประมาณ ๒ โมง ทรงช้างพระที่นั่งเป็นราชพาหนะ ชวกโกมารภัก เอกอัครมหาอำมาตย์ เป็นผู้นำเสด็จ

เมื่อเสด็จถึงหน้าวัดคอมพวน เกิดการขลุ่ยขลุ่ยกันขึ้นเล็กน้อย ด้วยความเงิบงัดใน วัดแม่มามีพระสงฆ์ในวัดตั้งพนรูป พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสงสัยทรงระแวงว่า ชวกโกมารภักจะคิดการกบฏชิงราชสมบัติ ให้ทรงหวาดหวั่นไม่กล้าเสด็จเข้าไปในวัด แต่ชวกโกมารภักพยายาม ทูลแก้การทรงระแวงงั้นนั้นให้ตกไปได้ จึงทรงยอมเสด็จเข้าไป

เมื่อเสด็จถึงทรงนมัสการพระพุทธรูปด้วยความเคารพแล้ว พระพุทธรูปองค์ครีตัมมัญญา-ฐานเพื่อเปิดทางความสันติคุณเคย กำจัดความกระดากขวยเขินแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูตรัสถามพระพุทธรูปถึงสามัญผล คือ ผลของความเป็นสมณะ หรือผลของการบวชว่า การบวชเป็นสมณะได้ประโยชน์อะไร ปัญหาข้อนี้ให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ผู้ครีตัมมัญญาห่างไกลจากพระพุทธศาสนา ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยในการที่ทรงคบค้ากับพระเทวทัต

ความเป็นสมณะหรือเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา มิได้หมายความว่าเพียงแต่ครองผ้าเหลือง นุ่งเหลืองห่มเหลืองเท่านั้น ต้องมีวัตรปฏิบัติ เคร่งขรึมฟอกเช็ดล้างขัดเกลาจิตใจเป็นสำคัญ วัตรปฏิบัตินั้นเรียกว่า ๘ ประการ คือ ๘ ประการ หรือใครศึกษา คือ คีตัมมาสิ ปัญญา

กล่าวโดยพิศดารก็คือ มรรคประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตั้งใจปฏิบัติด้วยอาการ ๔ สุปปนิโน ปฏิบัติดี อสุปปนิโน ปฏิบัติตรง ๆ ญาญปปนิโน ปฏิบัติเพื่อหนีพยาน ความสันติเกศ และทุกขทั้งปวง สามัญปิปปนิโน ปฏิบัตินำเคารพนับถือให้เกิดความเคารพนับถือแต่ประชุมชน ไม่ทำตนให้เป็นศัตรู เป็นกัถยานมิตรของโลก ไม่เป็นภัยอันตราย ไม่เป็นที่น่าเกลียดกัถของประชุมชน เช่นนี้ ความเป็นสมณะจึงจักเกิดผลดี

พวย่อ ๆ ฉั่น ๆ อีกที ก็ควรจะว่า พวกสมณะหรือพวกพระ เป็นคนพอกับวิรุทธ เพราะปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์ มักน้อยเอาแต่น้อย ๆ พอบริหารชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เป็นมิตรของโลก ไม่ใช่ศัตรูของโลก เพราะไม่เบียดเบียนใครแม้ตัวเล็กน้อย

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงผลแห่งความเป็นสมณะในพระพุทธศาสนาเริ่มต้น ตั้งแต่ได้ศรัทธาปสาทะความเชื่อถือเลื่อมใส และความเคารพนับถือจากประชาชนแล้ว อุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิถานเภสัช ได้ความสะดวกเยือกเย็นจิตใจบริสุทธิ์เข้าไปเป็นชั้น ๆ เป็นลำดับ ๆ ตามก้าลังการปฏิบัติที่ไม่ถอยหลัง เหมือนคนชักฟอกเนื้อผ้าเปรี๊ยะเปื้อนด้วยมลทิน อาศัยความเพียรพยายามจนกระทั่งถึงพระอรหัตตผลจนสำเร็จกิจเป็นวิมุตินิพพานเป็นที่สุดจัดเป็นสามัญญผล คือ ผลแห่งความเป็นสมณะในพระพุทธศาสนา ทรงแสดงประทานแก่พระเจ้าอชาตศัตรูมหาราชแห่งประเทศอินเดีย

เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาสามัญญผลจบลงแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูไม่ได้ทรงสำเร็จมรรคผลอะไร เป็นแต่เพียงเกิดศรัทธาปสาทะทรงเชื่อถือเลื่อมใสในพระรัตนตรัย และทรงชื่นชมยินดีในพระธรรมเทศนาเท่านั้น

การที่ไม่ได้ทรงได้มรรคผลเมื่อจบพระธรรมเทศนาดังนั้น เข้าใจกันมาว่าเพราะโทษที่ทรงกระทำปิตุฆาตบิดาบังเอิญเป็นนิเวณังตั้งอยู่ไม่รื้อหาย

ต่อจากพระธรรมเทศนาจบแล้ว มหาราชอชาตศัตรูทรงรู้สึกถึงอำนาจของกัปปิตุฆาตที่ทรงกระทำ อันเป็นความผิดที่ร้ายแรงใหญ่หลวง เป็นนิเวณังประจำพระเหตุที่ยกยอกระซิบทักท้วงอยู่เสมอไม่รื้อหาย พระองค์ทรงเห็นอุปายว่า จะต้องเปิดเผยโทษความผิดอันร้ายแรงนี้แก่พระพุทธองค์เสียเห็นจะดี เป็นวิถีทางจะเบาบางลงได้บ้าง ทรงคิดแล้วทรงเปลี่ยนพระอิริยาบถประทับทรงนั่งกระโย่งพระบาทประนมพระหัตถ์ถวายเป็นบังคม ทูลขออจุโยโทษ ต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า อจุโย มั ภาณูเต อจุจมา ยถาพาดิ ยถามุพฺพิ ยถาขุสฺสํ โยหิ ภาณูเต ปิควิ ชุมฺมิกิ ชุมฺมราชานํ อสฺสํวิ ยสฺสํ การณา ชีวิตา โวโรเปสสิ ตสฺส เม ภาณูเต ภควา อจุยํ อจุยโต ปฏิคุณฺหาตุ อายคิ สํวรายํ ดังนี้

แปลว่า “พระเจ้าข้า โทษที่บำลมหาพระพุทธเจ้า โดยอำนาจพาดเกาะ โดยอำนาจความหลงไม่รู้ผิดชอบ โดยอำนาจอุกฤษฏ์จิตคิดการผิดกรรม พระเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าใช้ให้คนปลงพระชนมพระราชาบิดา ผู้มีพระทัยเป็นธรรม ครอบงำราชสมบัติเป็นธรรมเพื่อราชสมบัติ พระ

พุทธองค์ทรงพระกรุณาโปรดรับโทษของข้าพระพุทธเจ้า ให้ข้าพระพุทธเจ้าพ้นโทษ ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจระมัดระวังไม่ทำความชั่วอย่างใด ๆ ค่ะไป”

เมื่อพระมหากษัตริย์อชาตศัตรูทูลขอประทานอภัยโทษจบลง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับฟังการขอประทานอภัยโทษนั้นด้วยพระวาทะ ครั้นตอบว่า “มหาบพิตร! ให้คนปลงพระชนม์พระราชบิดาผู้มพระทัยเป็นธรรมเพื่อราชสมบัติเป็นความ ผิดอย่างร้ายแรง มีโทษใหญ่หลวง ทรงรู้งัดดำเนิการของคฤหัสถ์ ทรงแสดงเปิดเผยซึ่งความผิดนั้นไม่ปิดบัง เป็นวิถีทางระบียบอย่างที่ดีในธรรมวินัยคำสอนของเรา มหาบพิตร จงตั้งพระทัยระมัดระวังอย่างทรงกระทำกรรมใด ๆ ซึ่งเป็นความชั่วเช่นนั้นต่อไปอีก”

พระเจ้าอชาตศัตรูมหาราชทรงแต่งตั้งพระองค์เป็นพุทธมามกะ จนตลอดพระชนม์ชีพแล้ว กราบถวายบังคมลาพระพุทธองค์ แล้วจากดับเข้าพระราชนิเวศน์วังหลวงพร้อมด้วยอำมาตย์ราชบริพารโดยพระเกียรติยศอันใหญ่ยิ่ง ปลดออกเป็นสัตว์ดีภาพ ฯ

ประชาชน พลเมืองที่ พากัน เคียดแค้น เกลียดชัง ต่อพระองค์ พระมหากษัตริย์ อชาตศัตรู มหาราช คิดคุมกำลังก่อการจลาจลลุกฮือชนตมราชบัลลังก์จนถึงบึงเจียมไปในที่ทั่ว ๆ ไป เพราะการเสด็จเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ขอประทานอภัยโทษ และแต่งตั้งพระองค์เป็นพุทธมามกะของพระมหากษัตริย์อชาตศัตรูนั้น มหาชนชาวพระนครราชคฤห์ได้ทราบกันทั่วถึง นับว่าเหตุการณ์อันร้ายแรงน่าหวาดเสียวถึงกับกันได้ เพราะอาศัยอุบายของชฎโกมารภักดิ์ เอลอัครมหาอำมาตย์ผู้เดียวทชกนาพระพุทธเจ้าอชาตศัตรูเสด็จเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ชฎโกมารภักดิ์ไม่ใช่ว่าจะมีเกียรติคุณดีแต่เฉพาะการเป็นแพทย์หมออย่างเดียวนั้น ย่อมมีเกียรติคุณดีในทางราชการแผ่นดินอีกด้วยนานาประการดังที่ยกมาว่าน ฯ

ชฎโกมารภักดิ์ทูลขอไม่ให้ชาวคนมีโรคติดต่อ

ในยุคหนึ่งได้เกิดโรคชุกปรก โรคร้ายแรง โรคติดต่อขึ้นในพระมหานครราชคฤห์ได้ระบาดไปทั่วกรุง ตลอดจนจังหวัดที่ใกล้เคียง โรคติดต่อนั้นระบุว่า กุฏฐู^{๕๕} ชีเรณ^{๕๖} คนุโท^{๕๗} ฝี่หรือฝี่ดาช^{๕๘} กิดาโส^{๕๙} ชักตาก^{๖๐} โสโส^{๖๑} ไซ่ม้องคร้อ^{๖๒} อปมาโร^{๖๓} ทมบ้าหมู^{๖๔} ชักเป็นครว^{๖๕} ๆ (การแปลชื่อโรคจากภาษามคธออกเป็นภาษาไทยนั้น ความหมายในครั้งนั้นจะให้ตรงตามความหมายในครั้ง

นั้นได้ยาก เพราะเป็นกาตนาณโกตประมาณสองพันปีเศษแล้ว ถ้อยเขาแต่ใจความว่า โรคฉิบหาย
โรคร้ายแรงที่ติดต่อกัน(๕๖๕๖๖๖) รวมเป็นโรค ๕ อย่างดังว่านั้น

เมื่อโรค ๕ ประการระบาดมาจน ชั่วกโกมารภักดีลำบากกันและลำบากลำบาก
มาก หนักไปใน ๒ ด้าน คือ ด้านหนึ่งภายในพระราชสำนัก อีกด้านหนึ่งเป็นฝ่ายพระภิกษุสงฆ์
แต่ฝ่ายด้านประชาชนพลเมืองน้อยหย่อนไป เพราะคนเจ็บป่วยภายในพระราชสำนักก็ พระภิกษุ
สงฆ์เจ็บป่วยในคณะสงฆ์ก็ เป็นโรคพิษของชั่วกโกมารภักดีโดยตรงจะย่อหย่อนไม่ได้ ถึงแม้ว่า
ด้านประชาชนมีผลประโยชน์แก่เขามากด้วยค่าจ้างรักษาก็จริงอยู่ แต่ก็เป็นต้องย่อหย่อน เพราะ
จะเสียความดียศ เป็นคนเห็นแก่ตาไป ส่วนเมตตากรุณาที่จะให้คนหายป่วยเจ็บนั้นเป็นธรรม
ประจำสันดานของชั่วกโกมารภักดีอยู่ แต่จะทำให้ล้มบุรณได้ยาก เพราะเหลือบ่ากว่าแรง ประ
ชาชนเล่า ส่วนมากย่อมไว้วางใจเชื่อถ้อยความสามารถของนายแพทย์ชั่วกโกมารภักดีคนเดียว
แพทย์หมออื่น ๆ แม้มีอยู่มากก็ไม่ใคร่นิยมชมชอบ ฯ

อาศัยเหตุดังว่ามานั้น คฤหัสถ์ชนบางคนที่เป็นโรคอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๕ ประการนั้น
ก็เกิดคิดอุตริชนเข้าบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้รับการบำบัดรักษาจากนาย
แพทย์ชั่วกโกมารภักดีได้ความสะดวกดี เมื่อได้รับการบำบัดรักษาจากชั่วกโกมารภักดีสมความ
ปรารถนา โรคหายเป็นปกติแล้ว ก็ลาสิกขาตั้งออกมาเสีย เพราะจุดประสงค์ในการบวชต้อง
การเพียงเท่านั้น

เมื่อคนหนึ่งทำได้ผลดี คนอื่น ๆ ที่เป็นโรคเช่นนั้นก็เข้าอย่างเข้าบวชบ้าง พระภิกษุ
ที่เป็นโรคคิดต่อดังว่านั้น ก็ยังมีจำนวนมากรุ่งขึ้นทุกวันในหมู่สงฆ์ ทำให้ติดต่อกันจนลามปาม
ละอะเทอะไปหมดในคณะสงฆ์

ชั่วกโกมารภักดีจับได้โดยเห็นคนบวชเป็นภิกษุกันมาก และดังมาก บวชมาก แต่ดัง
เร็ว เกิดความสงสัย วันหนึ่งชั่วกโกมารภักดีมีนายทิดที่ดึกใหม่คนหนึ่ง ถามความประสงค์
ในการบวชว่า บวชเพื่ออะไรจึงดังเร็วนัก นายทิดคนนั้นก็ตอบขี้แจงให้ฟังแจ่มแจ้งชัดเจน ได้
ความว่า บวชเพื่อได้รับการรักษาโรคเท่านั้น โรคหายแล้วก็ต้องเลิก จะบวชอยู่ทำอะไร เป็น
อย่างนกนทงนน

ชั่วกโกมารภักดีทราบเรื่องแล้ว ร้องว่าอุปะ เถนแบบนแย้ฉะกู คณะสงฆ์ก็งอมแงม
เป็นแนวคดกันไปหมด ต้องวิกัปเรื่องไว้ในใจก่อน เมื่อได้โอกาสเวลาเหมาะ ชั่วกโกมารภักดี
เข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทูลเล่าเหตุการณ์ที่คนมีโรคคิดต่อประการใดประการหนึ่ง

ใน ๕ ประการนั้นเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาซึ่งได้สอบผ่านมาแล้วให้ทรงทราบ แล้วทูลถวายความเห็น ว่า “ควรที่ฝ่าพระบาททรงวางบทบัญญัติห้ามเสีย ไม่ให้ตั้งฆราวาสคนมีโรคเช่นนั้นเข้าพระพุทธเจ้าคงไฉนจะทูลขอไม่ให้บวชคนเช่นนั้น ขอจงทรงพระกรุณาโปรดประทานแก่ข้าพระพุทธเจ้าเถิด พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์ตรัสว่า “ชอบแล้ว เราจักห้ามตามความประสงค์ของท่าน เป็นความเสียหายในหมู่สงฆ์มากจริงอย่างว่า”

เมื่อชวโกโกมารภักตกราบถวายบังคมลากลับแล้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสบัญชาให้ประชุมพระภิกษุสงฆ์ แล้วเสด็จเข้าประทับในที่ชุมนุมสงฆ์ ทรงแสดงโทษคนที่มามีโรคคิดคือ ๕ ประการ แม้ประการใดประการหนึ่งเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระศาสนาพากันตามปามคิดต่อเถาะเถาะ แล้วทรงวางบทบัญญัติห้ามเด็ดขาดเป็นอันตราสิกขธรรมขัดต่อความเป็นภิกษุไม่ให้ตั้งหรือภิกษุรูปใดรูปหนึ่งรับบวชเข้าไว้อีกคงแคว้นนั้นเป็นต้นไป ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจิตใจไม่โทษเป็นอาบัติตามพระพุทธบัญญัติแล้วเลิกประชุม เสด็จกลับ โดยประการดังนี้

ชวโกโกมารภักตทูลถามเรื่องอุทิสมังสะ

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ ชวภัทพวนาราม คือ วัดสวนมะม่วงของนายแพทยหลวชวโกโกมารภักต พระมหานครราชคฤห์ ครั้นนั้น วันหนึ่งชวโกโกมารภักตเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบถวายบังคมแล้วทูลว่า เมื่อได้โอกาสจึงทูลถามพระพุทธองค์ว่า “มีเรื่องน่าสงสัยพระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าได้ยินได้ฟังมานานแล้ว เขาพูดกันอย่างไรว่า มากคนด้วยกันฆ่าสัตว์ที่พระเจ้าทรงถวายพระสมณะโคตร และพระสมณะโคตรก็ทราบเรื่องก็อยู่ว่าเขาฆ่าเพื่อคน แล้วก็เลี้ยงเนื้อสัตว์นั้นทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเขาฆ่าเพื่อคนดังนี้ คำพูดอย่างนั้นถูกหรือผิดตรงตามพระพุทธประสงค์หรือไม่ เป็นธรรมหรือมิใช่ธรรม เป็นการกล่าวดูพระพุทธองค์หรือไม่ ข้าพระพุทธเจ้าสงสัย เกิดเป็นนิรอนันต์คลุ้มคลั่งใจของข้าพระพุทธเจ้ามานานแล้ว ขอประทานพระกรุณาโปรดเฉลยให้แจ่มแจ้งเถิดพระเจ้าข้า” พระพุทธองค์ตรัสตอบชวโกโกมารภักตว่า “คำพูดอย่างนั้นไม่เป็นธรรมเลยเหตุผล ผิดไม่ตรงตามความมุ่งหมายของเรา เป็นการกล่าวดูเราอย่างแท้จริง ชวโกตั้งใจฟังกำหนดจดจำให้คั่นะ เนื้อสัตว์ที่ไม่บริสุทธิ์พระภิกษุไม่ควรฉันมีอยู่ ๓ คือ ได้เห็น ได้ยิน และสงสัยดังนี้ ทว่าได้เห็น คือ เห็นเขากำลังฆ่าสัตว์

อุทิศเพื่อคน ที่ว่าไฉน คือ ไฉนเขาพูดกันว่าชาติศวอย่างนั้นอุทิศเพื่อคน ที่ว่าดังนี้
คือ ดังนี้ไปว่าเขาจะเอาอุทิศเพื่อคน เนื้อสัตว์ ๓ อย่างนี้เป็นเนื้อไม่บริสุทธิ ฤๅษณ์ไม่ควร
ถ้าชนนเขาไปต้องเป็นอาบัติโทษตามที่เรานิบัญญัติไว้

เนื้อสัตว์บริสุทธิ ฤๅษณ์ควรกินได้ ๓ อย่าง คือ ที่ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่
ได้รู้ถึงจดังนี้ เนื้อสัตว์บริสุทธิอย่างว่า ฤๅษณ์ได้ไม่มีโทษ พ้นจากโทษตามที่เรานิบัญญัติไว้
ชีวิต ฤๅษณ์ในศาสนาของเรา บรรดาศิษย์สาวกของเรา ย่อมมีพรหมธรรมประจำจิตใจ คือ
เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นอนิหิตสุตมรณา แม้ไปในหมู่สัตว์ทั่วสากลโลกธาตุโดยไม่
เจาะจงใครหนึ่งผู้ใด เต็มอากาหมด ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ก่อเวรกับใคร เทียวด้วยใจไปใน
ที่ต่าง ๆ เมื่อหายกคนใดคนหนึ่งได้เห็น เกิดมีจิตเต็มได้ตั้งหาปรารถนาจะบริจาคทานจะถวาย
ภัตตาหาร นิมนต์พระภิกษุนั้นไปฉันภัตตาหารในบ้าน เรอรับนิมนต์แล้วไปฉันตามเจตจำนง
ของหายก ทายกนถยงด้วยภัตตาหารอย่างประณีตดี พระภิกษุนั้นได้คิดเพ็ดเพ็ดพันคำ
เจ็บด้านในรตอาหารว่า วันนขรอยจริง หมูเห็ดเบ็ดไก่ปูปลาน้ำกิน ประดด้วยฝีมืออันชำนาญ
ดีใจจนพูดพาล่า ทำอย่างไรหนอจึงจะได้กินอย่างนี้ทุกวันเต็มไป อากาอันตามกอย่างนี้ไม่มี
หากได้รับการเลี้ยงดูด้วยภัตตาหารอันเลวทรามเก่า ก็มิได้คิดเสียอกเสียใจว่า วันนโชคไม่ได้
อาหารของคนบ้า คนคงจะฉันเข้าไปได้หรือ ขอย่าให้พบอย่างนี้ต่อไปอีกเถย อากาอย่างนี้
ก็ไม่มีแก่ภิกษุนั้น พระภิกษุนั้นทำในจิตคิดว่าประโยชน์ของอาหารก็เพียงชีวิตให้เป็นไปได้เท่านั้น
เขาเลี้ยงดู เขาให้อย่างไร เรากินอย่างนั้น ประปฏิพัทธาเมชีวิต ชีวิตของเราอาศัยคนอื่นคง
ชีวิต อย่างที่ความานน ฤๅษณ์จะเสียพรหมธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
ได้หรือ และจะจิตว่าเบียดเบียนตนและเบียดเบียนคนอื่นได้หรือ

ชีวิตโกมารภคพูดว่า “ไม่ได้พระพุทธเจ้า” พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า “พระภิกษุ
นั้นฉันอาหารบริสุทธิแล้วไม่มีโทษ ไม่เสียคุณสมบัติ คือ พรหมธรรมไปได้เถย ชีวิต ผู้ว่าสัตว์
อุทิศคือเราศาคคและศิษย์สาวกของเราศาคคจะต้องพบเห็นอากาที่เป็นบาป ไม่สมควร & อย่าง
คือ เวตจาบถัดควมดี ถัดควนยอมคกใจเป็นทุกชนอย่างหนึ่ง เวตนาถัดควมา ถัดควนยอม
คกใจเป็นทุกชนอย่างหนึ่ง เวตดังให้ว่าถัดควนยอมคกใจเป็นทุกชนอย่างหนึ่ง เวตว่าถัดคว
นยอมคกใจเป็นทุกชนอย่างหนึ่ง เวตที่เราศาคคกดี ศิษย์สาวกของเราศาคคกดี ฉนเนื้อ
ถัดควนนอย่างหนึ่ง ถ้วนเป็นอากาแห่งบาปไม่สมควรทงน คำพูดที่กระฉ่อนไปในที่ต่าง ๆ
ซึ่งท่านจำมาฉน เป็นคำพูดผิดไม่ตรงตามความหมายของเรา เป็นคำพูดที่เสียเหตุผล ไม่เป็น

ธรรมไม่เป็นลักษณะ เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องนั้นจบลงแล้ว ชั่วโกมารภักดีร่ำเสริญ
พระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงเหมือนแสงประทีปส่องทาง แจ่มกระจ่างในใจถึงความสงสัย มีใจ
เบิกบานดำรงอาณัติ กราบลงแทบพระบาทยุคลทั้งคู่นั่งถึงชุกจะจะต้องทำแล้ว กราบถวาย
บังคมลากลับสู่ณเวสน์สถานแห่งตน ฯ

ชั่วประวัติ ของ บรมครูแพทย์ ชั่วโกมารภักดีที่ประกอบอยู่ใน หนังสือคัมภีร์ พระพุทธ-
คำสอนมาก ทายมาแต่ดั่งนี้ เพียงเท่าที่พบเห็นด้วยความพยายามอันน้อยของพระอริยเมธี ป. ๘
วัดสัมพันธวงศ์เท่านั้น เข้าใจว่าจะยังมีอยู่มาก เพราะทางมา มีมาได้หลายทาง คือ มาทางพระ
สุคตคณปิฎกก็มี ทางพระวินัยปิฎกก็ได้ และคัมภีร์อรรถกถา也多 ยึดเอาเพียงเท่านี้ หากค้น
พบได้ ๆ น้าฟัง ค่อยเพิ่มเติมเอาเมื่อพิมพ์ต่อไปภายหลัง ครั้นเมื่อจะไม่หมดต้นก็ตาม ก็เป็น
ทางให้ผู้สนใจเรื่องบรมครูแพทย์ชั่วโกมารภักดีได้ทราบค้ำพอกแก่ความต้องการเหมือนกัน ค่อยไป
หากจะเพิ่มมาอีกก็เท่านั้นเอง อ่านแล้วสรุปความลงว่า ชั่วโกมารภักดีเป็นคนสำคัญคนหนึ่งครั้ง
พุทธกาล เป็นคนคัมภีร์ในศีลธรรม ซื่อสัตย์สุจริตบัญญัติ มีความสามารถในกิจกรรม วิชา
แพทย์ดีเยี่ยม ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนาดีมาก ทั้งในด้านการแพทย์
เยียวยารักษาโรค และทางราชการแผ่นดิน ดังที่ปรากฏแล้ว น้าเคารพนับถือบูชา ควรถือเอา
เป็นทิวฐานคติ ตัวอย่างไว้ประพฤติดำเนินตามของบุคคลดี ๆ ไป โดยประการดังนี้.

เปรมงุโรภิกขุ

วัดบรมนิวาสวรวิหาร

วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

บันทึกประวัติชีวิตตอนบั้นปลาย

ของ

บรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏ

โดยเหตุที่เรื่องราวของบรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏ เท่าที่ได้ปรากฏ อยู่ตาม พระสูตรต่าง ๆ ในภมฺมปฺระทีปฏิกของพระพุทธศาสดา ซึ่งท่านเจ้าคุณอริยมุนีได้รวบรวมค้นคว้า และท่านมหาเปรม เปมังกโรภิกขุ ได้เรียบเรียง ผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ได้ผ่านมาแล้วไม่มีคนใดปรากฏประวัติชีวิตบั้นปลายของท่านว่า หลังจากพระพุทธองค์ได้ทรงพระประชวร เสด็จสู่พระปรินิพพานและหลังจากถวายพระเพลิงแล้ว ท่านได้ไปอยู่ที่ใด? ทำอะไรบ้าง? และได้สิ้นอายุขัยไปเมื่อใด? ถ้าหากจะปล่อยให้เรื่องนชีวิตตอนหายไปเฉย ๆ จะทำให้เรื่องนชีวิตความสมบูรณ์ไป

เมื่อวันที่ ๓๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เวลา ๑๘.๓๐ น. อาตมาภาพจึงได้ทำพิธีอธิษฐาน พระวิญญานของบรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏ เข้าประทับร่างทรง พ.ศ.ศ. ทวี จารุญจนทร์ ซึ่งท่านผู้อ่านได้รู้เรื่องดีแล้วจากบันทึกปฐมเหตุที่อาตมาภาพได้พบกับท่าน ได้เป็นพระรูปของท่าน และทำการหล่อจนเป็นผลสำเร็จ เพื่อขอทราบชีวิตประวัติบั้นปลายของท่าน นำมาพิมพ์รวมกับเรื่องนให้สมบูรณ์ การขอทราบชีวิตบั้นปลายของบรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏ ได้บันทึกเคียงไว้เป็นหลักฐาน อาตมาภาพได้จัดการถอดเรื่องราวจากเสียงที่บันทึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยข้อความซึ่งเป็นคำพูดของท่านเองทั้งสิ้น มิได้แต่งเติม หากได้คัดข้อความบางตอนซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับประวัติชีวิตของท่านเท่านั้น (ผู้ใดสนใจต้องการฟัง จะฟังได้ในคราวเทศกาลทอดม้งาน)

เมื่อพระวิญญานบรมครูแพทย์ชวกโกมารภัฏได้เข้าประทับร่างทรงแล้ว อาตมาภาพได้ชี้แจงแก่ท่านว่า อาตมาภาพได้รวบรวมเรื่องราวของท่านที่จะค้นหาได้จากพระไตรปิฎกหลายเรื่องหลายตอนเรียบเรียงแล้วเสร็จ แต่เมื่อได้อ่านพิจารณาแล้ว ปรากฏว่ามีแต่ชีวิตบั้นต้นและบั้นกลาง ส่วนชีวิตบั้นปลายนั้นไม่ปรากฏว่าท่านได้อยู่ ณ ที่ใด? ทำอะไรบ้าง? และสิ้นอายุขัยไปเมื่อใด? และเท่าที่อาตมาภาพได้ทราบมาว่า สมเด็จพระพุทธองค์ได้ทรงเสวยพระกระยาหาร (เนื้อสุกหรือเนื้อ) ที่นายจุนทะกัมมารกบุตรได้ทูลถวายพระองค์แล้ว พระองค์ได้ทรงพระประชวรพระโรคโลหิตปักขันธิกพาฯจนถึงพระปรินิพพาน ขณะที่พระองค์ทรงประชวรอยู่นั้น ท่านได้เข้าเฝ้า

พระองค์ทอดถวายพระโอสถ แต่พระองค์ไม่ยอมเสวย ท่านได้มีความเสียใจ ได้เฝ้าพระโอสถทูล
จำเริญตงในน้ำ และได้เกิดความคิดหวั่นไหว คือ น้ำได้เดือดและพุ่งขึ้นถึงหลังหัวดำดาด เรือง
มีปรากฏอยู่ในตำนานของแพทย์แผนโบราณ ดังนั้นจะจริงเท็จอย่างไร?

อาตมภาพยังมีความสงสัยอีกข้อหนึ่งว่า ทักกล่าวกันว่า พระกระยาหารที่นายขุนทะเลได้
ทอดถวายสมเด็จพระพุทธองค์นั้นเป็นเนื้อสุกรอ่อน แต่เมื่อครั้งอาตมภาพได้ไปยังการประชุมพุทธ-
ศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๔ ณ กรุงกัมพูชา ประเทศเนปาล เดินทางจากประเทศไทย
เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง และได้ท่องเที่ยว
ศึกษาหาความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียด้วย กลับถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ มกราคม
พ.ศ. ๒๕๐๐ อาตมภาพได้พบกับท่านมหาเถระอมรินันท์ แห่งประเทศเนปาล ซึ่งได้สืบเชื้อสาย
สายวงศ์เดียวกันกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาจนกระทั่งบัดนี้ และได้ทราบว่าในราชตระกูล
นับแต่โบราณกาลมาจนบัดนี้ ไม่มีผู้ใดได้เสวยเนื้อสัตว์เลย และได้ทราบอีกว่า ทักกล่าวกันว่า
พระกระยาหารที่สมเด็จพระพุทธองค์ทรงเสวยนั้น เป็นเนื้อสุกรอ่อน ความจริงคือเห็ดหม้ออ่อน
(สุกรมัทวะ คือ เห็ดหม้อลักษณะขาวเนื้ออ่อนแถมมีรสหวาน หมูชอบกิน) ซึ่งฟังดูแล้วผิดกัน
มาก ความจริงในข้อนี้เป็นอย่างไรแน่ ขอได้ตอบโดยลำดับ อาตมภาพจะได้บันทึกเสียไว้

บรมครูแพทย์ชวโกมารภักได้กล่าวแก่อาตมภาพว่า “เราเป็นตุ๊กที่เขาเก็บเอามาเลี้ยง
ไม่มีความสำคัญอย่างไร โลกจะต้องสนใจประวัติของเราไปทำไม?”

อาตมภาพได้ตอบชี้แจงแก่ท่านว่า บรรดาพุทธบริษัททั้งหลายรวมทั้งผู้ที่อยู่ในประเทศ
ต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นที่กำเนิดของท่าน กับบรรดาแพทย์ต่าง ๆ ซึ่งต้อง
ยกย่องเคารพนับถือท่านในฐานะบรมครูทางการแพทย์ และทำการจัดการบูชาอยู่ทุกวันนี้ ย่อม
ต้องประสงค์จะได้ทราบทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาตมภาพมีความเคารพในวิทยาการทางแพทย์
ของท่าน และท่านได้ให้คำแนะนำและความรู้ในการรักษาโรคหลายอย่างหลายประการ มีความต้อง
การอย่างยิ่งที่จะได้ทราบไว้ และนำไปพิมพ์ต่อท้ายเรื่องราวของท่านที่ได้รวบรวมมาจากคัมภีร์พระ
ไตรปิฎก ให้เรื่องครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นเกียรติประวัติของท่าน และของอาตมภาพด้วย

เมื่ออาตมภาพได้ชี้แจงแล้ว ท่านก็เห็นด้วย และได้บรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ในสภาพ
เป็นจริงครั้งท่านยังมัวชดช้อยเมื่อครั้งสองพันห้าร้อยปีก่อนนั้น อาตมภาพได้นำถ้อยคำของท่านเอง
บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ท่านผู้อ่านจะได้ทราบเรื่องราวต่อไปนี้

บรมครูแพทย์ได้กล่าวเรื่องราวว่า

การรักษาไว้อย่างดี มีรอรอบรอบชิดปิดกั้นไว้ทั้ง ๔ ด้าน ประตูลี้กัญแจ่มเจาหน้าทศอยรรักษา
 ตูแต่ เจาหน้าทศอธิบายว่า เป็นบ่อนาทพระอาณนทได้ไปตักน้ำจะถวายดื่มแด่พระพุทธองค์เมื่อ
 คราวประสงครก่อนแต่จัดผู้พระปริณิพพาน แต่ในบ่อนนั้น จมกตบมากราบทูลให้ดื่มแด่พระ
 พุทธองค์ทรงทราบ ดื่มแด่พระพุทธองค์ทรงรับตั้งว่าน้ำใสแล้ว ได้ทรงให้พระอาณนทไปตักมา
 ถวายออกครึ่งหนึ่ง คราวนั้นน้ำใส พระอาณนทจึงได้ตักมาถวายพระพุทธองค์ อาตมภาพได้ขอรับ
 เจาหน้าทศเอาเชือกผูกทศอวดแล้วหย่อนลงไปใต้น้ำในบ่อน ได้มาหนึ่งขวด เพื่อนำมาเป็น
 อนุสรณ์และเป็นที่อนุสนึกถึงทศอาตมภาพได้เก็บรักษาไวจนบัดนี้ เมื่อบรมครูแพทย์ได้ฟังอาตม-
 ภาพแข็งแรง ก็ได้พยักหน้ารับทราบ)

บ่อนนั้นเป็นนายาวพิเศษสำหรับเคียวจนแต่ก่อนนี้ ความจริงเราไม่ได้ไปตักน้ำนอกเตย
 เข้าใจว่าจะไม่มีใครตัก หรือคน หรือไม่มีบ่อ แต่ยังมีบ่ออยู่อีกหรือ คือ ระหว่างที่เราได้
 จำเริญยกลงไปในบ่อน ปรากฏว่าน้ำในบ่อได้พุ่งขึ้นมา มองเห็น แต่ไม่ได้คิดถึงเรื่องอื่นอีก
 นอกจากจะคิดอยู่แต่พระองค์ท่านเท่านั้น ขณะที่ท่านพุ่งขึ้นมากรู้งึกว่าอัสสรวยเหมื่อนกัน แต่ก
 ็รีบไปสนใจในพระองค์เสีย จนกระทั่งพระองค์ไม่มีลม หมดลม อ่อนใจ อ่อนใจ

(พอท่านพูดมาถึงตอนนั้นก็เริ่ดร้องไห้ระงอกระงอน น้ำตาไหลอาบแก้มผู้หนึ่งเป็นร่างประทับ
 ทรง พูดด้วยคำพูดตึงตังตันทัน ช้าและช้าซึ่งจิตใจ ทำให้จิตใจอาตมภาพเกิดความเศร้าถดถ
 อย่างพูดไม่ถูก อาตมภาพได้พูดปดบอโยนท่านให้คลายความเศร้าโศกกว่าเรื่องก็ได้ล่วงเลยไปแล้ว
 ถึงต้องพ้นกว่านี้)

มันต้องเสียใจวันยังค่ำ ท่านจะมาปดบอกลดบอใจเราทำไม อย่าว่าแต่มนุษย์เตย
 แม้แต่ใบไม้ก็ไม่กระดิก แม้แต่ใบไม้ก็ไม่กระดิก แล้วจะไม่ให้เราเสียใจ

เราได้จัดการเรื่องพระศพของพระองค์เสร็จแล้ว ก็มาคิดว่า ตัวเรานี้รู้ตั้งแต่ทุกสิ่ง
 ทุกอย่าง เราหมดทุกอย่าง ไม่มีอะไรเหลือแก่บรรดาผู้ที่อยู่ทั่ว ๆ ไป ไม่รู้ว่าจิตของเราเป็น
 สถานใด

หลังจากถวายพระเพลิงพระศพแล้ว เราไม่อยากมองหน้าใคร ไม่อยากพบเห็นใคร
 หดบ! หดบถบถกรงราชคฤห แต่เข้าไปอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งที่เขาคิชฌกู ทางทิศตะวันออก ถ้ำนั้น
 ชื่อว่า ถ้ำเขาคิชฌกู ไม่ได้ออกมาอีกเตย ไม่รู้ว่าวันก็คืนก็บ ไม่ออกมา ใครรู้จักไปหา
 โดยมากมนุษย์ผู้เห็นแก่ตัว เราไม่เกลียดคดอกร แม้เราหดบไปอยู่ในถ้ำซึ่งไม่มีใครรู้ ก็พยายาม
 ไปหา เพราะเขาเหล่านั้นคิดว่าเราจะตาย จนกระทั่งเราเสียไม่ได้ก็ต้องรักษาเยียวยาให้เขาไป

พระอานนท์ก็ไม่ทราบที่เราเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้น เราอยู่คนเดียว ไม่มีผู้ใดปรนนิบัติเรา ไม่มีผู้ใด
สนใจเรา มีพระสงฆ์มาให้ทำการรักษาบ้างเหมือนกัน

อยู่มาวันหนึ่ง เวลาตกแสด วันนั้นดูเหมือนจะเป็นวันที่แปลกประหลาดสักหน่อย
ระหว่างที่เราอยู่ในถ้ำนั้น รู้สึกว่าภายในถ้ำมีรัศมีแสงสว่างส่องสว่างทั่วไป ให้รู้สึกอัศจรรย์ใจ
เหมือนกัน มานั่งคิดไปคิดมา ก็หวนคิดถึงพระพุทธองค์ท่านอีก จิตใจมันให้ว่าฉันไม่เป็นอันหลับ
อันนอน เกิดมีนิมิตประหลาด มีเสียงมากกระซิบที่ข้างหูด้วยคำเนืองอื้อนหวานซึ่งเราไม่เคยได้ยิน

ขณะนั้นมากกระซิบว่า “ชวโกมารภักดี ท่านนี้เป็นแพทย์ประจำพระพุทธองค์ใช่ไหม”
เรารู้สึกว่าเคลิบเคลิ้ม เข้าใจว่า ตอบไปว่า “เรานี้แหละ เป็นแพทย์ของพระองค์ละ” แปลก
ประหลาด หลังจากนั้นเสียงก็ไม่มี แสงสว่างในถ้ำนั้นก็มืดอย่างเดิม เรามาตั้งตาคูณ หลังจาก
นั้นแล้ว มานั่งคิดถึง นิ่งครองดู ว่าได้เข้ามาอยู่ในถ้ำนั้นกับเด็กคนอื่นกับเด็กไม่รู้

หวนนึกคิดถึงเสียงนั้นว่า เอ! มันจับหัวใจ นี่! มันจับหัวใจ ทำไมจึงต้องมากถาม
อย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่ทั่ว ๆ ไปเขาก็ทราบอย่างดี (ตอนนั้นอากาศภาพได้ถามท่านว่า เสียงนั้นเป็นพระ
สุรเสียงของสมเด็จพระพุทธองค์ใช่ไหม)

ไม่ใช่! ไม่ใช่ของพระพุทธองค์ เป็นเสียงประหลาด ฟังแล้วเสียงหวาน เพราะแม้แต่
คำพูดอย่างหนึ่งเพราะจับใจ แปลก! หลังจากนั้นแล้ว เราได้มานั่งคิดถึง เรามานั่งไตร่ตรองถึง
สิ่งต่าง ๆ มานั่งหวนนึกคิดถึงจิตใจที่คงไว้แต่เดิมว่า จะขอเป็นหมอย่อยใกล้กับพระพุทธองค์ตลอด
ไปจนชีวิตของเราจะจากไป เป็นเรื่องของความตั้งใจแต่แรกของเราเมื่อครั้งพระพุทธองค์ยังทรง
พระชนม์ชีพเป็นปกติคืออยู่ นิ่งไม่ท้อเราจะเดิน พระองค์ก็คว่มนัดใจไปเสียก่อน น่าเสียใจ! ถ้า
พระองค์ทรงเสวยพระโสมถะเมื่อนั้นสักหน่อย เสียตาย! เสียตาย! มาหวนนึกคิดถึงตอนนั้นแล้ว
ความตั้งใจของเรานี้ของเราว่าจะจากพระองค์ นี่พระองค์ได้เด็ดจากไป

เกิดมานะขึ้นมาทีเดียว เกิดมานะขึ้นมาทีเดียว เราได้ตั้งใจปฏิญาณขณะนั้นว่า
พระองค์ได้เด็ดจากไป ข้าพระพุทธเจ้าขอตามไปด้วย อยู่ไปก็ไม่มีประโยชน์ หมดทุกสิ่งทุกอย่าง
แล้วไม่ใช่หรือ ขณะที่ได้ทำตั้งปฏิญาณแล้ว รู้สึกว่าหนาทานหนักเสียคล้าย ๆ กับจะพังลงมา
ปิดทันทันที เราก็นอน ระตถ์ถึงพระพุทธองค์ตลอดเรื่อยระหว่างที่ยังไม่หลับ เมื่อหลับไปก็เคย
ไม่ฝันเหมือนกัน หลับเลยไม่ฝัน (ตอนนั้นท่านพูดดังกล่าวก่อนแล้วหัวเราะชอบใจอยู่ไปมา คล้ายกับ
ว่าสนใจท่าน) ถ้าเราไม่ฝันเสียงนั้น ก็คงจะต้องนอนอยู่เรื่อยนะ

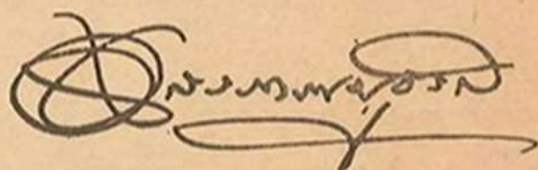
ตอนที่เรามาถวายพระโสดนพระพุทธองค์ พระยานที่ได้ออกตามเรา เราพักอยู่ใกล้กับ
ที่พระพุทธองค์ประทับ เราตามเสด็จไปด้วย ตอนถวายพระโสดนเราอายุได้ ๘๐ ปีแล้ว

เสร็จแล้วละ เสร็จแล้วละ

“ท่านทำอะไรมาได้ประมาณ ทำสิ่งใดมาได้ประมาณ จงสุขุมเยือกเย็น ขอจงมี
ความสุข ขอจงมีความสุข”

พอท่านได้พูดจบ วิญญาณของท่านก็ได้ออกจากร่างที่ประทับทรงไป

ข้อความทั้งหมดที่ท่านผู้อ่านทั้งหลายได้อ่านพิจารณามาแล้ว อาตมภาพขอกล่าว
ความรู้ในเรื่องพระปริณิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และชีวิตนิปตยาของบรมครูแพทย์
ชวกโกมารภคน เมื่อได้พิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วนแล้ว มีเหตุผลที่น่าฟังมากทีเดียว อาตมภาพ
ขอฝากเรื่องนี้ไว้กับผู้อ่านทั้งหลาย หากท่านผู้ใดได้พิจารณาและสามารถค้นคว้าเรื่องนี้ให้ได้รับความ
รู้อันแจ่มกระจ่างประกอบด้วยหลักฐานแล้ว อาตมภาพขอขอบคุณล่วงหน้าไว้ด้วย.

ผู้บันทึก

(องสรภณเมธูส)

เจ้าอาวาสวัดสมณานัมบริหาร

หอสมุดแห่งชาติราชบัณฑิตยสถาน
จันทร์

พระคาถาอัญเชิญพระบรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัฏ

เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ เวลา ๑๘.๐๐ น. เทพเจ้าสุวรรณรัตน์ได้ประสิทธิ์
ประสาทพระคาถาอัญเชิญพระบรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัฏ ถวายไว้แก่ องค์คตทบวร (บัวเอ็ง)
เจ้าอาวาสวัดสัมณานิมนต์บริหาร เพื่อใช้พระคาถานี้ทำการบำบัดรักษาสรรพโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง
เว้นเสียแต่โรคอันเกิดจากวิบากแห่งกรรมเท่านั้น เทพเจ้าสุวรรณรัตน์ได้ถวายพระคาถานี้แก่
องค์คตทบวรโดยเฉพาะ มิได้มุ่งหมายจะให้ผู้อื่นได้ใช้ด้วย

ครั้นเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓ องค์คตทบวร ได้ขออนุญาตต่อเทพเจ้า
สุวรรณรัตน์ เพื่อเผยแพร่พระคาถานี้แก่บรรดาญาติโยมทั้งหลาย จะได้ใช้สวดภาวนาป้องกัน
และรักษาสรรพโรคภัยไข้เจ็บที่บังเกิดขึ้น และเป็นพระคาถาใช้บูชาพระบรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัฏ
ด้วย อันเป็นการเชิดชูเกียรติและเพิ่มพูนความเคารพสักการะบูชาพระบรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัฏ ผล
ดีทั้งหลายจะตกได้แก่บรรดาญาติโยมผู้ได้พระคาถานี้ ไปใช้ภาวนา และจะบังเกิดกุศล ผลบุญ
มหาศาล

เทพเจ้าสุวรรณรัตน์ได้ทราบจิตเจตนาอันเปี่ยมด้วยเมตตาจิตซึ่งมีต่อญาติโยมทั้งหลาย
ของ องค์คตทบวร เช่นนั้น ยินดีอนุญาตให้นำพระคาถานี้ออกเผยแพร่แก่บรรดาญาติโยมเพื่อ
ได้มีโอกาสใช้สวดภาวนาต่อไป แต่ได้คิดเคียมพระคาถาเดิมออกบางตอน คงเหลือแต่ตอนที่จะใช้
สวดภาวนาได้เป็นการทั่วไป และเหมาะสมแก่บรรดาญาติโยมจะได้ใช้สวดภาวนา ดังนี้

๑ โอม นะโม ชีวะโก สิริสาอะหัง กรุณโก สัพพะสัตตตานัง โอสะกะ
ทิพพะมันตัง ปะภาโส สุริยาจันท์ โกมาระวัตโต ปะกาเสสี วันทามิ บัณฑิตโต
สุเมธะโส อะโรคา สุมะนาโหมิ ฯ

เทพเจ้าสุวรรณรัตน์ได้กล่าวสรรเสริญคุณแห่งพระคาถาบทนี้ไว้ว่า ผู้ใดได้เจริญ
พระคาถาบทนี้ จะบังเกิดมีอานุภาพป้องกันสรรพโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวงทั้งปวงได้ เป็นผู้ไม่มีโรค
ซึ่งเป็นลาภอันประเสริฐ หาได้ยาก และถ้ายิ่งได้ช่วยเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รู้กันแพร่หลายออกไป
ผลที่ได้คือ ความไม่มีโรคจะบังเกิดมยิ่งขึ้น.